

Katechizm Katolicki — podstawy wiary

kard. Pietro Gasparri

Rozdział I

O znaku Krzyża Świętego

1. Czy jesteś chrześcijaninem? Z łaski Bożej jestem chrześcijaninem.
2. Kto się nazywa i jest chrześcijaninem? Chrześcijaninem nazywa się i jest ten, kto przyjął sakrament chrztu, przez który wchodzi się do Kościoła Chrystusowego.
3. A kto jest chrześcijaninem w znaczeniu ściślejszym i pełnym? W znaczeniu ściślejszym i pełnym chrześcijaninem jest człowiek ochrzczony, który wyznaje prawdziwą i całą wiarę Chrystusową, czyli katolik; jeżeli przy tym zachowuje prawo Chrystusowe, wówczas jest dobrym chrześcijaninem.
4. Co jest zewnętrznym znakiem chrześcijanina? Zewnętrznym znakiem chrześcijanina jest znak Krzyża Świętego.
5. Jak należy czynić znak Krzyża Świętego? Znak Krzyża Świętego należy czynić w ten sposób, że się prawą ręką przykładą do czoła i wymawia przy tym słowa: W imię Ojca, potem do piersi – i mówi się: i Syna, w końcu na lewe i na prawe ramię – i mówi się: i Ducha Świętego. Amen.
6. Dlaczego znak Krzyża Świętego jest znakiem chrześcijanina? Znak Krzyża Świętego dlatego jest znakiem chrześcijanina, ponieważ przezeń wyznajemy na zewnątrz główne tajemnice wiary chrześcijańskiej.
7. Co to jest tajemnica? Tajemnica jest to prawda, która z natury swej tak dalece przewyższa rozum stworzony, że gdyby jej Bóg nie objawił, to człowiek nie mógłby jej poznać.
8. Które są główne tajemnice wiary chrześcijańskiej? Główne tajemnice wiary chrześcijańskiej są następujące: a. tajemnica jednego Boga w trzech rzeźcowo różnych Osobach: w Ojcu, Synu i Duchu Świętym b. tajemnica Odkupienia ludzkiego przez wcielenie, mękę i śmierć Jezusa Chrystusa, Syna Bożego.
9. Jakim sposobem znak Krzyża Świętego wskazuje na te dwie tajemnice wiary chrześcijańskiej? Znak Krzyża Świętego wskazuje na te dwie tajemnice wiary chrześcijańskiej, ponieważ słowa jego oznaczają jedność Boga w trzech różnych Osobach, kształt zaś Krzyża, który opisujemy ręką, przypomina Odkupienie, dokonane na drzewie Krzyża przez Jezusa Chrystusa.
10. Czy jest pożyteczne żegnać się Krzyżem Świętym? Jest pożyteczne, a nawet bardzo pożyteczne żegnać się często i pobożnie Krzyżem Świętym, zwłaszcza na początku i końcu czynności.
11. A dlaczego jest pożyteczne, a nawet bardzo pożyteczne często i pobożnie żegnać się Krzyżem Świętym? Ponieważ znak ten, gdy się go czyni należycie, jest zewnętrznym aktem wewnętrznej wiary, i dlatego ma on tę moc, że pobudza wiarę, zwycięża względ ludzki, oddala pokusy, odwraca niebezpieczeństwa grzechu i zjednywa u Boga inne łaski.

Rozdział II

O Objawieniu Boskim

12. Czy przyrodzonym światłem rozumu możemy Boga poznać i udowodnić? Przyrodzonym światłem rozumu, wnioskując ze stworzeń o stwórcy, ze skutku o przyczynie, z rzeczy stworzonych możemy na pewno poznać i udowodnić Boga jednego i prawdziwego, początek i koniec wszystkich rzeczy, stwórcę i Pana naszego.
13. Czy oprócz przyrodzonego światła rozumu możemy jeszcze inną drogą poznać Boga? Oprócz przyrodzonego światła rozumu możemy Boga poznać również inną drogą, to jest przez wiarę, bo podobało się Jego mądrości i dobroci objawić rodzajowi ludzkiemu samego Siebie i odwieczne swej woli postanowienia przez nadprzyrodzone objawienie.
14. Co rozumiesz przez objawienie nadprzyrodzone? Przez objawienie nadprzyrodzone rozumiem zarówno przemówienie, w którym Bóg sam, żeby nas objaśnić w nauce żywota wiecznego, ukazał ludziom pewne prawdy, jako też te właśnie prawdy razem wzięte.
15. Co wynika z tego pojęcia objawienia nadprzyrodzonego? Z tego pojęcia objawienia nadprzyrodzonego wynika, że jest ono wolne od wszelkiego błędu, gdyż Bóg nie może się ani sam mylić, ani też w błąd wprowadzać.
16. Które prawdy mieszczą się w objawieniu Boskim? W objawieniu Boskim mieszczą się nie tylko tajemnice, przewyższające rozum stworzony, lecz także wiele innych prawd, które same z siebie nie są niedostępne rozumowi ludzkiemu.
17. Dlaczego Bóg raczył ludziom objawić takie prawdy, które same z siebie nie są niedostępne rozumowi ludzkiemu? Bóg raczył ludziom objawić prawdy, które same z siebie nie są niedostępne rozumowi ludzkiemu, aby i one także w obecnym stanie rodzaju ludzkiego, mogły być poznane przez wszystkich łatwo, z wszelką pewnością i bez domieszki jakiegokolwiek błędu.
18. Jakie zewnętrzne dowody swego objawienia Bóg zechciał dać, aby posłuszeństwo naszej wiary zgodne było z rozumem? Aby posłuszeństwo naszej wiary było zgodne z rozumem, Bóg zechciał z zewnętrzną pomocą łaski połączyć zewnętrzne dowody swego objawienia, czyli fakty Boskie, a zwłaszcza cuda i prorocтва; ponieważ dowodzą one jasno wszechmocy i nieskończonej wiedzy Bożej, przeto są najpewniejszymi znakami objawienia Bożego, dostosowanymi do zrozumienia wszystkich ludzi.
19. Co to jest cud? Cud jest to wydarzenie, zdziałane przez Boga poza porządkiem całej natury stworzonej.
20. Co to jest prorocтво? Prorocтво w ścisłym znaczeniu jest to stanowcza przepowiednia przyszłego wydarzenia, którego żadnym sposobem nie można naprzód poznać z przyczyn przyrodzonych.
21. Gdzie się mieszczą prawdy od Boga objawione? Prawdy od Boga objawione mieszczą się w Piśmie św. i w Tradycji.
22. Co to jest Pismo święte? Pismo święte są to księgi Starego i Nowego Testamentu, które napisane pod natchnieniem Ducha Świętego, Boga mają za autora i jako takie zostały powierzone Kościołowi od samego Boga.
23. Na czym polega to natchnienie Ducha Świętego? To natchnienie Ducha Świętego polega na tym, że Duch Święty pisarzy tak do pisania pobudził i nakłonił, tak im przy pisaniu pomagał, że wszystko to, i tylko to, co sam napisać kazał, należycie umysłem pojęli i wiernie spisać chcieli i odpowiednio wyrazili z nieomylną prawdą.
24. Co to jest Stary, a co Nowy Testament? Stary Testament są to księgi Pisma świętego, napisane przed przyjściem Jezusa Chrystusa, a Nowy Testament są to księgi, napisane po Jego Przyjściu.
25. Co nazywamy Tradycją? Tradycją nazywamy wszystkie prawdy razem wzięte, które apostołowie otrzymali bądź z ust. Samego Chrystusa, bądź też z natchnienia Ducha Świętego, a które podawane jakby z rąk do rąk i przechowywane w Kościele Katolickim dzięki nieprzerwanemu następstwu, doszły aż do nas.

26. Jak nazywają się prawdy wiary razem wzięte? Prawdy wiary razem wzięte nazywają się skarbem wiary.
27. Komu zechciał Jezus Chrystus powierzyć skarb wiary? Jezus Chrystus skarb wiary zechciał powierzyć Kościołowi, aby on przy pomocy Ducha Świętego prawdy objawionej sumiennie strzegł i dokładnie ją wykładał.
28. Czego nam przede wszystkim potrzeba do zbawienia? Do zbawienia potrzeba nam przede wszystkim wiary w prawdy, które Bóg objawił, a Kościół nam do wierzenia podaje.
29. Gdzie głównie znajdują się te prawdy, które Bóg objawił, a Kościół nam do wierzenia podaje? Prawdy, które Bóg objawił, a Kościół nam do wierzenia podaje, znajdują się w głównie w Składzie Apostolskim.

Rozdział III

O Składzie Apostolskim

30. Dlaczego to zestawienie prawd wiary nazywa się Składem Apostolskim? To zestawienie prawd wiary nazywa się Składem Apostolskim, ponieważ zawiera streszczenie głównych prawd, przekazanych przez apostołów, i od najdawniejszych czasów było w użyciu jako hasło chrześcijan.
31. Co jest zawarte w dwunastu artykułach Składu Apostolskiego? W dwunastu artykułach Składu Apostolskiego zawarta jest tajemnica jednego Boga w trzech Osobach, różniących się między sobą rzeczowo, czyli w Ojcu, Synu i Duchu Świętym, razem z czynnościami, które z pewnego osobliwego powodu przypisuje się poszczególnym osobom.
32. Jak nauka tej tajemnicy jest w Składzie Apostolskim rozłożona? W Składzie Apostolskim nauka tej tajemnicy jest rozłożona na trzy główne części w ten sposób, że w pierwszej zachodzi mowa o Pierwszej Osobie natury Boskiej i o dziele stworzenia; w drugiej – o Drugiej Osobie i o dziele ludzkiego Odkupienia; w trzeciej – o Trzeciej Osobie i o dziele naszego uświęcenia, które się teraz rozpoczęło przez łaskę, a w przyszłości ma się dokonać przez chwałę.

Część I

O pierwszym artykule Składu Apostolskiego, w którym podana jest nauka o Pierwszej Osobie Trójcy Przenajświętszej i o dziele stworzenia

Art. 1 — O Bogu Jedynym i Troistym

33. Co oznacza słowo Wierzę? Słowo Wierzę oznacza to samo, co: dla powagi Boga objawiającego mocno przystaję na prawdy zawarte w Składzie Apostolskim.
34. Co oznaczają słowa: Wierzę w Boga? Słowa Wierzę w Boga oznaczają to samo, co: mocno wierzę, że Bóg jest, i do Niego dążę jako do najwyższego i najdoskonalszego dobra i celu ostatecznego.
35. Co rozumiesz przez słowo Bóg? Przez słowo Bóg rozumiem ducha najczystszy (czyli byt duchowy zupełnie prosty i niezmienny), co do rozumu i woli oraz wszelkiej doskonałości nieskończonego, w sobie ze siebie najszczęśliwszego.
36. Jakie są główne doskonałości czyli przymioty Boskie? Główne doskonałości czyli przymioty Boskie są następujące: Bóg jest: a) wieczny, bo nie ma, ani mieć nie może, początku, ni końca, ni następstwa; b) wszystkowiedzący, bo wszystko dobrze zna, także to, co będzie w przyszłości mocą wolnych czynów ludzkich, nawet uczucia serca i ukryte myśli; c) niezmierny, bo jest w niebie, na ziemi i na wszystkich miejscach, które są i być mogą; d) sprawiedliwy, bo oddaje każdemu według jego zasług w tym, lub z pewnością w przyszłym życiu; e) dobry, bo nieskończoną dobrocią, mocą i mądrością wszystko stworzył, utrzymuje i rządzi wszystkim; dobra, których używamy, pochodzą od Niego; wysłuchuje łaskawie prośby błagających; f) miłosierny, bo chcąc, żeby się wszyscy ludzie zbawili, odkupił ich z niewoli szatana, każdemu daje środki potrzebne do zbawienia i „nie chce śmierci grzesznika, lecz aby się nawrócił i żył”.
37. Czy Bóg jest różny od świata? Bóg jest rzeczywiście i istotnie różny od świata i niewymownie wyższy nad wszystko, co jest poza Nim i co może być pomyslane.
38. Czy Bóg jest jeden? Bóg jest jeden jednością natury, ale w trzech rzeczowo różnych Osobach: Ojcu, Synu i Duchu Świętym, które stanowią Trójcę Przenajświętszą.
39. Jak się różnią między sobą Ojciec, Syn i Duch Święty? Ojciec, Syn i Duch Święty różnią się między sobą przez przeciwstawne stosunki Osób: Ojciec rodzi Syna, a od obu pochodzi Duch Święty.
40. Czy wśród trzech Osób Boskich jedna co do czasu jest przed drugą? Spośród trzech Osób Boskich żadna nie jest co do czasu przed drugą, lecz wszystkie są równie wieczne, bo ani nie mają, ani mieć nie mogą początku ni końca.
41. Dlaczego trzy Osoby Boskie są jednym Bogiem? Trzy Osoby Boskie są jednym Bogiem, ponieważ są współistotne, to jest mają jedną i tę samą naturę, a przez to te same doskonałości czyli przymioty i działanie na zewnątrz.
42. Czy Pismo św. nie przypisuje zazwyczaj Ojcu wszechmocy, Synowi mądrości, a Duchowi Świętemu dobroci? Mimo, iż wszystkie przymioty Bóstwa są wspólne każdej Osobie Boskiej z osobna, jednak Pismo św. zazwyczaj przypisuje wszechmoc Ojcu, ponieważ On jest źródłem wszystkiego, co powstało i powstaje; mądrość Synowi, ponieważ jest Słowem Ojca; dobroć i świętość Duchowi Świętemu, ponieważ jest miłością obu.
43. Jakie to uwielbienie Trójcy Przenajświętszej wierni zwykli odmawiać, zwłaszcza na zakończenie modlitw? Uwielbieniem Trójcy Przenajświętszej, które wierni zwykli odmawiać, zwłaszcza na zakończenie modlitw, są słowa: Chwała Ojcu i Synowi i Duchowi Świętemu, jak była na początku i teraz i zawsze i na wieki wieków. Amen.
44. Co oznacza słowo: wszechmogącego? Słowo: wszechmogącego oznacza, że Bóg prostym aktem woli może uczynić wszystko, co chce.

Art. 2 — O stworzeniu świata i Opatrzności Boskiej

45. Co znaczą słowa: Stworzyciela nieba i ziemi? Słowa: Stworzyciela nieba i ziemi znaczą, że Bóg zupełnie dobrowolnie na początku czasu z niczego utworzył jeden i drugi świat, duchowy i cielesny, czyli świat niebiański i doczesny, a potem człowieka, jako składającego się z ducha i z ciała.
46. Dlaczego Bóg raczył to wszystko stworzyć? Bóg dobrocią swoją i wszechmocną siłą raczył to wszystko stworzyć nie dla pomnożenia ani zdobycia swego szczęścia, lecz dla objawienia swej doskonałości przez dobra, których użycza stworzeniom.
47. Czy Bóg dba o wszystkie rzeczy, które stworzył? Bóg dba o wszystkie rzeczy, które stworzył, gdyż je wprost utrzymuje, strzeże ich – w przeciwnym razie wróciłyby natychmiast w nicość – i kieruje nimi tak, iż nie ma ani być nie może niczego, co by się działo bez woli Bożej lub dopustu Bożego.
48. Jak się nazywa staranie, które Bóg ma o rzeczy stworzone? Staranie, które Bóg ma o to, co stworzył, nazywa się Opatrznością Bożą.
49. Dlaczego tedy Bóg nie przeszkadza grzechowi? Bóg nie przeszkadza grzechowi, ponieważ dał człowiekowi wolność wraz z pomocą łaski, aby człowiek sam był sprawcą albo swego szczęścia, albo swej zguby, zależnie od tego, czy współdziała z łaską lub się jej sprzeciwia; ale Bóg nawet z nadużycia wolności cudownie wyprowadza dobro, aby zawsze i wszędzie jaśniała Jego sprawiedliwość i miłosierdzie.

50. A dlaczego Bóg chce albo dopuszcza wszelkiego rodzaju zło fizyczne, które nas trapi w tym śmiertelnym życiu? Wszelkiego rodzaju zło fizyczne, które nas trapi w tym życiu śmiertelnym, Bóg chce albo dopuszcza dlatego, by ukarać grzech, albo by nawrócić grzeszników do Siebie, albo żeby sprawiedliwych doświadczać i uczynić ich godnymi nagrody wiekistej, albo też przez wzgląd na jakieś wyższe dobro.

51. Które stworzenia przewyższają inne? Aniołowie i ludzie przewyższają wszystkie inne stworzenia.

Art. 3 — O stworzeniu Aniołów

52. Co to są Aniołowie? Aniołowie są to czyste duchy, obdarzone rozumem i wolą, które były stworzone w stanie sprawiedliwości i świętości, aby odpowiadając łasce Bożej, zasłużyły sobie na chwałę w niebie.

53. Czy wszyscy Aniołowie odpowiedzieli łasce Bożej? Nie wszyscy Aniołowie odpowiedzieli łasce Bożej; ci którzy jej odpowiedzieli, zażywają w niebie szczęścia oglądania Boga twarzą w twarz i nazywają się właśnie Aniołami, a są podzieleni na dziewięć hufców; ci zaś, którzy nie odpowiedzieli łasce Bożej, strąceni zostali do piekła za grzechy pychy i nazywają się złymi duchami, których głową jest Lucyfer, czyli szatan.

54. Czy Bóg korzysta z posług Aniołów? Bóg rozmaicie korzysta z posług Aniołów, zwłaszcza w opiece nad ludźmi, i każdemu człowiekowi od urodzenia przydał Anioła za stróża.

55. Co nam wyświadcza Anioł Stróż? Anioł Stróż opiekuje się nami szczególnie w pokusach, daje nam dobre myśli, przedstawia nasze prośby Bogu i modli się zza nami.

56. Czy jest pożyteczne dla naszego życia duchownego, byśmy do swego Anioła Stróża mieli osobliwe nabożeństwo? Dla naszego życia duchownego jest rzeczą nader pożyteczną, byśmy mieli osobliwe nabożeństwo do swego Anioła Stróża, czcząc go i wzywając zwłaszcza przeciwko pokusom, idąc za jego natchnieniem, czyniąc mu godne dzięki i nigdy nie obrażając grzechem jego obecności.

57. Jaka jest najczęściej odmawiana modlitwa do Anioła Stróża? Najczęściej przez wiernych odmawiana modlitwa do Anioła Stróża brzmi: Aniele Boży, Stróżu mój, mnie, Tobie z dobroci Bożej zleconego, oświecaj, strzeż, prowadź i rządz mną. Amen.

58. Jaką władzę mają złe duchy nad ludźmi? Złe duchy za dopuszczeniem Bożym mogą ludziom wyrządzać krzywdę na rzeczach zewnętrznych i na ich własnych osobach, biorąc także ich ciała w posiadanie; mogą również ludzi nakłaniać do grzechów przez pokusy; nie mogą jednak szkodzić ich zbawieniu wiecznemu bez ich dobrowolnej zgody.

Art. 4 — O stworzeniu człowieka i o grzechu pierworodnym

59. Co to jest człowiek? Człowiek jest to stworzenie, składające się z duszy rozumnej i ciała organicznego.

60. Co to jest dusza rozumna? Dusza rozumna jest to byt duchowy, obdarzony rozumem i wolną wolą i nieśmiertelny, który z ciałem jest tak zjednoczony w jedną istotę, że jest w człowieku pierwiastkiem wszelkiego życia.

61. W jakim celu Bóg stworzył człowieka? Bóg stworzył człowieka w tym celu, żeby człowiek poznał Boga, miłował Go i służył Mu, i tak po śmierci posiadłszy Boga przez uszczęśliwiające oglądanie Go twarzą w twarz, cieszył się Nim na wieki w niebie.

62. Na czym polega uszczęśliwiające oglądanie Boga? Uszczęśliwiające oglądanie Boga polega na widzeniu istoty Bożej, ukazującej się bezpośrednio, bez zasłony, jasno i otwarcie; dusza do Niego może dotrzeć tylko przez światło chwały; z takiego oglądania i zażywania człowiek dostępuje prawdziwej i pełnej szczęśliwości, która się nigdy nie skończy, i to jest żywot wieczny.

63. Czy takie oglądanie Boga twarzą w twarz należy się naturze? Takie oglądanie Boga twarzą w twarz nie należy się naturze, lecz jest nadprzyrodzone i przekracza najzupełniej wszelką naturę stworzoną; przynajmniej do stworzenia rozumnego tylko dobroć Boża dobrowolnie.

64. Jak nazywali się pierwsi ludzie? Pierwsi ludzie nazywali się Adam i Ewa; Bóg utworzył ich i umieścił w raju ziemskim, wynosząc do porządku nadprzyrodzonego i obsypując osobliwymi darami łaski i natury.

65. Jak utworzył Bóg pierwszych ludzi? Bóg ciało Adama utworzył z mułu ziemi, ciało Ewy z żebra Adama; duszę jednak jednego i drugiego stworzył z niczego i złączył ją z ciałem w cudowną jedność istotną.

66. W jakim znaczeniu powiedziano w Piśmie św., że Bóg uczynił człowieka na obraz i podobieństwo swoje? W Piśmie św. powiedziano, że Bóg uczynił człowieka na obraz i podobieństwo swoje, ponieważ uczynił człowieka obdarzonego rozumem i wolną wolą, a rozumem i wolną wolą człowiek w osobliwy sposób naśladuje naturę Bożą; zarazem Bóg wyniósł człowieka do porządku nadprzyrodzonego.

67. Jaka jest w porządku naturalnym różnica między stworzeniem pierwszych ludzi a powstawaniem ich potomstwa, które od nich pochodzi przez naturalne rodzenie się? W porządku naturalnym różnica jest tylko w utworzeniu ciała, które powstaje przez rodzenie, gdy tymczasem duszę każdego bez wyjątku potomka Adamowego stwarza także Bóg wprost i łączy z ciałem w jedną istotę.

68. Jakimi darami wzbogacił Bóg pierwszych ludzi w raju? Pierwszych ludzi w raju wzbogacił Bóg następującymi darami: a. uczynił ich doskonałymi co do ciała i co do duszy z wiedzą, odpowiadającą ich stanowi. b. raczył ich przeznaczyć do celu nadprzyrodzonego, dając im sprawiedliwość świętość, z darem nieskażoności natury, mocą której siły niższe były doskonale poddane rozumowi, i z darem wolności od śmierci i od innych bólów i dolegliwości życia.

69. W jakiej myśli Bóg udzielił pierwszym rodzicom sprawiedliwości, świętości i innych darów? Bóg pierwszym ludziom udzielił sprawiedliwości, świętości i innych darów w tej myśli, że miały to być dary udzielone od Boga samej naturze ludzkiej, i to całej, Adam zaś jako praojciec rodzaju ludzkiego miał je przez rodzenie przekazać potomstwu razem z tą naturą.

70. Jaki zakaz dał Bóg pierwszym ludziom, postawionym w stanie nadprzyrodzonym? Pierwszym ludziom, postawionym w stanie nadprzyrodzonym, Bóg dał taki zakaz, żeby nie jedli z owocu drzewa znajomości dobrego i złego.

71. Czy pierwsi ludzie trzymali się zakazu Boskiego? Pierwsi ludzie nie trzymali się nakazu Boskiego, i dlatego za ciężki grzech pychy i nieposłuszeństwa utracili sprawiedliwość i świętość, i wypędzeni z raju ziemskiego, ulegli pożądlivościom, śmierci i innym boleściom i nędzom życia.

72. Czy Adam swoim przestępstwem zaszkodził także potomstwu? Adam swoim przestępstwem zaszkodził także potomstwu, bo przeniósł na nie nie tylko pożądlivość, śmierć i inne kary za grzech, lecz także sam grzech, to jest pozbawienie sprawiedliwości i świętości.

73. Jakim sposobem Adam przeniósł grzech na potomstwo? Adam przeniósł grzech na potomstwo, skoro przeniósł na nie naturę pozbawioną sprawiedliwości i świętości, której Bóg raczył udzielić naturze, i ten brak jest grzechem natury, i to grzechem stanu, co do pochodzenia jednym w Adamie, ale rozpowszechnionym przez rozmnożenie.

74. Jak się nazywa ten grzech, który przeszedł na potomstwo Adamowe? Grzech, który przeszedł na potomstwo Adamowe, nazywa się grzechem pierworodnym.

75. Czy ktoś został zachowany od zmyy grzechu pierworodnego? Tylko jedna Najświętsza Maryja Panna od pierwszej chwili swego poczęcia przez wzgląd na zasługi Jezusa Chrystusa, mocą osobliwego przywileju Boskiego, była zachowana i wolna od zmyy winy pierworodnej, i dlatego nazywa się niepokalanie poczęta.

76. Cóż tedy oznacza niepokalane poczęcie Najśw. Maryi Panny? Niepokalane poczęcie Najświętszej Maryi Panny oznacza, że Najświętsza Maryja Panna od pierwszej chwili swego poczęcia posiadała sprawiedliwość i świętość, czyli łaskę uświęcającą, a nawet pełnię łaski, z cnotami wlanymi i darami Ducha Świętego, i nieskażoność natury, choć¹¹ była wystawiona na śmierć i na inne bóle o dolegliwości życia, którym sam Jej Syn zechciał podlegać.
77. Co utrzymuje Kościół o zejściu Najśw. Maryi Panny z tego świata? O zejściu Najśw. Maryi Panny z tego świata utrzymuje Kościół Katolicki, że się Jej ciało oddzieliło od duszy, na czym polega śmierć, ale dusza Jej na nowo została połączona z ciałem nienaruszonym, i Najśw. Maryja Panna przez Aniołów została wzięta do nieba i wywyższona nad wszystkie chóry anielskie.
78. Czy Bóg rodzaj ludzki zostawił w stanie grzechu pierworodnego? Nie, lecz spowodowany nieskończonym miłosierdziem swoim, zaraz obiecał, a w swoim czasie dał Odkupiciela; jest nim Jezus Chrystus, Syn Boży, który stał się człowiekiem, aby przez wiarę w Niego i przez Jego zasługi ludzie, zjednoczeni z Nim wiarą i miłością, nawet przed Jego przyjściem mogli być zbawieni.

Część II

O innych artykułach Składu Apostolskiego, w których jest zawarta nauka o Drugiej Osobie Trójcy Przenajświętszej i o dziele Odkupienia

Art. 1 — O Jezusie Chrystusie i Jego Bóstwie

79. W co wierzymy przez drugi artykuł Składu Apostolskiego: I w Jezusa Chrystusa, Syna jego jedyne, Pana naszego? Przez drugi artykuł Składu Apostolskiego: I w Jezusa Chrystusa, Syna jego jedyne, Pana naszego, wierzymy, że Syn Boży, który stawszy się człowiekiem, zwie się Jezusem Chrystusem, jest jedynym Synem Ojca, Panem naszym, prawdziwym Bogiem z Boga prawdziwego, w którego my wierzymy tak samo, jak w Ojca.
80. Dlaczego wierzymy w Jezusa Chrystusa tak samo, jak w Ojca? Wierzymy w Jezusa Chrystusa tak samo, jak w Ojca, ponieważ Jezus Chrystus tak samo jest prawdziwym Bogiem jak Ojciec, jednym Bogiem z Ojcem.
81. Jakim sposobem wykazuje się, że Jezus Chrystus jest Mesjaszem czyli Odkupicielem rodzaju ludzkiego, od Boga w Starym Testamencie obiecany? To, że Jezus Chrystus jest Mesjaszem czyli Odkupicielem, od Boga w Starym Testamencie obiecany, wykazuje się głównie z proroctw o Odkupicielu, które w Jezusie Chrystusie spełniły się dokładnie, i ze świadectwa samego Jezusa Chrystusa.
82. Jakie są główne dowody, nakłaniające nas do przyjęcia Bóstwa Jezusa Chrystusa? Oto główne dowody, nakłaniające nas do przyjęcia Bóstwa Jezusa Chrystusa: a. stałe nauczanie Kościoła Katolickiego; b. proroctwa Starego Testamentu, które wskazują naprzód, że obiecany Odkupiciel jest prawdziwym Bogiem; c. świadectwo Boga Ojca, mówiącego: „Ten jest Syn mój miły, w którymem sobie upodobał, Jego słuchajcie.”; d. świadectwo samego Jezusa Chrystusa, potwierdzone świętością Jego życia, proroctwami i cudami, a zwłaszcza cudem zmartwychwstania; e. nauka apostołów; f. wyznanie tyłu męczenników; g. cudowne rozkrzewianie się i zachowanie Kościoła.
83. Dlaczego Syn Boży, stawszy się człowiekiem, nazywany jest Jezus? Syn Boży, stawszy się człowiekiem, z woli samego Boga nazywany jest Jezus, czyli Zbawiciel, ponieważ przez mękę i śmierć swoją wybawił nas od grzechu i potępienia wiekuistego.
84. Dlaczego zwie się także Chrystusem? Jezus zwie się także Chrystusem, po hebrajsku Mesjaszem, to znaczy Pomazańcem, ponieważ dawniej namaszczano królów, kapłanów i proroków, a Jezus jest królem, kapłanem i prorokiem.
85. Dlaczego Chrystus zwie się Panem naszym? Jezus Chrystus dlatego zwie się Panem naszym, ponieważ jako Bóg stworzył wszystkie rzeczy, utrzymuje je i wykonywa nad nimi wszechstronna władzę, zaś jako Bóg-Człowiek jest Odkupicielem wszystkich ludzi; stąd słusznie nazywa się i odbiera cześć jako „Król nad królami i Pan nad panami.”
86. Dlaczego druga Osoba Trójcy Przenajświętszej zwie się Słowem Ojca? Druga Osoba Trójcy Przenajświętszej dlatego zwie się Słowem Ojca, ponieważ od Ojca pochodzi według czynności rozumu, jako pojęcie umysłu, podobnie jak także i w nas wewnętrzne pojęcie umysłu nazywa się słowem.

Art. 2 — O wcieleniu i narodzeniu Syna Bożego

87. W co wierzymy przez trzeci artykuł Składu Apostolskiego: Który się począł z Ducha Świętego, narodził się z Maryi Panny? Przez trzeci artykuł Składu Apostolskiego: Który się począł z Ducha Świętego, narodził się z Maryi Panny, wierzymy, że Syn Boży, ponad wszelki porządek natury, mocą Ducha Świętego, naturę ludzką, to jest ciało i duszę przyjął w przeczystym łonie najświętszej Maryi Panny i narodził się z Niej.
88. Jak się nazywa tajemnica, mocą której Syn Boży stał się człowiekiem? Tajemnica, mocą której Syn Boży stał się człowiekiem, nazywa się Boskim Wcieleniem Słowa.
89. Czy Syn Boży, stawszy się człowiekiem, przestał być Bogiem? Syn Boży, stawszy się człowiekiem, nie przestał być Bogiem, lecz pozostając prawdziwym Bogiem, zaczął być także prawdziwym człowiekiem.
90. Ile natur, a ile Osób jest w Jezusie Chrystusie? W Jezusie Chrystusie są dwie natury, Boska i ludzka, ale tylko jedna Osoba, czyli Osoba Syna Bożego.
91. Dlaczego Syn Boży raczył przyjąć naturę ludzką? Syn Boży raczył przyjąć naturę ludzką – dla nas ludzi i dla naszego zbawienia – aby mianowicie Bogu złożyć należne zadośćuczynienie za grzechy, nauczyć ludzi drogi zbawienia słowem i przykładem, przez mękę i śmierć swoją wykupić ich z niewoli grzechowej, przywołać do łaski Bożej i tak znowu ich przywrócić do chwały w niebie.
92. Czy do należnego zadośćuczynienia za grzechy potrzebne było wcielenie Słowa? Do należnego zadośćuczynienia za grzechy było potrzebne wcielenie Słowa, gdyż ze strony stworzenia, zostawionego samemu sobie, nie mogło nastąpić należne zadośćuczynienie za grzechy, czyli takie, które by dorównało grzechom.
93. Dlaczego ze strony stworzenia, zostawionego samemu sobie, nie mogło nastąpić należne, czyli dorównujące zadośćuczynienie za grzechy? Ze strony stworzenia, zostawionego samemu sobie, nie mogło nastąpić zadośćuczynienie należne, czyli dorównujące, ponieważ grzech śmiertelny posiada ciężkość w pewnym znaczeniu nieskończoną dla nieskończonego majestatu Bożego, który zostaje obrażony.
94. Dlaczego dzieło wcielenia przypisuje się Duchowi Świętemu? Mimo, iż tylko sam Syn Boży przyjął naturę ludzką i dzieło wcielenia, jak i wszystkie dzieła na zewnątrz, jest dziełem całej Trójcy, to jednak dzieło wcielenia dla pewnej osobliwej przyczyny przypisuje się Duchowi Świętemu, ponieważ Duch Święty jest miłością Ojca i Syna, a dzieło wcielenia okazuje szczególną i niezmierną miłość Boga ku nam.
95. Czy Najświętsza Maryja Panna jest prawdziwą Matką Bożą? Najświętsza Maryja Panna jest prawdziwą Matką Bożą, gdyż poczęła i porodziła, co do natury ludzkiej, Jezusa Chrystusa, Pana naszego, który jest prawdziwym Bogiem i prawdziwym Człowiekiem.
96. Czy św. Józef był ojcem Jezusa Chrystusa? Św. Józef mocą rodzenia nie był ojcem Jezusa Chrystusa, ale się tak nazywa, ponieważ jako prawdziwy oblubieniec Najświętszej Maryi Panny wykonywał względem Niego prawa i obowiązki ojcowskie, gdyż był głową tego związku małżeńskiego, który był wręcz przeznaczony do przyjęcia, obrony i żywienia Chrystusa.
97. Czy Najświętsza Maryja była zawsze panną? Najświętsza Maryja była zawsze panną, i w sposób zgoła cudowny i osobliwy z macierzyństwem Bożym było w Niej połączone dziewictwo.

Art. 3 — O dziele Odkupienia rodzaju ludzkiego

98. W co wierzymy przez czwarty artykuł Składu Apostolskiego: Umęczon pod Ponckim Piłatem, ukrzyżowan, umarł i pogrzebion? Przez czwarty artykuł Składu Apostolskiego: Umęczon pod Ponckim Piłatem, ukrzyżowan, umarł i pogrzebion, wierzymy, że Jezus Chrystus, aby odkupić rodzaj ludzki przez krew swoją najdroższą, pod namiestnikiem Judei Ponckim Piłatem został umęczony, przybity do Krzyża i umarł na nim, został z niego zdjęty i pogrzebany.
99. Na czy polega dzieło Odkupienia, dokonane przez Jezusa Chrystusa? Dzieło Odkupienia, dokonane przez Jezusa Chrystusa, polega na tym, że „dla miłości zbytnio wielkiej, którą umiłował nas, przez najświętszą swoją mękę na drzewie krzyża wysłużył nam usprawiedliwienia i uczynił za nas zadość Bogu Ojcu” (Sobór Tryd.).
100. Czy Jezus Chrystus poniósł mękę i śmierć jako Bóg czy też jako człowiek? Jezus Chrystus poniósł mękę i śmierć jako człowiek, gdyż jako Bóg nie mógł ani cierpieć ani umrzeć, ale samo Jego wcielenie i każde cierpienia za nas, nawet najmniejsze, miało wartość nieskończoną z Boskiej Osoby.
101. Dlaczego więc Jezus Chrystus chciał ponieść tak gorzką i haniebną mękę i śmierć? Jezus Chrystus dlatego chciał ponieść tak gorzką i haniebną mękę i śmierć, aby sprawiedliwości Bożej jak najobficiej uczynić zadość, wyraźniej okazać nam swoją miłość, wzbudzić w nas większą nienawiść do grzechu i dodać nam siły do znoszenia dolegliwości i przykrości tego życia.
102. Za kogo Jezus Chrystus poniósł mękę i śmierć? Jezus Chrystus poniósł mękę i śmierć za wszystkich ludzi bez wyjątku.
103. Czy więc wszyscy ludzie dostępują zbawienia? Nie wszyscy ludzie dostępują zbawienia, lecz tylko ci, którzy korzystają ze środków ustanowionych przez tegoż Odkupiciela, po to, żeby ludzie mogli przyswoić sobie zasługi Jego męki i śmierci.
104. Czy Jezus Chrystus, umierając na krzyżu, oddał samego siebie Bogu na prawdziwą i osobliwą ofiarę? Jezus Chrystus, umierając na krzyżu, siebie samego oddał Bogu na prawdziwą i osobliwą ofiarę nieskończonej ceny za odkupienie ludzi, dając za nich sprawiedliwości Bożej zadośćuczynienie nieskończonej wartości.
105. W co wierzymy przez piąty artykuł Składu Apostolskiego: Zstąpił do piekieł? Przez piąty artykuł Składu Apostolskiego: Zstąpił do piekieł, wierzymy, że dusza Jezusa Chrystusa, rozstawszy się z ciałem, jednak złączona z Bóstwem, zstąpiła do piekieł.
106. Co oznaczają słowa: do piekieł? Te słowa do piekieł nie oznaczają ani czyśćca, ani miejsca potępienia, czyli piekła, lecz otchłanie Ojców świętych, czyli to miejsce, gdzie dusze sprawiedliwych oczekiwały obiecane i upragnione odkupienia.
107. Dlaczego Jezus Chrystus zstąpił do otchłani? Jezus Chrystus zstąpił do otchłani, aby zwiastując dokonane odkupienie, dusze sprawiedliwych napełnić niezmierną radością; użyzył im też szczęścia oglądania Boga twarzą w twarz, a potem zabrał je ze sobą do nieba.
108. W co wierzymy przez słowa piątego artykułu Składu Apostolskiego: Trzeciego dnia zmartwychwstał? Przez słowa piątego artykułu Składu Apostolskiego: Trzeciego dnia zmartwychwstał, wierzymy, że Jezus Chrystus w trzecim dniu po śmierci własną mocą, jako przepowiedział, znowu złączył duszę z ciałem i tak odżył nieśmiertelny i chwalebny.
109. Jak długo i dlaczego Jezus Chrystus po zmartwychwstaniu został na ziemi? Jezus Chrystus po zmartwychwstaniu przez czterdzieści dni został na ziemi, aby apostołów utwierdzić w wierze w swoje zmartwychwstanie, uzupełnić Boską swoją naukę i urządzić Kościół.

Art. 4 — O wniebowstąpieniu Jezusa Chrystusa i Jego powrocie na końcu świata na sąd powszechny

110. W co wierzymy przez słowa szóstego artykułu Składu Apostolskiego: Wstąpił na niebiosa? Przez słowa szóstego artykułu Składu Apostolskiego: Wstąpił na niebiosa, wierzymy, że Jezus Chrystus, gdy już dokonał i ukończył dzieło odkupienia, czterdziestego dnia po zmartwychwstaniu własną mocą wstąpił do nieba z duszą i ciałem.
111. Co oznaczają dalsze słowa tego artykułu: Siedzi po prawicy Boga Ojca wszechmogącego? Dalsze słowa tego artykułu: Siedzi po prawicy Boga Ojca wszechmogącego, oznaczają wieczną chwałę Odkupiciela w niebie, gdzie Jezus Chrystus jako Bóg jest równy Ojcu, a jako człowiek posiada Boskie dobro w stopniu wyższym od wszystkich stworzeń.
112. W co wierzymy przez siódmy artykuł Składu Apostolskiego: Stamtąd przyjdzie sędzić żywych i umarłych? Przez siódmy artykuł Składu Apostolskiego: Stamtąd przyjdzie sędzić żywych i umarłych, wierzymy, że Jezus Chrystus na końcu świata przyjdzie z nieba z Aniołami swoimi, aby sędzić wszystkich ludzi, zarówno tych, których dzień sądu zastanie jeszcze przy życiu, jako też tych, którzy przedtem pomierali, „a wówczas odda każdemu według uczynków jego”.
113. Jaki zapadnie wyrok na sądzie powszechnym? Na sądzie powszechnym na wybranych zapadnie wyrok: „Pójdźcie błogosławieni Ojca mego, posiadźcie królestwo, zgotowane wam od założenia świata”; na potępionych zaś wyrok będzie taki: „Idźcie precz ode mnie, przeklećci, w ogień wieczny, który zgotowany jest diabłu i aniołom jego”.
114. Czy oprócz sądu powszechnego na końcu świata będzie jeszcze inny sąd? Oprócz sądu powszechnego na końcu świata zaraz po śmierci dla każdego z nas będzie jeszcze sąd szczegółowy.
115. W jakim celu Bóg po sądzie szczegółowym chciał mieć jeszcze sąd powszechny? Po sądzie szczegółowym Bóg chciał mieć jeszcze sąd powszechny dla chwały swojej, Chrystusa i wybranych, dla zawstyżenia odrzuconych, i aby człowiek na duszy i na ciele wobec wszystkich usłyszał wyrok nagrody albo kary.
116. Dlaczego władza sądenia ludzkości oddana jest Jezusowi Chrystusowi? Chociaż władza sądenia ludzkości jest wspólna wszystkim Osobom Trójcy Przenajświętszej, jednak dla szczególnego powodu oddana jest Jezusowi Chrystusowi, jako Bogu i Człowiekowi, gdyż jest On „Królem królów i Panem panów”, a do władz królewskich należy władza sędziowska, która obejmuje także to, żeby każdy wedle zasług otrzymał albo nagrodę albo karę.

Część III

O dalszych pięciu artykułach Składu Apostolskiego, w których jest zawarta nauka o Trzeciej Osobie Trójcy Przenajświętszej i o dziele naszego uświęcenia, które się zaczęło na świecie przez łaskę, a ma się dokonać w niebie przez chwałę

Art. 1 — O Duchu Świętym i Jego działaniu w wiernych i w Kościele

117. W co wierzymy przez ósmy artykuł Składu Apostolskiego: Wierzę w Ducha Świętego? Przez ósmy artykuł Składu Apostolskiego: Wierzę w Ducha Świętego, wierzymy, że Duch Święty jest trzecią Osobą Trójcy Przenajświętszej, która pochodzi od Ojca i Syna.
118. Dlaczego wierzymy w Ducha Świętego, tak, jak w Ojca i Syna? Wierzymy w Ducha Świętego tak, jak w Ojca i Syna, ponieważ Duch Święty jest prawdziwym Bogiem, jak Ojciec i Syn, i jest jednym Bogiem z Ojcem i Synem.
119. Dlaczego w Piśmie Świętym nazwę Duch Święty zastrzega się zwykle Trzeciej Osobie Trójcy Przenajświętszej? W Piśmie Świętym nazwę Duch Święty zastrzega się zwykle Trzeciej Osobie Trójcy Przenajświętszej, ponieważ ona od Ojca i Syna pochodzi przez jedno i to samo tchnienie na sposób miłości i jest pierwszą i najwyższą Miłością, która serca porusza i nakłania do świętości, polegającej ostatecznie na miłości ku Bogu.

120. Kiedy Duch Święty w sposób widzialny zstąpił na apostołów i co z nimi zdziałał? Duch Święty w sposób widzialny zstąpił na apostołów z dzień Zielonych Świąt, utwierdził ich w wierze i napełnił obfitością wszelkich darów, aby głosił Ewangelię i rozszerzali Kościół po całym świecie.
121. Co działa Duch Święty w wiernych? Duch Święty przez łaskę uświęcającą, przez cnoty wlane, przez swoje dary i przez łaski uczynkowe uświęca wiernych, oświeca ich i nakłania, aby odpowiadając łasce, doszli do posiadania żywota wiecznego.
122. Czy jest i co działa Duch Święty w Kościele? Duch Święty jest jakby duszą Kościoła, bo go ustawicznie ożywia swoją skuteczną pomocą, jednoczy go z sobą i swoimi przysługami prowadzi go nieomylnie po drodze prawdy i świętości.

Art. 2 — O prawdziwym Kościele Chrystusowym

123. W co wierzymy przez pierwszą Część dziewiątego artykułu Składu Apostolskiego: Święty Kościół Powszechny? Przez pierwszą Część dziewiątego artykułu Składu Apostolskiego: Święty Kościół Powszechny, wierzymy, że istnieje społeczność nadprzyrodzona, widzialna, święta i powszechna, którą ustanowił Jezus Chrystus, gdy żył na świecie, i nazwał Kościół swoim.
124. W jaki sposób pierwsza Część dziewiątego artykułu wynika z artykułu ósmego? Pierwsza Część dziewiątego artykułu wynika z artykułu ósmego, bo chociaż Jezus Chrystus jako założyciel kościoła ustawicznie w nim mieszka, to jednak świętość otrzymał Kościół w darze od Ducha Świętego, który jest źródłem i dawcą wszelkiej świętości. A. O założeniu i ustroju Kościoła
125. Po co Jezus Chrystus ustanowił Kościół? Jezus Chrystus ustanowił Kościół po to, aby dalej pełnił w świecie Jego zadanie, aby mianowicie w Kościele i przez Kościół aż do skończenia świata ludziom były przydzielane owoce Odkupienia, dokonanego na krzyżu.
126. Kto ma rządzić Kościołem z woli Jezusa Chrystusa? Z woli Jezusa Chrystusa Kościołem rządzić mają apostołowie pod zwierzchnictwem Piotra, oraz ich prawowici następcy.
127. Kto jest prawowitym następcą świętego Piotra w rządach nad całym Kościołem? Prawowitym następcą świętego Piotra w rządach nad całym Kościołem jest każdorazowy Biskup Rzymu, czyli Najwyższy Kapłan rzymski, innymi słowy Papież, bo on sprawowanie najwyższej władzy obejmuje po Piotrze, który był Biskupem miasta Rzymu i umarł jako Biskup miasta Rzymu.
128. Kto jest prawdziwą głową Kościoła? Prawdziwą głową Kościoła jest sam Jezus Chrystus, który w sposób niewidzialny zamieszkuje go, rządzi nim i jednoczy w Sobie Jego członków.
129. Dlaczego Papież rzymski zwie się i jest głową widzialną Kościoła i Namiestnikiem Jezusa Chrystusa na ziemi? Papież rzymski zwie się i jest widzialną głową i Namiestnikiem Jezusa Chrystusa na ziemi, ponieważ widzialna społeczność musi mieć widzialną głowę, więc Jezus Chrystus św. Piotra i jego następcę aż do końca świata ustanowił taką głową widzialną Kościoła i zastępcą swoim we władzy nad Kościołem.
130. Jaką tedy władzę posiada Papież rzymski? Papież rzymski z prawa Bożego posiada w Kościele nie tylko pierwszeństwo honorowe, lecz także najwyższą władzę rządzenia zarówno w tych sprawach, które dotyczą wiary i obyczajów, jak i w tych sprawach, które należą do porządku i rządzenia.
131. Jaka jest władza rzymskiego Papieża? Władza rzymskiego Papieża jest najwyższa, pełna, jemu właściwa i bezpośrednia, zarówno nad wszystkimi Kościołami jako też nad każdym Kościołem z osobna, tudzież nad wszystkimi pasterzami i wiernymi razem jako też nad każdym z osobna.
132. Którzy są prawowici następcy apostołów? Prawowitymi następcami apostołów z ustanowienia Bożego są Biskupi, których Papież rzymski stawia na czele poszczególnych Kościołów, i oni rządzą potem tymi Kościołami władzą im właściwą pod zwierzchnictwem Papieża.
133. Czym więc jest Kościół, ustanowiony przez Jezusa Chrystusa? Kościół, ustanowiony przez Jezusa Chrystusa, jest społecznością widzialną ludzi ochrzczonych, którzy zjednoczeni wyznawaniem tej samej wiary i węzłem wzajemnej zależności dążą do tego samego celu duchownego pod zwierzchnictwem Papieża rzymskiego i Biskupów, pozostających w jedności z nim.
134. Co to jest ciało Kościoła? Ciało Kościoła jest to to, co w nim jest widzialne i sam Kościół czyni widzialnym, czyli wierni sami, o ile są w jedno złączeni, rząd zewnętrzny, zewnętrzny urząd nauczycielski, zewnętrzne wyznawanie wiary, udzielanie Sakramentów, obrzędy etc.
135. Co to jest dusza Kościoła? Dusza Kościoła jest to to, co jest niewidzialnym pierwiastkiem duchownego i nadprzyrodzonego życia Kościoła, czyli ustawiczna pomoc Ducha Świętego, pierwiastek władzy, wewnętrzna uległość rządcom Kościoła, łaska uświęcająca z cnotami wlanymi etc.
136. Dlaczego Kościół Jezusa Chrystusa zwie się i jest drogą czyli środkiem koniecznym do zbawienia? Kościół Jezusa Chrystusa dlatego zwie się i jest drogą czyli środkiem koniecznym do zbawienia, ponieważ Jezus Chrystus ustanowił Kościół, aby w nim i przezeń owoce odkupienia udzielały się ludziom; stąd nikt spośród tych, którzy nie należą do Kościoła, nie może dostąpić zbawienia w myśl zasady: „Poza Kościołem nie ma zbawienia.”
137. Jak się różni Kościół, przez Jezusa Chrystusa ustanowiony, od innych kościołów, które noszą nazwę chrześcijańskich? Kościół ustanowiony przez Jezusa Chrystusa, różni się od innych kościołów, które się nazywają chrześcijańskimi, znamionami, mianowicie jednością, świętością, powszechnością (katolickością) i apostołowskością; Jezus Chrystus przyznał je Kościołowi swojemu, i znajdują się one tylko w Kościele Katolickim, którego głową jest Ojciec Święty w Rzymie.
138. Czy prawdziwy Kościół można krótszą i prostszą drogą odróżnić od innych kościołów? Kościół prawdziwy można odróżnić od innych Kościołów krótszą i prostszą drogą, czyli tym, że Kościół prawdziwy, zgodnie ze starą zasadą Ojców Gdzie Piotr, tam Kościół, podlega Biskupowi Rzymskiemu, jako swej głowie widzialnej, i tę podległość uważa za rzecz istotną.
139. Jakim sposobem z tej zasady (Gdzie Piotr, tam Kościół) można to wywnioskować? Z tej zasady można to łatwo wywnioskować, bo skoro Jezus Chrystus Kościół swój, który miał zawsze trwać, zbudował na Piotrze, przeto tylko taki Kościół może być Kościołem prawdziwym, którym rządzi i kieruje prawowity następcą Piotra; tym zaś jest Biskup rzymski, czyli Papież. B. O władzy Kościoła
140. Jakiej władzy udzielił Chrystus Pan Kościołowi, żeby Kościół osiągnął cel, dla którego został założony? Chrystus Pan udzielił Kościołowi dla osiągnięcia celu, dla którego został założony, władzy sędowniczej i kapłańskiej; władza zaś sędownicza zawiera władzę nauczania.
141. Co to jest władza nauczania? Władza nauczania jest to prawo i obowiązek Kościoła strzeżenia, wykładania, obrony i głoszenia nauki Jezusa Chrystusa wszystkiemu stworzeniu niezależnie od jakiegokolwiek władzy ludzkiej.
142. Czy w wykonywaniu władzy nauczania jest różnica między ochrzczonymi i nieochrzczonymi? W wykonywaniu władzy nauczania jest różnica między ochrzczonymi i nieochrzczonymi: a. ochrzczonym bowiem Kościół naukę przedkłada i nakłada ją na nich, a oni winni ją przyjmować nie tylko z prawa Boskiego, lecz także na podstawie władzy, jaką Kościół ma nad nimi jako nad poddanyymi; b. nieochrzczonym zaś Kościół przedkłada naukę w imię Boga, oni zaś winni się jej nauczyć i przyjąć ją nie z rozkazu Kościoła, lecz z prawa Boskiego.
143. Kto przeto w Kościele posiada władzę nauczania? Władzę nauczania posiada w Kościele Papież i Biskupi, którzy pozostają z nim w jedności; stąd mówi się, że oni stanowią Kościół nauczający.
144. Czy Kościół jest nieomylny w nauczaniu? W nauczaniu dzięki ustawicznej pomocy Ducha Świętego, obiecaniej przez Jezusa Chrystusa, Kościół jest nieomylny, gdy czy to w zwyczajnym i powszechnym nauczaniu, czy też uroczystym orzeczeniem władzy naczelnej podaje wszystkim do wierzenia prawdę wiary i obyczajów, które są bądź objawione same w sobie, bądź też pozostają w związku z objawionymi prawdami.
145. Do kogo należy wydawanie takich uroczystych orzeczeń? Wydawanie takich uroczystych orzeczeń należy zarówno do Papieża jak też do Biskupów, pozostających w jedności z Papieżem, zwłaszcza na soborze powszechnym.

146. Co to jest sobór powszechny? Sobór powszechny jest to zebranie Biskupów całego Kościoła Katolickiego, zwołane przez Papieża; zebraniu temu przewodniczy Papież bądź osobiście, bądź przez swoich legatów, i on też swoją powagą zatwierdza uchwały soborowe.
147. Kiedy Papież korzysta z przywileju osobistej nieomyślności? Papież z przywileju osobistej nieomyślności korzysta wówczas, gdy przemawia ex cathedra, to jest gdy jako pasterz i nauczyciel wszystkich chrześcijan określa naukę wiary i obyczajów, którą ma przyjąć cały Kościół.
148. Jaki jest nasz obowiązek względem prawd wiary i obyczajów, które Kościół podaje wszystkim do wierzenia jako objawione od Boga? W prawdy wiary i obyczajów, które Kościół podaje wszystkim do wierzenia jako objawione od Boga, czy to przez zwyczajne i powszechne nauczanie, czy też przez uroczyste orzeczenie, winniśmy wierzyć wiarą Boską i katolicką.
149. Jak się nazywa prawda tak określona? Prawda tak określona nazywa się dogmatem wiary, a jej przeciwieństwem jest herezja.
150. Które są prawdy nie objawione wprost, lecz związane z objawionymi? Prawdami nie objawionymi wprost, lecz złączonymi z prawdami objawionymi, są głównie fakta dogmatyczne i wyroki Kościoła o tych twierdzeniach, które on potępił i zabronił.
151. Czy winniśmy przyjmować także te prawdy, które nie są wprost objawione, ale pozostają w związku z objawionymi, a które Kościół tak samo wszystkim podaje do wierzenia? Również te prawdy, które nie są wprost objawione, ale pozostają w związku z objawionymi, a które Kościół tak samo wszystkim do wierzenia podaje, winniśmy przyjmować sercem i ustami dla nieomyślności Kościoła, która się rozciąga i na te prawdy.
152. Co należy wiedzieć o innych dekretach doktrynalnych, które wydaje Stolica Apostolska w sprawach nauki wiary i obyczajów bądź wprost od siebie, bądź też przez święte kongregacje rzymskie? Inne dekryty doktrynalne, które Stolica Apostolska w sprawach wiary i obyczajów wydaje bądź wprost od siebie, bądź przez święte kongregacje rzymskie, winniśmy przyjmować z obowiązku sumienia gwoli posłuszeństwa względem Stolicy Apostolskiej, która także tym sposobem spełnia urząd nauczycielski, powierzony jej przez Chrystusa Pana.
153. Co mogą i powinni czynić Biskupi we własnej diecezji na mocy władzy nauczania? Biskupi we własnej diecezji na mocy władzy nauczania mogą i powinni albo sami, albo przez drugich prawdy wiary i obyczajów, przyjęte przez Kościół, podwładnym w stosowny sposób podawać i wpajać, niebezpieczne dla wiary nowości odierać i w razie potrzeby donosić o nich najwyższej władzy kościelnej.
154. Co oznacza władza rządzenia w Kościele? Władza rządzenia w Kościele oznacza, że Papież dla całego Kościoła, a każdy Biskup dla swej diecezji, dla osiągnięcia celu Kościoła, ma władzę rządzenia, czyli władzę przepisowywania praw, sądzenia, karania i zawiadywania.
155. Co to jest władza kapłańska? Władza kapłańska jest to władza sprawowania świętych czynności, zwłaszcza w służbie ołtarza, powierzona świętej Hierarchii, głównie Biskupom, przez Sakrament Kapłaństwa, zmierzająca wprost do zbawienia dusz drogą sprawowania służby Bożej i szafowania Sakramentami i sakramentaliami; nazywa się to duszpasterstwem.
156. Jakich pomocników mają Biskupi w pracy duszpasterskiej? Pomocnikami Biskupów w pracy duszpasterskiej są kapłani, zwłaszcza proboszczowie, którzy podlegają Biskupom według przepisów prawa kościelnego. C. O członkach Kościoła
157. Którzy ludzie są członkami Kościoła, ustanowionego przez Jezusa Chrystusa? Członkami Kościoła, ustanowionego przez Jezusa Chrystusa, są ochrzczeni, złączeni węzłem jedności, wiary i wspólności katolickiej.
158. Kto jest poza Kościołem, ustanowionym przez Jezusa Chrystusa? Poza Kościołem, ustanowionym przez Jezusa Chrystusa, są: a. nie ochrzczeni b. jawni apostaci, heretycy, schizmatycy i ci ekskomunikowani, których należy unikać
159. Kto to są apostaci, heretycy, schizmatycy i ekskomunikowani, których należy unikać? Apostaci są to ochrzczeni, którzy zupełnie odpadli od wiary chrześcijańskiej; heretycy są to tacy, co uparcie albo zaprzeczają jakiemuś dogmatowi wiary, albo wątpią o nim; schizmatycy są to ci, co się wzbraniają poddać Ojcu Świętemu, albo też nie chcą mieć nic wspólnego z członkami Kościoła, podlegającymi Papieżowi; ekskomunikowani z obowiązkiem unikania ich są to ci, których ta kara spotkała według postanowień świętych kanonów.
160. Czy ci wszyscy podlegają prawom Kościoła? Ci wszyscy podlegają prawom Kościoła, gdyż są jego poddanymi, chyba że Kościół bądź wyraźnie, bądź milcząco uważa ich za wyjętych spod swego prawa.
161. Czy ekskomunikowani tolerowani są członkami Kościoła? Ekskomunikowani tolerowani są członkami Kościoła, ale się ich wyklucza od tych skutków spólności życia z wiernymi, które są wymienione w świętych kanonach, a mogą je oni odzyskać tylko wtedy, gdy zaniechają oporu i otrzymają zwolnienie od tej najcięższej kary.
162. Czy dorosły, który umiera bez Sakramentu Chrztu, może być zbawiony? Dorosły, który umiera bez Sakramentu Chrztu, może być zbawiony nie tylko wtedy, gdy ma wiarę przynajmniej w te prawdy, w które każdy musi wierzyć, bo są one nieodzownym warunkiem zbawienia, i gdy ma miłość, która zastępuje chrzest, ale także wtedy, jeśli przy pomocy światła Bożego i łaski Bożej, nie znając bez własnej winy prawdziwej religii i będąc gotowym słuchać Boga, pilnie zachowywał prawo przyrodzone.
163. Czy dorosły, ochrzczony ważnie, a należący bez swej winy do sekty heretyckiej lub schizmatycznej, może być zbawiony? Dorosły, ochrzczony ważnie, a należący bez swej winy do sekty heretyckiej lub schizmatycznej, może również być zbawiony, jeśli nie stracił łaski otrzymanej na chrzcie, a jeśli ją utracił, odzyskał ją przez odpowiednią pokutę.
164. Co się dzieje z tymi, którzy choć poznali prawdę Kościoła Jezusa Chrystusa, dobrowolnie pozostają poza nim? Ci, którzy poznali prawdę Kościoła Jezusa Chrystusa, a jednak pozostają poza nim, grzeszą ciężko i dlatego nie mogą być zbawieni, jeżeli trwają w tym stanie.
165. Co powinni czynić ci, którzy są poza Kościołem Jezusa Chrystusa, a mają co do tego jakąś wątpliwość? Ci, którzy są poza Kościołem Jezusa Chrystusa, a mają co do tego jakąś wątpliwość, winni szczerze szukać prawdy w Panu i wyuczyć się według sił podanej sobie prawdy Chrystusowej, oraz wstąpić do Kościoła Chrystusowego uznanego za prawdziwy. D. O różnicy między Kościołem a Państwem i o prawach jednego i drugiego
166. Czy Kościół, ustanowiony przez Jezusa Chrystusa, różni się od państwa? Kościół, ustanowiony przez Jezusa Chrystusa, jest czym innym od państwa; nie ma jednak Rozdziału Kościoła od państwa, ani też być nie może państwo słusznie urządzone na zasadzie Rozdziału od Kościoła, choć Rozdział Kościoła od państwa w wyjątkowych i ważnych okolicznościach może być czasem cierpiany, albo nawet uważany za coś lepszego.
167. Jakie zasady określają uprawnienia Kościoła i państwa? Następujące zasady określają uprawnienia Kościoła i państwa: a. wszystko, co dotyczy zbawienia dusz i czci Bożej, podlega władzy Kościoła; b. wszystkie inne sprawy natury państwowej i politycznej podlegają władzy państwa; c. w sprawach zaś prawa mieszanego według natury i według zamiarów Boskich między Kościołem a państwem panuje zgoda, dzięki której unika się zgubnych dla obydwu sporów.
168. Czy Kościół może wyrokować także w sprawach z dziedziny państwowej i politycznej? Kościół może wyrokować także w sprawach z dziedziny państwowej i politycznej, jeżeli te sprawy pozostają w związku z prawidłem wiary i obyczajów, a zatem ze zbawieniem dusz.
169. Do kogo należy sąd o tym związku? Sąd o tym związku należy do władzy kościelnej, której orzeczeniu katolikowi nie wolno odmawiać posłuszeństwa.

Art. 3 — O Świętych obcowaniu

170. Jak się wiąże druga Część dziewiątego artykułu Składu Apostolskiego: Świętych obcowanie z częścią pierwszą? Druga Część dziewiątego artykułu: Świętych obcowanie, wiąże się z pierwszą częścią, ponieważ jest pewnym jej wyjaśnieniem, gdyż poucza, jaki pożytek mają członkowie Kościoła z uświęcenia, którego dostępują w Kościele i przez Kościół.
171. W co wierzymy przez tę drugą Część dziewiątego artykułu? Przez tę drugą Część dziewiątego artykułu wierzymy, że między członkami Kościoła dla ściślej jedności, która ich łączy ze sobą pod jedną głową Chrystusem, odbywa się wzajemna wymiana dóbr duchownych.
172. Czy wszystkie członki Kościoła korzystają z tego obcowania w całej pełni? Z tego obcowania nie wszystkie członki Kościoła korzystają w całej pełni, lecz tylko te, które są w stanie łaski, i dlatego to obcowanie nazywa się Świętych obcowaniem.
173. Czy ci, którzy są w grzechu śmiertelnym, pozbawieni są tego obcowania? Ci, którzy są w grzechu śmiertelnym, nie są całkiem pozbawieni tego obcowania i do odzyskania łaski mogą doznać pomocy tak od publicznych modłów Kościoła jako też od modlitw i dobrych uczynków osób, będących w łasce Bożej.
174. Czy jest obcowanie z tymi, którzy się cieszą chwałą w niebie? Jest obcowanie z tymi, którzy się cieszą chwałą w niebie, gdy oddajemy im cześć i zanosimy do nich prośby błagalne, oni zaś wstawiają się za nami do Boga.
175. Czy jest także obcowanie z duszami w czyśćcu? Jest obcowanie także z duszami w czyśćcu, gdyż my możemy im przychodzić z pomocą, mianowicie przez ofiarę Mszy św., przez Odpusty, modlitwy i inne uczynki pobożne i pokutne; a one nawzajem wspierają nas u Boga swoimi modlitwami.
176. Jakie modlitwy zwykli wierni odmawiać częściej za dusze w czyśćcu cierpiące? Za dusze w czyśćcu cierpiące wierni zwykli częściej odmawiać psalm De profundis (Z głębokości) i tę drugą krótką modlitwę: Wieczne odpoczywanie racz im dać, Panie, a światłość wiekuista niechaj im świeci. Niech odpoczywają w pokoju. Amen.

Art. 4 — O odpuszczeniu grzechów

177. W co wierzymy przez dziesiąty artykuł Składu Apostolskiego: Grzechów odpuszczenie? Przez dziesiąty artykuł Składu Apostolskiego: Grzechów odpuszczenie, wierzymy, że w Kościele jest prawdziwa władza odpuszczania grzechów dla zasług Jezusa Chrystusa.
178. Jakimi środkami dostępujemy w Kościele odpuszczenia grzechów? W Kościele dostępujemy odpuszczenia grzechów śmiertelnych przez Sakramenty, które Chrystus Pan ustanowił właśnie w tym celu, albo przez akt doskonałego żalu z pragnieniem przyjęcia tychże Sakramentów; odpuszczenia zaś grzechów powszednich możemy dostąpić także przez inne uczynki pobożne, ale wtedy pozostaje dług kary doczesnej, który każdy musi spłacić albo tu na ziemi, albo w przyszłym życiu, czyli w czyśćcu.

Art. 5 — O ciału zmartwychwstaniu i żywocie wiecznym

179. W co wierzymy przez jedenasty artykuł Składu Apostolskiego: Ciała zmartwychwstanie? Przez jedenasty artykuł Składu Apostolskiego: Ciała zmartwychwstanie, wierzymy że na końcu świata wszyscy umarli zostaną na nowo przywołani do życia i powstaną na sąd powszechny, przy czym każda dusza przyjmie na powrót to ciało, z którym była złączona za życia, aby się już nigdy odeń nie rozłączyć.
180. Czyją mocą nastąpi ciała zmartwychwstanie? Ciała zmartwychwstanie nastąpi mocą Boską, mocą Jezusa Chrystusa, który jak swoje ciało wskrzesił z grobu, tak na końcu świata wskrzesi z grobów ciała tych, których będzie sądził.
181. Dlaczego Bóg chciał, żeby ciała zmartwychwstały? Bóg chciał zmartwychwstania ciał, aby cały człowiek według zasług na wieki otrzymał albo nagrodę w niebie albo karę w piekle.
182. Czy ciała wszystkich ludzi zmartwychwstaną w ten sam sposób? Ciała wszystkich ludzi wstaną nieśmiertelne, ale tylko ciała wybranych na podobieństwo ciała Chrystusowego wstaną z martwych, obdarzone własnościami ciała chwalebного.
183. Jakie są właściwości ciała chwalebного? Zwykle wymienia się cztery własności ciała chwalebного: niecierpiętlivość, jasność, lekkość i przenikliwość.
184. W co wierzymy przez ostatni artykuł Składu Apostolskiego: Żywot wieczny? Przez ostatni artykuł Składu Apostolskiego: Żywot wieczny, wierzymy, że wybranym po śmierci zgotowana jest w niebie doskonała szczęśliwość, która nigdy nie ustanie, odrzuconych zaś czekają kary wieczne w piekle.
185. Co znaczy słowo Amen na końcu Składu Apostolskiego? Amen na końcu Składu Apostolskiego oznacza, że wszystko, co się zawiera w Składzie Apostolskim, jest prawdą, a my wierzymy w to bez żadnego powątpiewania i wyznajemy to.
186. Czy do żywota wiecznego wystarczy wierzyć w to, co jest podane do wierzenia? Do żywota wiecznego nie wystarczy wierzyć w to, co jest podane do wierzenia, lecz nadto trzeba zachować to, co Bóg i Kościół zachować nakazali.

Rozdział IV

O dziesięciu przykazaniach Bożych czyli o Dekalogu

187. Co znaczy słowo Dekalog? Słowo Dekalog znaczy to samo co dziesięć słów lub dziesięć przykazań, które Bóg dał Mojżeszowi na Górze Synaj, a Jezus Chrystus w Nowym Zakonie zatwierdził.
188. Jak się dzieli dziesięć przykazań Bożych? Dziesięć przykazań Bożych dzieli się tak, że pierwsze trzy uwzględniają Boga, a pozostałe siedem dotyczą nas samych i bliźniego.
189. Dlaczego Bóg na czele dziesięciu przykazań położył słowa: Jam jest Pan Bóg twój? Bóg na czele dziesięciu przykazań położył słowa Jam jest Pan Bóg twój, aby przypomnieć, że On jako Bóg i Pan ma prawo dawać nam przykazania, które my winniśmy zachowywać.

Część I

O pierwszych trzech przykazaniach Dekalogu, które uwzględniają Boga

Art. 1 — O pierwszym przykazaniu Dekalogu

190. Czego Bóg zakazuje w pierwszym przykazaniu Dekalogu: Nie będzie miał bogów cudzych przede mną? W pierwszym przykazaniu Dekalogu: Nie będziesz miał bogów cudzych przede mną, Bóg zakazuje czci Jemu należnej oddawać komu innemu.
191. Jaką cześć winniśmy oddawać Bogu? Bogu i tylko Bogu winniśmy oddawać cześć najwyższą, czyli cześć uwielbienia.
192. Dlaczego winniśmy Boga czcić i wielbić? Boga winniśmy czcić i wielbić, bo nas stworzył, utrzymuje nas, opiekuje się nami i jest naszym ostatecznym celem.
193. Jak winniśmy Boga czcić i wielbić? Boga jako stwórcę wszystkiego, który nas utrzymuje i troszczy się o nas, i jest pierwszym naszym początkiem i ostatecznym celem, winniśmy czcić i wielbić wewnętrznymi i zewnętrznymi aktami uszanowania, które nam podaje sama natura, a jeszcze więcej objawienie; spośród tych aktów najważniejszym jest ofiara, która nie może być składana żadnemu stworzeniu.

194. Czym grzeszy się przeciwko pierwszemu przykazaniu Dekalogu? Przeciwko pierwszemu przykazaniu Dekalogu grzeszy się: a. zabobonem, to jest bałwochwalstwem, wróżbiarstwem, czarnoksięstwem i spirytyzmem, który zalicza się do wróżbiarstwa i czarnoksięstwa; b. bezbożnością, to jest zaniedbywaniem modlitwy i należytej służby Bożej, świętokradztwem i świętokupstwem.
195. Czy winniśmy czcić także Świętych? Także Świętych, a zwłaszcza Najświętszą Maryję Pannę, winniśmy czcić, ale czcią inną i niższą, czyli czcią szacunku, abyśmy ich mieli w poszanowaniu i zyskiwali sobie ich opiekę.
196. Jak się nazywa cześć, oddawana Bogu, a jak cześć oddawana Świętym i Najświętszej Maryi Pannie? Cześć, oddawana Bogu, nazywa się czcią uwielbienia, czyli latria; oddawana Świętym – czcią uszanowania czyli duliae; cześć oddawana Najświętszej Pannie – czcią wyższego uszanowania, czyli hyperduliae.
197. Czy winniśmy czcić także relikwie męczenników i innych Świętych, żyjących z Chrystusem? Relikwie męczenników i innych Świętych, żyjących z Chrystusem, winniśmy także czcić, gdyż ich ciała były żywymi członkami Chrystusa i świątynią Ducha Świętego, a Chrystus wskrzesi je na żywot wieczny i obdarzy chwałą; przez te relikwie ludzie otrzymują od Boga liczne dobrodziejstwa.
198. Czy i świętym obrazom trzeba oddawać należną cześć i uszanowanie? I świętym obrazom należy oddawać cześć i uszanowanie, gdyż cześć, którą się im oddaje, dotyczy osób, które one przedstawiają; skutkiem tego przez znaki czci, którą im oddajemy, wielbimy samego Chrystusa i wyrażamy szacunek dla Świętych, których one są podobiznami.
199. Czemu tedy Bóg w Starym Testamencie zabronił rzeźb i obrazów? Bóg w Starym Testamencie nie zabronił rzeźb i obrazów bezwzględnie, lecz nie pozwolił ich używać do nabożeństwa sposobem pogańskim, aby nie doznała uszczerbku cześć Boga prawdziwego skutkiem oddawania czci Boskiej obrazom.

Art. 2 – O drugim przykazaniu Dekalogu²⁸

200. Czego zakazuje Bóg przez drugie przykazanie Dekalogu: Nie będziesz brał imienia Boga twego nadaremno? Przez drugie przykazanie Dekalogu: Nie będziesz brał imienia Boga twego nadaremno, Bóg zakazuje wszelkiej zniewagi swego imienia.
201. Kto się dopuszcza tej zniewagi? Tej zniewagi dopuszczają się ci, którzy imię Boże wymawiają bez słusznej przyczyny i należytej czci, albo łamią śluby, które złożyli, albo składają przysięgi fałszywe, zuchwałe i niesprawiedliwe, a zwłaszcza ci, którzy wymawiają bluźnierstwa.
202. Czy nam nie wolno brać nadaremno także imion Świętych Pańskich? Nie wolno nam brać nadaremno także imion Świętych Pańskich, z zwłaszcza Najświętszej Maryi Panny, a to dla tej samej przyczyny, dla której winniśmy ich czcić.

Art. 3 – O trzecim przykazaniu Dekalogu

203. Co Bóg nakazuje przez trzecie przykazanie Dekalogu: Pamiętaj, abyś dzień święty święcił? Przez trzecie przykazanie Dekalogu: Pamiętaj, abyś dzień święty święcił, Bóg nakazuje, abyśmy dni święte, to jest Jemu poświęcone, obracali na oddawanie czci Bogu z zaniechaniem zajęć i prac cielesnych.
204. Jakie były dni święte w Starym Testamencie? W Starym Testamencie było więcej dni świętych, ale głównym dniem świętym była sobota, której sama nazwa „szabat” oznaczała spoczynek, potrzebny do czci Bożej?
205. Dlaczego w Nowym Testamencie nie święci się soboty? W Nowym Testamencie nie święci się soboty, ponieważ Kościół zastąpił ją jako świętem niedzielą na uczczenie zmartwychwstania Jezusa Chrystusa i zesłania Ducha Świętego w Zielone Świąta, i dodał do niedzieli inne dni świąteczne.
206. Jakie tedy dzisiaj mamy obowiązki względem święcenia dni świętych? Winniśmy niedzielę i inne święta, nakazane przez Kościół, obchodzić tak, jak Kościół nakazuje.

Część II

O pozostałych siedmiu przykazaniach Dekalogu, które dotyczą nas samych i bliźniego

Art. 1 – O czwartym przykazaniu Dekalogu²⁹

207. Co nakazuje Bóg przez czwarte przykazanie Dekalogu: Czcij ojca swego i matkę swoją? Przez czwarte przykazanie Dekalogu: Czcij ojca swego i matkę swoją, nakazuje Bóg, abyśmy rodzicom i osobom, zajmującym ich miejsce, oddawali należną cześć, do której należy także miłość, uszanowanie, posłuszeństwo oraz opieka.
208. Czy rodzicom winniśmy tylko cześć oddawać? Rodzicom winniśmy nie tylko cześć oddawać, lecz także pomagać im, zwłaszcza w potrzebach duchowych i doczesnych.
209. Jaką nagrodę obiecuje Bóg dzieciom, które czczą należycie rodziców? Dzieciom, które czczą należycie rodziców, Bóg obiecuje błogosławieństwo i długie życie, jeżeli uzna, że się im ono przyczyni do zbawienia duszy.
210. Czy tym przykazaniem objęte są tylko obowiązki dzieci względem rodziców? Tym przykazaniem objęte są pośrednio także obowiązki małżonków względem siebie samych i względem dzieci, tudzież wzajemne prawa i obowiązki zarówno poddanych i przełożonych, jak robotników i pracodawców.
211. Jakie są wzajemne obowiązki małżonków? Małżonkowie winni się wzajemnie miłować, pomagać sobie i zachowywać wzajemną wierność, a żona winna jest mężowi posłuszeństwo.
212. Jakie obowiązki mają rodzice względem dzieci? Rodzice z prawa natury mają także obowiązki względem dzieci: winni dbać o ich wychowanie, zwłaszcza religijne i moralne, oraz troszczyć się według sił o ich dobro doczesne.
213. Kto prócz rodziców ma także prawo i obowiązek starania się o dobre wychowanie młodzieży? Prócz rodziców prawo i obowiązek starania się o dobre wychowanie młodzieży należy do państwa, które niedostateczność rodziców uzupełnia dla dobra ogółu, a w pewnej wyższej mierze prawo to i obowiązek należą do Kościoła już na mocy zadania, które mu powierzył Chrystus Pan, żeby nauczał wszystkie narody i prowadził je do nadprzyrodzonej świętości, a w końcu do żywota wiecznego.
214. Jakie są obowiązki poddanych względem prawowitych przełożonych? Poddani winni swoim prawowitym przełożonym, czy to kościelnym, czy świeckim, szacunek i posłuszeństwo z pewnym podobieństwem tej miłości, którą dzieci winny rodzicom.
215. Którym przełożonym w Kościele należy się nie tylko uszanowanie, lecz także posłuszeństwo? Nie tylko uszanowanie, ale i posłuszeństwo należy się według kanonów Papieżowi, własnemu Biskupowi albo innemu praładowi z władzą kościelną, oraz własnemu proboszczowi, gdy wykonuje urząd proboszczowski.
216. Dlaczego należy się uszanowanie i posłuszeństwo władzy świeckiej? Uszanowanie i posłuszeństwo należy się prawowitej władzy świeckiej, gdyż tak samo jak państwo początek swój ma ona w naturze, a zatem w Bogu samym, który jest stwórcą natury. Uszanowanie i posłuszeństwo należy się władzy państwowej, bez względu na osobę, która ją z całą pewnością piastuje.
217. Do czego są obowiązani przełożeni względem podwładnych? Przełożeni winni się troszczyć, każdy w zakresie swojego urzędu, o swoich podwładnych, dawać im we wszystkim dobry przykład, gdyż zdadzą sprawę nie tylko przed ludźmi, ale i przed samym Bogiem.

218. Do czego są obowiązani robotnicy względem swoich panów? Robotnicy wobec swoich panów mają następujące obowiązki: winni w całości i wierni spełnić to, o co się dobrowolnie i sprawiedliwie umówili, nie wolno im wyrządzać w żaden sposób szkody na majątku, ani naruszać ich osoby; w obronie swoich praw winni unikać gwałtu, nigdy nie wolno im wszczynać rozruchów, ani też wdawać się z ludźmi bezecnymi.
219. Jakie mają obowiązki panowie względem swoich pracowników? Panowie winni swoich pracowników jako braci w Chrystusie szczerze miłować, dawać im sprawiedliwy zarobek, dokładać starań, żeby pracownicy mogli spełnić obowiązki religijne w czasie dogodnym; w żaden sposób nie wolno im pracowników odciągać od zabiegów około swego domu i rodziny i od oszczędności, ani też nakładać na nich prac, które albo szkodzą zdrowiu, albo są ponad siły pracowników, albo też nie odpowiadają wiekowi i płci.
220. Kiedy nie powinniśmy słuchać rodziców i innych przełożonych? Rodziców i innych przełożonych nie powinniśmy słuchać, gdy obowiązuje przykazanie władzy wyższej, na przykład, gdyby nakazywali coś, co jest przeciwne przykazaniom Boskim lub kościelnym.
221. Kiedy możemy ich nie słuchać? Możemy ich nie słuchać, gdy ich nakaz dotyczy sprawy, w której nie jesteśmy poddani, np. nakaz o wyborze stanu.

Art. 2 — O piątym przykazaniu Dekalogu

222. Czego zakazuje Bóg piątym przykazaniem Dekalogu: Nie zabijaj? Piątym przykazaniem: Nie zabijaj, zakazuje Bóg zadawać bliźniemu śmierć lub jaką inną wyrządzać szkodę, czy to na ciele, czy na duszy, albo też przyczynić się do tego.
223. Jakim sposobem szkodzi ktoś na duszy? Na duszy szkodzi ktoś przez zgorzenie, to jest takim słowem lub uczynkiem niewłaściwym, które bliźniemu dają sposobność upadku duchownego.
224. Do czego jest obowiązany ten, kto wyrządził szkodę osobie bliźniego? Kto wyrządził szkodę osobie bliźniego, obowiązany jest tę szkodę wedle sił naprawić.
225. Czy tym przykazaniem Bóg zakazuje także samobójstwa? Tym przykazaniem Bóg zakazuje także samobójstwa, które tak jak zabójstwo jest przeciwko sprawiedliwości, naruszając prawo Boga do życia ludzkiego, jest też przeciwko miłości, którą jesteśmy winni samym sobie lub drugim, i właściwie zabiera czas pokuty.
226. Czy przykazanie to zabrania także pojedynku? Przykazanie to zabrania także pojedynku, popełnionego z jakiegokolwiek przyczyny na własną rękę, ponieważ pojedynek przybiera złośliwość zabójstwa i samobójstwa.
227. Czy tym przykazaniem zabronione są tylko wymienione uczynki? Tym przykazaniem są zabronione nie tylko wymienione uczynki, lecz ponadto prywatna zemsta, gniew, nienawiść, zazdrość, kłótnie, obelgi, które łatwo wywołują tamte.

Art. 3 — O szóstym przykazaniu Dekalogu

228. Czego zakazuje Bóg szóstym przykazaniem Dekalogu: Nie cudzołóż? Szóstym przykazaniem Dekalogu: Nie cudzołóż, zakazuje Bóg nie tylko wiarołomstwa w małżeństwie, lecz także wszelkiego grzechu zewnętrznego przeciwko czystości i wszystkiego, co wiedzie do grzechu nieczystości.
229. Jakie są główne przyczyny, które wiodą do grzechu przeciwko czystości i których należy starannie unikać? Oprócz podszeptów szatańskich i poruszeń pożądliwości głównymi przyczynami, które wiodą do grzechu przeciwko czystości, i których należy starannie unikać, są następujące: próżniactwo, nieumiarkowanie w jedzeniu i piciu, złe towarzystwo, bezwstydné mowy, czytanie złych pism, nieprzyzwoite widowiska, nieskromne tańce, nieprzyzwoite ubrania, niebezpieczne poufałości i okazje etc.
230. Jakie są zazwyczaj główne skutki grzechu niepowściągliwości? Prócz częstych szkód dla zdrowia główne skutki grzechu niepowściągliwości bywają takie: zaćmienie rozumu, odrzucenie bojaźni Bożej, wstręt do rzeczy Bożych i do cnoty, zatwardziałość serca, utrata wiary i nierzadko trwanie w grzechu bez pokuty aż do śmierci.
231. Jakie są główne środki zachowania czystości? Główne środki zachowania czystości są następujące: czuwanie nad zmysłami i umartwiania ich, unikanie okazji do złego, umiarkowanie w jedzeniu i piciu, modlitwa i gorące nabożeństwo do Najświętszej Maryi Panny, a zwłaszcza częsta Spowiedź i Komunia.

Art. 4 — O siódmym przykazaniu Dekalogu

232. Czego Bóg zakazuje siódmym przykazaniem Dekalogu: Nie kradnij? Siódmym przykazaniem: Nie kradnij, Bóg zakazuje wszelkiego niesprawiedliwego, czy to używania cudzej pracy, czy wyrządzenia szkody, czy też przyczyniania się do jednego lub drugiego.
233. Do czego jest obowiązany ten, kto przestępuje to przykazanie? Kto przestępuje to przykazanie, obowiązany jest według sprawiedliwości zwrócić cudzą własność i nagrodzić szkodę.
234. Kiedy zwrot i wynagrodzenie szkody obowiązuje koniecznie? Zwrot cudzej własności i naprawienie wyrządzonej szkody obowiązuje koniecznie, jeżeli przedmiot był znaczny, czy to według powszechnej oceny, czy też według wielkości szkody, poniesionej przez właściciela.

Art. 5 — O ósmym przykazaniu Dekalogu

235. Czego zakazuje Bóg ósmym przykazaniem Dekalogu: Nie mów fałszywego świadectwa przeciw bliźniemu swemu? Ósmym przykazaniem Dekalogu: Nie mów fałszywego świadectwa przeciw bliźniemu swemu, Bóg zakazuje kłamstwa, krzywoprzysięstwa i wszelakiego szkodzenia bliźniemu słowami.
236. Jakim sposobem wyrządza ktoś bliźniemu szkodę słowami? Bliźniemu wyrządza ktoś słowami krzywdę głównie oszczerstwem, obmową, obelgą, lekomyślnym posądzeniem, naruszeniem tajemnicy.
237. Do czego jest obowiązany ten, kto słowami zaszkodził dobrej sławie bliźniego? Kto słowami zaszkodził dobrej sławie bliźniego, gwoili sprawiedliwości winien dobrą sławę według sił przywrócić i powstałą stąd szkodę naprawić, obowiązek ten jest konieczny, jeżeli wyrządzona szkoda jest wielka.

Art. 6 — O dwóch ostatnich przykazaniach Dekalogu

238. Czego zakazuje Bóg dziewiątym przykazaniem Dekalogu: Nie pożądaj żony bliźniego swego? Dziewiątym przykazaniem Dekalogu: Nie pożądaj żony bliźniego swego, zakazuje Bóg nie tylko tego niegodziwego pożądania, lecz także wszelkiego wewnętrznego grzechu przeciwko czystości, tak jak wewnętrznego zakazuje szóstym przykazaniem.
239. Czego zakazuje Bóg dziesiątym przykazaniem Dekalogu: Nie pożądaj żadnej rzeczy, która jego (bliźniego) jest? Dziesiątym przykazaniem: Nie pożądaj żadnej rzeczy, która jego (bliźniego) jest, Bóg zakazuje niesłusznego i nieuporządkowanego pożądania cudzej własności.
240. Które jest największe przykazanie Dekalogu? Największe przykazanie Dekalogu jest następujące: Będziesz miłował Pana Boga swego z wszystkiego serca swego, ze wszystkiej duszy swojej i ze wszystkich sił swoich, a bliźniego swego jak siebie samego.
241. Czy wszyscy winni także spełniać obowiązki swego stanu? Wszyscy winni także sumiennie spełniać obowiązki swego stanu, czyli te obowiązki, które na nich spoczywają z powodu ich zawodu lub urzędu.

Rozdział V

O przykazaniach kościelnych

242. Ile jest przykazań kościelnych? Przykazań kościelnych, które katolik powinien wszystkie zachowywać, jest więcej, np. przykazanie o nieczytaniu i nieprzechowywaniu ksiąg zakazanych, o nienależeniu do sekty masońskiej i innych sekt tego rodzaju, o zaniechaniu w czasie zakazanym uroczystych ślubów małżeńskich, o niepaleniu zwłok i inne, ale zwykle wlicza się tylko pięć przykazań kościelnych, które dotyczą raczej zwyczajnego życia duchownego wszystkich wiernych.

Art. 1 — O pierwszym przykazaniu kościelnym

243. Co przepisuje Kościół w pierwszym przykazaniu: W niedziele i w inne święta nakazane Mszy słuchać i zaniechać ciężkiej pracy? W pierwszym przykazaniu: W niedziele i w inne święta. . . Kościół przepisuje sposób święcenia niedziel i innych świąt nakazanych, co się dzieje głównie przez słuchanie Mszy świętej i wstrzymywanie się od zajęć służebnych.

244. Czy już prawo natury wymaga, aby człowiek pewien czas poświęcił czci Bożej? Już samo prawo natury wymaga, aby człowiek pewien czas poświęcił czci Bożej, żeby mianowicie wolny od spraw i prac cielesnych duszą i ciałem pobożnie czcił i wielbił Boga, który go stworzył i od którego człowiek otrzymał tak wielkie i niezliczone dobrodziejstwa.

245. Które święta są nakazane w całym Kościele? W całym Kościele następujące święta są nakazane: wszystkie niedziele, dzień Bożego Narodzenia, Obrzezania (Nowy Rok), Objawienia (Trzech Króli), Wniebowstąpienia Chrystusa, Bożego Ciała, Niepokalanego Poczęcia i Wniebowzięcia Najśw. Maryi Panny, św. Józefa, jej Oblubieńca, św. Apostołów Piotra i Pawła i Wszystkich Świętych.

246. Prócz wysłuchania Mszy św. jakie jeszcze uczynki przystoi chrześcijaninowi wykonywać w niedziele i inne święta nakazane? Prócz wysłuchania Mszy św. w niedziele i inne święta nakazane przystoi chrześcijaninowi wedle możliwości oddawać się innym czynkom pobożnym i religijnym, zwłaszcza zaś pomagać przy odprawianiu świętych obrzędów i słuchać kazań i nauki katechizmu.

247. Które zajęcia nazywają się służebnymi? Służebnymi nazywają się zajęcia, które zazwyczaj wykonuje służba i najemnicy, są to zajęcia, wykonywane głównie siłami ciała i służące przeważnie jego potrzebom.

248. Czy są jakieś zajęcia służebne, które są dozwolone w niedziele i inne święta nakazane? W niedzielę i inne święta nakazane są dozwolone takie zajęcia służebne, które należą wprost do służby Bożej, albo do zwyczajnej potrzeby służby domowej lub publicznej, albo których bądź domaga się miłość, bądź też nie można ich zaniechać bez wielkiej szkody, albo na które pozwala przyjęty zwyczaj.

249. Czy w niedziele i święta należy się wstrzymywać tylko od zajęć służebnych? W niedziele i święta należy się wstrzymać nie tylko od zajęć służebnych, lecz także od czynności sądowych, i jeżeli się nie sprzeciwiają prawowite zwyczaje albo wyjątkowe przywileje – od publicznego handlu, od targów i innych publicznych zakupów i sprzedaży.

250. Czy grzeszą ci, którzy nie zachowują niedziel i innych świąt nakazanych, albo przeszkadzają w tym drugim? Ci, którzy bez słusznej przyczyny nie zachowują niedziel i świąt nakazanych, albo drugim w tym przeszkadzają, grzeszą ciężko.

Art. 2 — O drugim przykazaniu kościelnym

251. Co przepisane jest drugim przykazaniem: W dni od Kościoła postanowione wstrzymać się od mięsa i zachowywać post? Drugim przykazaniem: W dni od Kościoła jest przepisane, żebyśmy w dni, przez Kościół postanowione, zachowywali albo tylko sam post, albo tylko samą wstrzemięźliwość od mięsa, albo i post i wstrzemięźliwość razem.

252. Co przepisuje przykazanie samego tylko postu? Przykazanie samego tylko postu przepisuje, żeby się odbywał jeden posiłek na dzień, nie zabrania ono jednak nieco jedzenia i napoju rano i wieczór, przy zachowaniu wszelako przyjętego w danych miejscowościach zwyczaju co do ilości i jakości potraw.

253. Czego zakazuje przykazanie samej tylko wstrzemięźliwości od potraw mięsnych? Przykazanie samej tylko wstrzemięźliwości od potraw mięsnych zakazuje spożywania mięsa i polewki z mięsa, nie zabrania jednak ani jaj, ani nabiału, ani żadnych przypraw, nawet tłuszczu zwierzęcego.

254. W które dni obowiązują te przepisy? O ile prawowita władza nie przyzna innym ulg, to: a. przepis samego tylko wstrzymania się od mięsa obowiązuje we wszystkie piątki; b. przykazanie wstrzymania się od mięsa i zarazem postu obowiązuje w środę popielcową, w piątki i soboty Wielkiego Postu, w Suche Dni, w wigilię Zielonych Świąt, Wniebowzięcia N. M. Panny, Wszystkich Świętych i Bożego Narodzenia; c. przepis samego tylko postu obowiązuje w pozostałe dni Wielkiego Postu, z wyjątkiem niedziel.

255. Czy są jakieś dni, w które te przepisy nie obowiązują? W niedziele i inne święta nakazane oraz w Wielką Sobotę po południu nie obowiązuje przepis wstrzymania się od mięsa, albo wstrzymania się od mięsa i postu, albo tylko samego postu, z wyjątkiem święta nakazanego w czasie Wielkiego Postu, ani też nie pości się w te wigilie, które są obchodzone wcześniej, aniżeli tego wymaga kalendarz.

256. Kto jest obowiązany do wstrzymywania się od mięsa i do postu? O ile nie są naprawdę usprawiedliwieni, albo nie otrzymali dyspensy, wstrzemięźliwość od mięsa winni zachować wszyscy, którzy dostatecznie rozwinięci umysłowo, ukończyli siódmy rok życia; do postu zaś są obowiązani wszyscy od ukończonego dwudziestego pierwszego roku życia aż do rozpoczęcia sześćdziesiątego.

257. Dlaczego Kościół przepisuje wstrzymywanie się od mięsa i post? Kościół dlatego przepisuje wstrzymywanie się od mięsa i post, aby wierni czynili pokutę za popełnione grzechy, strzegli się ich na przyszłość i tak skuteczniejszą była ich modlitwa.

Art. 3 — O trzecim i czwartym przykazaniu kościelnym³⁶

258. Co Kościół przepisuje trzecim przykazaniem: Spowiadać się przynajmniej raz w roku? Trzecim przykazaniem: Spowiadać się przynajmniej raz w roku, przepisuje Kościół, żeby wierni, gdy dojdą do używania rozumu, spowiadali się przynajmniej raz w roku z tych grzechów, które jeszcze nie były bezpośrednio odpuszczone w poprzednich spowiedziach.

259. Co nakazuje Kościół przez czwarte przykazanie: Najświętszy Sakrament przynajmniej w czasie wielkanocnym przyjmować? Przez czwarte przykazanie: Najświętszy Sakrament przynajmniej w czasie wielkanocnym przyjmować, Kościół nakazuje, żeby każdy wierny, skoro tylko dojdzie do używania rozumu, przynajmniej w czasie wielkanocnym przyjmował Najświętszy Sakrament.

260. Czy wierni przykazaniu temu winni uczynić zadość w swoim własnym obrządku i we własnej parafii? Chociaż ścisłego obowiązku co do tego nie ma, to jednak należy im radzić, żeby każdy temu przykazaniu czynił zadość w tym obrządku, do którego należy i we własnej parafii, i żeby ci, którzy uczynili zadość w cudzym obrządku lub w cudzej parafii, starali się zawiadomić własnego proboszcza, że spełnili przykazanie.

261. Dlaczego Kościół do trzeciego i czwartego przykazania dodał słowo: przynajmniej? Kościół do trzeciego i czwartego przykazania dodał słowo: przynajmniej, żeby nam dać naukę, iż jest rzeczą bardzo pożyteczną i Kościół życzy sobie, aby wierni, nawet ci, którzy mają tylko powszednie grzechy albo śmiertelne, już bezpośrednio odpuszczone, spowiadali się częściej i często, a nawet codziennie, przyjmowali pobożnie Najświętszy Sakrament.

262. Jaki jest wiek używania rozumu, w którym jedno i drugie przykazanie Spowiedzi i Komunii zaczyna obowiązywać? Wiek używania rozumu, w którym oba przykazania Spowiedzi i Komunii zaczynają obowiązywać, jest to ten wiek, w którym dziecko zaczyna rozumować, to jest mniej więcej siódmy rok życia, a nawet wcześniej.

263. Czy obowiązek ten, który spoczywa na dzieciach, spada także na innych? Ten obowiązek, spoczywający na dzieciach, spada także i głównie na tych, którzy się powinni o nie troszczyć, to jest na rodziców, opiekunów, nauczycieli, spowiednika i proboszcza.
264. Jakiej znajomości nauki chrześcijańskiej potrzeba, żeby dziecko mogło i powinno być dopuszczone do pierwszej Komunii? a. W niebezpieczeństwie śmierci wystarczy, aby umiało odróżnić Ciało Chrystusowe od zwykłego pokarmu, i umiało Mu oddać cześć pobożną; b. Poza niebezpieczeństwem śmierci potrzeba nadto, żeby według swej zdolności pojmoowało przynajmniej te tajemnice, w które każdy człowiek musi wierzyć pod utratą zbawienia, żeby Chleb Eucharystyczny odróżniało od zwykłego i cielesnego chleba i żeby Najśw. Sakrament przyjęło z pobożnością, odpowiadającą swemu wiekowi.
265. Do czego są obowiązane dzieci po pierwszej Komunii? Po pierwszej Komunii dzieci obowiązane są nauczyć się stopniowo, w miarę swej zdolności, całego katechizmu, ułożonego do ich użytku.
266. Jaki jest w tej sprawie obowiązek rodziców i innych osób, którym jest powierzona troska o dzieci? Rodzice i inne osoby, którym jest powierzona troska o dzieci, mają w tej sprawie nader ważny obowiązek dołożenia starań, żeby same dzieci w dalszym ciągu uczęszczały na publiczną naukę katechizmu, w przeciwnym razie oni sami winni w inny sposób dopełnić ich wykształcenia religijnego.
267. Jak długo trwa czas wielkanocny do przyjmowania Komunii świętej? Czas wielkanocny do przyjmowania Komunii świętej trwa od niedzieli Palmowej do niedzieli Białej, jeżeli prawowita władza nie przyzna innych ulg.
268. Czy przestaje obowiązywać przykazanie Komunii, któremu się nie stało zadość w czasie wielkanocnym? Przykazanie Komunii, któremu się nie stało zadość w czasie wielkanocnym, wcale nie przestaje obowiązywać i winno być spełnione w ciągu tego samego roku możliwie najrychlej.
269. Czy czyni się zadość przykazaniu rocznej Spowiedzi lub Komunii wielkanocnej przez świętokradzką spowiedź lub Komunię, albo przez Spowiedź dobrowolnie nieważną? Ani przez świętokradzką Spowiedź lub Komunię, ani przez Spowiedź dobrowolnie nieważną nie czyni się zadość przykazaniu rocznej Spowiedzi lub Komunii wielkanocnej, a nawet z powodu nowego grzechu przykazanie to obowiązuje jeszcze bardziej.

Art. 4 — O piątym przykazaniu kościelnym

270. Co nakazuje Kościół przez piąte przykazanie: Kościół i duchowieństwo w potrzebach wspomagać? Przez piąte przykazanie kościół przypomina wierzniemu przykazanie Boskie, żeby pomagali Kościołowi i duchowieństwu w potrzebach doczesnych, według szczegółowych postanowień i chwalebnych zwyczajów.
271. Dlaczego nakazuje się to? To się nakazuje dlatego, ponieważ sprawiedliwość wymaga, żeby wierni sługom Bożym, pracującym dla ich zbawienia, dostarczali środków potrzebnych do pokrycia wydatków na służbę Bożą i na przyzwoite utrzymanie.

Rozdział VI

38 O radach ewangelicznych

272. Czy prócz przykazań Bożych i przepisów kościelnych są także rady? Prócz przykazań Bożych i przepisów kościelnych, są także rady, których Chrystus Pan udzielił najpierw w Ewangelii, stąd nazywają się one radami ewangelicznymi.
273. Co to są rady ewangeliczne? Rady ewangeliczne są to środki, które Jezus Chrystus podał do łatwiejszego i pełniejszego osiągnięcia doskonałości duchowej.
274. Które są główne rady ewangeliczne? Te są główne rady ewangeliczne: dobrowolne ubóstwo, doskonała czystość i osobliwe posłuszeństwo dla miłości Jezusa Chrystusa.
275. Jakim sposobem przez wykonywanie tych rad zdobywa się łatwiej i pełniej doskonałość duchową? Przez wykonywanie tych rad zdobywa się łatwiej i pełniej doskonałość duchową, ponieważ poświęcając Bogu wole przez posłuszeństwo, ciało przez czystość, zewnętrzne dobra przez ubóstwo, przysposabiamy się do doskonałej miłości.
276. Kto winien pójść za radami ewangelicznymi? Za radami ewangelicznymi winni pójść ci, którzy się dobrowolnie do tego zobowiązali, jak np. zakonnicy, którzy ślubowali, że będą zachowywać trzy rady ewangeliczne według reguły swego zakonu.
277. Czy potrzebujemy jakiejś pomocy, abyśmy mogli, jak należy, wierzyć w to, w co wierzyć trzeba, zachowywać przykazania Boskie i przepisy kościelne, i pójść za radami ewangelicznymi? Abyśmy mogli, jak należy, wierzyć w to, w co wierzyć trzeba, zachowywać przykazania Boskie i przepisy kościelne, i pójść za radami ewangelicznymi, potrzebujemy łaski Pana Boga.

Rozdział VII

O łasce

278. Co to jest łaska? Łaska jest to dar nadprzyrodzony, którego Bóg udziela stworzeniom rozumnym z własnej dobrej woli, żeby mogły dostąpić żywota wiecznego.
279. Iloraka jest łaska? Łaska jest dwojaka: habitualna, zwana także uświęcającą, gdyż czyni człowieka sprawiedliwym, czyli miłym Bogu, i uczynkowa.
280. Co to jest łaska uświęcająca? Łaska uświęcająca jest to fizyczna nadprzyrodzona właściwość, stale w duszy tkwiąca; przez nią człowiek staje się uczestnikiem natury Pana Boga, świątynią Ducha Świętego, przyjacielem i adoptowanym dzieckiem Boga, dziedzicem chwały niebieskiej i przez to zdolnym do wykonywania uczynków, zasługujących na żywot wieczny.
281. Czy łaska uświęcająca jest koniecznie potrzebna do zbawienia? Łaska uświęcająca wszystkim ludziom, nawet niemowlętom, jest nieodzownie potrzebna do żywota wiecznego.
282. Co wystugujemy sobie uczynkami dobrymi, które wykonujemy usprawiedliwieni przez łaskę Bożą i przez zasługi Jezusa Chrystusa? Uczynkami dobrymi, które wykonujemy usprawiedliwieni przez łaskę Bożą i przez zasługi Jezusa Chrystusa, wystugujemy sobie pomnożenie łaski, żywot wieczny (o ile umieramy w łasce), oraz pomnożenie chwały w niebie.
283. Jakim sposobem człowiek może utracić łaskę uświęcającą? Łaskę uświęcającą traci człowiek przez każdy grzech śmiertelny.
284. Jak się odzyskuje łaskę uświęcającą? Łaskę uświęcającą odzyskuje się, gdy się zaprzestaje grzechów śmiertelnych, a zarazem używa się środków, które ustanowił Chrystus Pan, żebyśmy mogli dostąpić usprawiedliwienia.
285. Czy w stanie grzechu śmiertelnego można wykonać jakieś dobre uczynki? W stanie grzechu śmiertelnego można wykonać niektóre dobre uczynki, ale nie zasługujące na żywot wieczny; grzesznik jednak przez te uczynki przysposabia się do uzyskania sprawiedliwości przy pomocy łaski uczynkowej.
286. Co to jest łaska uczynkowa? Łaska uczynkowa jest to nadprzyrodzona pomoc Boża; pomoc ta polega na tym, że Bóg oświeca rozum i nakłania wolę do czynienia dobrego, a unikania złego, aby człowiek dostąpił żywota wiecznego.

287. Czy łaska uczynkowa jest nam potrzebna? Łaska uczynkowa jest nam bezwzględnie potrzebna, żebyśmy mogli czynić dobrze, a unikać złego celem dostąpienia żywota wiecznego; skoro bowiem żywot wieczny należy do porządku nadprzyrodzonego, przeto za pomocą samych tylko sił przyrodzonych nie zdołamy zgoła niczego myśleć, chcieć i uczynić, jak należy, żeby go dostąpić.
288. Czy Bóg wszystkim udziela łask, potrzebnych do życia wiecznego? Bóg, który chce, żeby się wszyscy ludzie zbawili, wszystkim też udziela łask potrzebnych do żywota wiecznego; żeby doń doszli, jeżeli są dorośli, muszą sami z Bogiem współdziałać przy Jego pomocy, dającej im natchnienie do dobrych uczynków, wspierającej ich przed ich wykonywaniem, współdziałającej z nimi przy wykonaniu i towarzyszącej gdy pełnią dobre uczynki.
289. Jakie są główne środki zyskania łaski Bożej? Główne środki zyskania łaski Bożej to modlitwa o nią i Sakramenty, które zawierają łaskę i udzielają jej.

Rozdział VIII

O modlitwie

Część I

O modlitwie w ogóle

290. Co to jest modlitwa? Modlitwa jest to pobożne wzniesienie duszy do Boga, żeby Mu oddawać cześć, dziękować za otrzymane dobrodziejstwa, prosić Go o odpuszczenie grzechów i o inne rzeczy potrzebne lub pożyteczne bądź dla nas samych, bądź też dla drugich.
291. Czy potrzeba nam się modlić? Potrzeba nam się modlić, bo taka jest wola Boża oraz dlatego, że pomocy, której ustawicznie potrzebujemy, Bóg na ogół zwykł udzielać tylko tym, którzy o nią proszą.
292. Jakie są rodzaje modlitwy? Dwa: pierwsza jest modlitwa wewnętrzna, czyli myślą; polega ona na tym, że człowiek w myśli i w sercu rozmawia z Bogiem i rozważa prawdy wieczne, drugim rodzajem modlitwy jest modlitwa ustna czyli słowami; polega na tym, że człowiek wymawia słowa modlitwy z wewnętrzną uwagą i pobożnym sercem.
293. Iloraka jest modlitwa ustna? Modlitwa ustna jest dwojaka; prywatna i publiczna. Prywatną jest modlitwa wówczas, gdy pojedyncza osoba lub rodzina modli się za siebie lub za drugich bez udziału sług Kościoła; publiczną zaś jest modlitwa wówczas, gdy się odbywa przez sługi Kościoła; modlitwa publiczna zwie się modlitwą liturgiczną, jeżeli jest umieszczona przez Kościół w jego księgach.
294. O co winniśmy się głównie modlić? Winniśmy się głównie modlić o chwałę Bożą, o własne i drugich zbawienie wieczne i o środki, które są potrzebne lub przydatne, żeby dostąpić zbawienia wiecznego.
295. Czy wolno modlić się także o dobra doczesne? O dobra doczesne wolno się modlić zgodnie z wolą Bożą, to znaczy o tyle, o ile mają się one przyczynić do chwały Bożej, albo też w jakikolwiek sposób dopomóc nam lub innym do osiągnięcia żywota wiecznego, albo przynajmniej nie stanowić żadnej w tym przeszkody.
296. Do kogo należy i można się modlić? Wprawdzie każda modlitwa odnosi się do Boga, bo tylko Bóg może dać to, o co prosimy; ale modlimy się także do wszystkich Świętych, zwłaszcza zaś do Najśw. Maryi Panny, a nawet do dusz w czyśćcu, żeby się za nami wstawiali do Boga.
297. Jak winna się odbywać modlitwa, żeby była skuteczna? Modlitwa, żeby była skuteczna, winna się odbywać w imię Jezusa Chrystusa, na którego zasługach się opiera, pobożnie, z wiarą, nadzieją i pokorą oraz wytrwale.
298. Dlaczego czasem nie otrzymujemy tego, o co się modlimy? Czasem nie otrzymujemy tego, o co się modlimy, ponieważ albo nie modlimy się dobrze, albo prosimy o coś niewłaściwego; w takich razach jednak Bóg bez wątpienia użyczy nam we właściwym czasie łask innych, nawet większych.
299. Jaka jest najdoskonalsza spośród wszystkich modlitw? Najdoskonalszą spośród wszystkich modlitw jest Modlitwa Pańska, czyli Ojciec nasz, do którego dodaje się zwykle Pozdrowienie Anielskie, czyli Zdrowaś Maryjo.

Część II

O Modlitwie Pańskiej i Pozdrowieniu Anielskim

Art. 1. — O Modlitwie Pańskiej

300. Dlaczego Ojciec nasz nazywa się Modlitwą Pańską? Ojciec nasz dlatego nazywa się Modlitwą Pańską, ponieważ nauczył nas jej sam pan nasz Jezus Chrystus.
301. Dlaczego Modlitwa Pańska jest najdoskonalszą modlitwą? Modlitwa Pańska jest najdoskonalszą modlitwą, ponieważ zawiera wszystko, o co winniśmy się modlić, czy to się odnosi do Boga (w pierwszych trzech prośbach), czy też do nas samych lub bliźniego (w pozostałych prośbach).
302. Kogo wzywamy, wymawiając słowa Ojciec nasz? Wymawiając słowa Ojciec nasz, wzywamy Boga jako najlepszego Ojca, żeby wyrazić swoją ku Niemu miłość i ufność i zjednać sobie jego życzliwość.
303. Dlaczego nazywamy Boga Ojcem naszym? Nazywamy Boga Ojcem naszym nie tylko dlatego, że nas stworzył, zachowuje nas przy życiu i opiekuje się nami, lecz głównie dlatego, ponieważ przez łaskę swoją czyni nas swoimi dziećmi przybranymi.
304. Dlaczego mówimy Ojciec nasz, a nie Ojciec mój? Dlatego mówimy Ojciec nasz, a nie Ojciec mój, ponieważ na mocy daru Boskiego przybrania wszyscy wierni są braćmi w Chrystusie, i stąd każdy winien drugich miłować jako braci i modlić się nie tylko za siebie, lecz także za drugich.
305. Co wyrażamy słowami: Któryś jest w niebie? Słowami: Któryś jest w niebie, zachęcamy się do rozważania nieskończonej potęgi i majestatu Bożego, który najbardziej jaśnieje na niebie; zarazem słowa te przypominają nam, że Boga należy prosić głównie o dobra niebieskie i o to, co się z nimi łączy.
306. O co modlimy się słowami pierwszej prośby: Święć się imię Twoje? Słowami pierwszej prośby: Święć się imię Twoje, modlimy się, żeby święte imię Boże stało się wszędzie znane i żeby je wszyscy czcili sercem, słowami i uczynkami dobrymi.
307. O co modlimy się słowami drugiej prośby: Przyjdź królestwo Twoje? Słowami drugiej prośby: Przyjdź królestwo Twoje, modlimy się, żeby Bóg panował nad nami i nad wszystkimi ludźmi przez łaskę swoją, a nad społeczeństwem i nad narodami przez swoje prawo na ziemi, abyśmy kiedyś mogli stać się uczestnikami Jego chwały wiecznej w niebie.
308. Jak możemy się przyczynić do tego, żeby przyszło na świat królestwo Boże? Do tego, żeby przyszło na świat królestwo Boże, możemy i powinniśmy się przyczynić w różny sposób: więc przez zachowanie przykazań Chrystusowych; przez wyrabianie w sobie nadprzyrodzonego życia łaski,; modlitwą i uczynkami pomagając Kościołowi w jego wysiłkach, zmierzających do tego, by życie prywatne, rodzinne i publiczne było zgodne z prawem Bożym, żeby wszyscy błędzacy wrócili do jedności z Kościołem, i żeby światło Ewangelii dotarło do tych ludów, które siedzą w ciemnościach i w cieniu śmierci.
309. O co modlimy się słowami trzeciej prośby: Bądź wola Twoja, jako w niebie tak i na ziemi? Słowami trzeciej prośby: Bądź wola Twoja, jako w niebie tak i na ziemi, modlimy się o to, żeby ludzie na świecie jak najchętniej zawsze i we wszystkim pełnili wolę Bożą tak, jak wszyscy Święci w niebie i dusze w czyśćcu.

310. O co modlimy się słowami czwartej prośby: Chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj? Słowami czwartej prośby: Chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj, modlimy się o to, żeby nam Bóg udzielał zarówno chleba duchownego, czyli tego wszystkiego, czego potrzebujemy do życia duchownego, zwłaszcza zaś Chleba Eucharystycznego, jako też chleba dla ciała, czyli tego wszystkiego, czego potrzebujemy do utrzymania ciała.
311. O co modlimy się słowami piątej prośby: I odpuść nam nasze winy, jako i my odpuszczamy naszym winowajcom? Słowami piątej prośby: I odpuść nam nasze winy, jako i my odpuszczamy naszym winowajcom, modlimy się o to, żeby nam Bóg darował grzechy, któreśmy popełnili przeciwko Niemu, i kary, na któreśmy zasłużyli za grzechy, tak jak i my sami darujemy krzywdy i obrazę, jakich doznaliśmy od ludzi.
312. O co modlimy się słowami szóstej prośby: I nie wódź nas na pokuszenie? Słowami szóstej prośby: I nie wódź nas na pokuszenie, uznając swoją słabość, w modlitwie uciekamy się do Boga, żeby nas uwolnił od pokus, a przynajmniej żeby nam użyczył pomocy swej łaski, abyśmy mogli zwyciężyć pokusy.
313. Dlaczego Bóg dopuszcza na nas pokusy? Bóg dlatego dopuszcza na nas pokusy, żebyśmy uznali swoją słabość, żeby wypróbować naszą wierność i żebyśmy zwyciężając pokusy za Jego łaską, ćwiczyli się w cnocie i zdobywali zasługi na żywot wieczny; nigdy jednak nie pozwala Bóg kusić nas ponad to, co możemy wytrzymać, wspomóceni Jego łaską.
314. Jakie są środki szczególnie skuteczne przeciwko pokusom? Środki szczególnie skuteczne przeciwko pokusom są następujące: unikanie okazji, myśl o rzeczach ostatecznych i częste przystępowanie do Sakramentów; w chwili pokusy zaś: znak Krzyża świętego, pokorne wzywianie Anioła Stróża, a zwłaszcza Najświętszego Imienia Jezus i Najśw. Maryi Panny.
315. O co modlimy się, wymawiając słowa siódmej prośby: Ale nas zbaw ode złego? Wymawiając słowa siódmej prośby: Ale nas zbaw ode złego, modlimy się głównie o to, żeby nas Bóg zachował od nieszczęścia na duszy, to jest od grzechu, a więc od szatana, który namawia do złego, oraz żeby nas zbawił od innych rzeczy złych, przynajmniej od tych, które nam mogą dać okazję do grzechu.
316. Co znaczy słowo Amen na końcu ostatniej prośby? Słowo Amen na końcu ostatniej prośby znaczy tyle, co: niech się stanie to, o cośmy właśnie prosili; Amen wyraża równocześnie naszą ufność, że Bóg spełni swą obietnicę.

Art. 2. — O Pozdrowieniu Anielskim

317. Dlaczego do Modlitwy pańskiej dodaje się zazwyczaj Pozdrowienie Anielskie? Do Modlitwy Pańskiej dodaje się zazwyczaj Pozdrowienie Anielskie, żeby przez przyczynę Najśw. Maryi Panny, łatwiej uzyskać u Boga to, o co prosimy w Modlitwie Pańskiej.
318. Czyje są słowa: Zdrowaś Maryjo, łaski pełna, Pan z tobą, błogosławionaś ty między niewiastami? Słowa: Zdrowaś Maryjo, łaski pełna, Pan z tobą, błogosławionaś ty między niewiastami, wypowiedział Archanioł Gabriel, zwiastując Najświętszej Pannie Maryi tajemnicę wcielenia; dlatego też modlitwa ta nazywa się Pozdrowieniem Anielskim.
319. Co czynimy, odmawiając Pozdrowienie Anielskie? Odmawiając Pozdrowienie Anielskie, i my wyrażamy Najśw. Maryi Pannie radość ze szczególnych przywilejów i darów, których jej Bóg użyczył przed wszystkimi innymi stworzeniami, i oddajemy także Bogu za nie chwałę.
320. Czyje są i co znaczą słowa: Błogosławiony owoc żywota twojego? Słowa: Błogosławiony owoc żywota twojego, wypowiedziała św. Elżbieta, przyjmując w gościnę Najśw. Maryję Pannę; mają one to znaczenie, że Chrystus Pan, Syn Najśw. Maryi Panny, jest nadewszystko błogosławiony na wieki.
321. Od kogo pochodzą słowa: Święta Maryjo, Matko Boża, módl się za nami grzesznymi, teraz i w godzinę śmierci naszej, i o co prosimy, gdy je wymawiamy? Słowa: Święta Maryjo, Matko Boża, módl się za nami grzesznymi, teraz i w godzinę śmierci naszej dodał Kościół; wymawiając je, prosimy Najśw. Maryję Pannę, żeby się nami opiekowała we wszystkich potrzebach naszych, a przede wszystkim w godzinę naszej śmierci.
322. Czy Najśw. Maryja Panna, Matka Boża, jest także naszą matką? Najświętsza Maryja Panna, Matka Boża, jest także naszą matką przez przybranie, dzięki któremu my jesteśmy braćmi jej Syna; Jezus Chrystus, umierając na krzyżu, sam to potwierdził, gdy wszystkich ludzi w osobie św. Jana dał za synów Najśw. Maryi Pannie tymi słowy: Niewiasto, oto syn twój”, a wszystkim ludziom dał za matkę Najśw. Maryję Pannę tymi słowy: „Oto matka twoja”.
323. Jaką korzyść odnoszą ci, którzy mają serdeczne nabożeństwo do Najśw. Maryi Panny? Ci, którzy mają serdeczne nabożeństwo do Najśw. Maryi Panny, odnoszą tę wielką korzyść, że ona ich nawzajem darzy szczególną miłością macierzyńską i opiekuje się nimi.
324. Jakie nabożeństwo do Najśw. Maryi Panny poleca Kościół przede wszystkim? Kościół przede wszystkim poleca odmawianie Różańca świętego ku czci Najśw. Maryi Panny.

Rozdział IX

O Sakramentach

Część I

O Sakramentach w ogólności

325. Co to jest Sakrament Nowego Zakonu? Sakrament Nowego Zakonu jest to znak zewnętrzny, ustanowiony przez Jezusa Chrystusa dla oznaczenia łaski i udzielenia jej tym, którzy Sakrament godnie przyjmują.
326. Jakie części składają się na Sakramenty? Na Sakramenty składają się trzy części: rzecz, która stanowi ich materię, słowa, które stanowią ich formę i osoba tego człowieka, który udziela Sakramentów, a który ma przy tym przynajmniej zamiar czynić to, co czyni Kościół; jeżeli brakuje bodaj jednej z tych części, wówczas Sakrament nie przychodzi do skutku.
327. Ile jest Sakramentów Nowego Zakonu i które to są? Sakramentów Nowego Zakonu jest siedem, a mianowicie: Chrzest, Bierzmowanie, Eucharystia, Pokuta, Ostatnie Namaszczenie, Kapłaństwo i Małżeństwo.
328. Dlaczego Jezus Chrystus ustanowił te siedem Sakramentów, a nie więcej ani nie mniej? Jezus Chrystus ustanowił te siedem Sakramentów, a nie więcej ani nie mniej, bo te są potrzebne i wystarczają dla celu Kościoła.
329. Jakim sposobem tych siedmiu Sakramentów potrzeba i starczy dla celu Kościoła? Tych siedmiu Sakramentów potrzeba i starczy dla celu Kościoła, ponieważ pięć pierwszych zmierza do własnego duchowego udoskonalenia się każdego człowieka z osobna, dwa zaś ostatnie zmierzają do rządzenia całym Kościołem i do rozmnożenia wiernych.
330. Jakiej łaski udzielają nam Sakramenty? Sakramenty udzielają nam łaski uświęcającej albo ją w nas pomnażają, i łaski sakramentalnej, czyli prawa do szczególnych pomocy, żebyśmy mogli osiągnąć cel pojedynczych Sakramentów.
331. Jakim sposobem Sakramenty udzielają łaski? Tym, którzy nie stawiają przeszkody, sakramenty udzielają łaski mocą, którą w nie złożył sam Jezus Chrystus, gdy je ustanawiał, czyli jak się wyrażają uczeni, ex opere operato.
332. Kto stawia przeszkodę? Przeszkodę stawiają ci, którzy przystępują do Sakramentów bez przygotowania, potrzebnego do przyjęcia łaski.
333. Czy szafarz Sakramentów swoją niegodziwością może powstrzymać skuteczność Sakramentów? Szafarz swoją niegodziwością nie może powstrzymać skuteczności Sakramentów, bo kiedy spełnia ową świętą czynność, nie występuje on we własnym imieniu, lecz w imieniu Chrystusa.

334. Które Sakramenty są Sakramentami żywych, a które Sakramentami umarłych? Chrzest i Pokuta są to Sakramenty umarłych, pozostałe zaś Sakramentami żywych.
335. Dlaczego Chrzest i Pokuta nazywają się Sakramentami umarłych, a pozostałe Sakramentami żywych? Chrzest i Pokutę dlatego nazywamy Sakramentami umarłych, ponieważ są one ustanowione głównie dla tych, którzy z powodu grzechu nie mają życia nadprzyrodzonego, czyli łaski uświęcającej; pozostałe Sakramenty nazywają się Sakramentami żywych dlatego, ponieważ je mogą przyjmować tylko ci, co już mają życie nadprzyrodzone.
336. Jaki grzech popełnia ten, kto Sakramenty żywych przyjmuje z sumieniem obciążonym grzechem śmiertelnym? Kto Sakramenty żywych przyjmuje z sumieniem obciążonym grzechem śmiertelnym, nie tylko nie otrzymuje łaski, lecz nadto popełnia ciężki grzech świętokradstwa.
337. Czy można dostąpić łaski uświęcającej czyli pojednania z Bogiem także zanim się przyjmie jakiś Sakrament umarłych? Także przed przystąpieniem do jakiegokolwiek Sakramentu umarłych można uzyskać łaskę uświęcającą, czyli pojednanie z Bogiem, mianowicie przez akt żalu doskonałego; ale nawet w tym przypadku pojednania z Bogiem nie należy przypisywać żalowi bez pragnienia przystąpienia do Sakramentu Chrztu lub do Pokuty, bo żal nie byłby doskonały, gdyby nie zawierał owego pragnienia przystąpienia do Chrztu lub do Pokuty.
338. Na czym polega to pragnienie Sakramentu? To pragnienie Sakramentu polega na prawdziwej, szczerzej i silnej woli przyjęcia Sakramentu.
339. Które Sakramenty można przyjąć tylko raz? Tylko raz można przyjąć Chrzest, Bierzmowanie i kapłaństwo, ponieważ wyciskają one na duszy znamię niezatarte.
340. Co to jest charakter sakramentalny? Charakter sakramentalny jest to niezniszczalny znak duchowny, wyciśnięty na duszy; pozostaje on także w drugim życiu i tym, którzy się zbawili, przyczynia się on do chwały; potępionym zaś do hańby.
341. Jaki jest cel charakteru sakramentalnego? Charakter sakramentalny ma cel podwójny: żeby jednych od drugich odróżnić jakimś znamieniem i żeby uzdatniać nas do przyjęcia lub wykonania czegoś świętego.
342. Jaki charakter wyciskają trzy wymienione Sakramenty? a. Chrzest wyciska charakter, dzięki któremu człowiek staje się członkiem mistycznego ciała Chrystusowego czyli Kościoła, zdolnym do przyjmowania innych Sakramentów; b. Przez charakter, otrzymany w Bierzmowaniu, człowiek staje się żołnierzem Chrystusowym dla publicznego wyznawania wiary; c. Przez charakter sakramentalny Kapłaństwa człowiek zostaje sługą Chrystusowym z władzą sprawowania i udzielania Sakramentów.
343. Po co do Chrztu bierze się chrzestnych rodziców a do Bierzmowania świadków? Do Chrztu bierze się chrzestnych rodziców, a do Bierzmowania świadków po to, żeby oni mieli zawsze staranie o człowieka ochrzczonego, względnie bierzmowanego, i dbali pilnie o jego chrześcijańskie wychowanie, zwłaszcza jeżeli zabraknie rodziców, albo gdy ci zaniedbują swego obowiązku.
344. Czy z przyjętego obowiązku ojca lub matki chrzestnej i świadka przy Bierzmowaniu powstaje jakieś pokrewieństwo? Między osobą ochrzczonej a osobą chrzczącą oraz między osobą chrzczonej a rodzicami chrzestnymi powstaje pokrewieństwo duchowe; pokrewieństwo duchowe powstaje także między bierzmowanym a świadkiem bierzmowania.
345. Czy wszystkie Sakramenty są jednakowo potrzebne? Nie wszystkie Sakramenty są jednakowo potrzebne, gdyż Chrzest jest potrzebny wszystkim, Pokuta tym, którzy po Chrzcie popełnili grzech śmiertelny; Kapłaństwo całemu Kościołowi, choć nie pojedynczym wiernym; Małżeństwo ogółowi ludzkiemu dla tworzenia rodziny chrześcijańskiej.
346. Który Sakrament przewyższa wszystkie inne? Wszystkie Sakramenty przewyższa Najświętsza Eucharystia, bo w niej jest nie tylko łaska, lecz sam dawca łaski, Jezus Chrystus Pan nasz, a jest w niej prawdziwie, rzeczywiście i istotnie.
347. Co to są Sakramentalia? Sakramentalia są to przedmioty albo czynności, których Kościół, niejako wzorując się na Sakramentach, zwykł używać dla osiągnięcia swymi modlitwami głównie duchowych skutków; do Sakramentaliów należą np. egzorcyzmy, czyli zaklęcia pobożne, poświęcenia i błogosławienia przedmiotów lub osób.

Część II

O Sakramentach w szczególności

Art. 1 — O Sakramencie Chrztu⁴⁸

348. Co to jest Sakrament Chrztu? Sakrament Chrztu jest to Sakrament, ustanowiony od Jezusa Chrystusa przez obmywanie; człowiek ochrzczone staje się członkiem mistycznego ciała Chrystusowego, którym jest Kościół; otrzymuje odpuszczenie grzechu pierworodnego i wszystkich grzechów uczynkowych, jeżeli jakie ma, z całą karą należną za nie; i staje się zdającym do przyjmowania innych Sakramentów.
349. Co stanowi materię, a co formę Chrztu? Materią dalszą Chrztu jest woda naturalna, a bliższą materią jest obmycie ciała tą wodą; formą zaś są słowa: Ja ciebie chrzczę w imię Ojca i Syna i Ducha Świętego.
350. Jakie tedy znaczenie mają słowa Pisma świętego, że apostołowie chrzcili w imię Chrystusa? Tam, gdzie czytamy w Piśmie św., że apostołowie chrzcili w imię Chrystusa, słowa te oznaczają, że apostołowie nie udzielali tego Chrztu, który był zaprowadzony przez św. Jana, lecz tego, który ustanowił Jezus Chrystus, a udzielali go oczywiście z zachowaniem tej samej formy, którą przepisał tenże Zbawiciel i Pan nasz.
351. Kto jest szafarzem Chrztu? Kapłan jest zwyczajnym szafarzem Chrztu, ale udzielanie Chrztu jest zastrzeżone proboszczowi albo innemu kapłanowi za pozwoleniem tegoż proboszcza lub miejscowego ordynariusza; nadzwyczajnym szafarzem Chrztu jest diakon, za pozwoleniem, udzielanym tylko z ważnej przyczyny przez miejscowego ordynariusza lub proboszcza.
352. Kto może chrzczyć w nagłej potrzebie? W nagłej potrzebie może chrzczyć każdy człowiek bez zachowania obrzędów; jeżeli jednak jest obecny kapłan, to należy mu dać pierwszeństwo przed diakonem, diakonowi przed subdiakonem, osobie duchownej przed świecką, mężczyźnie przed niewiastą, chyba że przez wzgląd na wstydlivość wypadła, żeby Chrztu udzieliła raczej kobieta aniżeli mężczyzna, albo też gdy kobieta lepiej zna formę i sposób Chrztu.
353. Jak ma się odbyć obmycie, żeby Chrzest był ważny? Żeby Chrzest był ważny, obmycie ma się odbyć bądź przez zanurzenie w wodę, bądź przez polanie wodą, bądź też przez pokropienie według zatwierdzonego obrządku własnego Kościoła.
354. Kiedy dzieci należy chrzczyć? Dzieci należy chrzczyć jak najwcześniej: ciężko grzeszą rodzice i inni, do których należy troska o dzieci, jeżeli dopuszczają do tego, że dziecko umiera bez Chrztu, albo jeżeli bez ważnej przyczyny odkładają Chrzest na później.
355. Jak powinien przystępować do Chrztu człowiek dorosły? Człowiek dorosły powinien przystępować do Chrztu świadomie i dobrowolnie po należywym pouczeniu i przygotowaniu; nadto musi wzbudzić przynajmniej niedoskonały żal za grzechy swoje śmiertelne, jeżeli jakie ma.
356. Co się dzieje, jeżeli dorosły przyjmuje Chrzest z sumieniem, obciążonym grzechem śmiertelnym, za który nie ma nawet niedoskonałego żalu? Jeżeli dorosły przyjmuje Chrzest z sumieniem obciążonym grzechem śmiertelnym, za który nie ma nawet niedoskonałego żalu, wówczas Chrzest jest ważny i charakter zostaje wyciśnięty, ale ochrzczone popełnia ciężki grzech świętokradstwa i nie otrzymuje łaski, póki nie uzyska odpuszczenia grzechu przez żal doskonały albo niedoskonały; w tym drugim wypadku otrzymuje on łaskę mocą właśnie Chrztu.
357. Do czego jest obowiązany człowiek ochrzczone? Człowiek ochrzczone obowiązany jest wyznawać wiarę Chrystusową w Kościele Katolickim i zachowywać przykazania Chrystusa i Kościoła Katolickiego.

358. Czy Chrztost jest wszystkim potrzebnym do zbawienia? Chrztost jest wszystkim potrzebnym do zbawienia, bo Jezus Chrystus powiedział: „Jeżeli się kto nie odrodzi z wody i Ducha Świętego, nie może wniknąć do królestwa Bożego”.
359. Co się stanie z duszami zmarłych bez Chrztostu z samym tylko grzechem pierworodnym? Dusze tych, którzy umierają bez Chrztostu z samym tylko grzechem pierworodnym, są pozbawione szczęścia oglądania Boga twarzą w twarz, nie podlegają jednak innym karom, które są nałożone za grzechy osobiste.
360. Czy Chrztost z wody można czymś zastąpić? Chrztost z wody można zastąpić męczeństwem i takim aktem miłości ku Bogu, który zawiera w koniecznie i doskonały żał za grzechy i pragnienie Chrztostu z wody; ale charakter wyciska tylko Chrztost z wody, i on też tylko daje zdolność przyjmowania innych Sakramentów.
361. Na czym polega męczeństwo, którym można zastąpić Chrztost? Męczeństwo, którym można zastąpić Chrztost, polega na śmierci zadanej niesprawiedliwie i przez człowieka przyjętej dla Chrystusa, na świadectwo wiary lub cnoty chrześcijańskiej.
362. Dlaczego na Chrztostie nadaje się imię jakiegoś Świętego? Na Chrztostie nadaje się imię jakiegoś Świętego, żeby ochrzczony miał w nim osobliwego patrona, a jego życie brał sobie za wzór do naśladowania.

Art. 2 — O Sakramencie Bierzmowania

363. Co to jest Sakrament Bierzmowania? Sakrament Bierzmowania jest to Sakrament, ustanowiony przez Jezusa Chrystusa dla udzielenia osobnej łaski i darów Ducha Świętego, dzięki którym bierzmowany zyskuje siłę do wyznawania wiary słowem i uczynkiem jako doskonały żołnierz Chrystusa.
364. Co stanowi materię Bierzmowania? Materię dalszą Bierzmowania stanowi krzyżmo, czyli olej z oliwek, mieszany z balsamem i przez Biskupa poświęcony; tym olejem udzielający Bierzmowania namaszcza bierzmowanemu czoło w kształcie krzyża i równocześnie wkłada na niego rękę; to namaszczenie zaś stanowi materię bliższą.
365. Co stanowi formę Bierzmowania? Formę Bierzmowania stanowią słowa, które wymawia udzielający Bierzmowania, gdy przystosowuje materię Sakramentu: „Znaczę cię znakiem krzyża i umacnam cię krzyżem zbawienia w imię Ojca i Syna i Ducha Świętego”.
366. Kto udziela Bierzmowania? Bierzmowania udziela zwyczajnie Biskup, w nadzwyczajnych zaś wypadkach kapłan, któremu władza kościelna dała na to pozwolenie.
367. Prócz Chrztostu i stanu łaski czego jeszcze potrzeba temu, kto przyjmuje Bierzmowanie? Prócz Chrztostu i stanu łaski ten, kto przyjmuje Bierzmowanie, jeżeli jest w pełni używania rozumu, winien znać główne tajemnice wiary i inne prawdy, które się odnoszą do tego Sakramentu.
368. Co się dzieje, jeśli ktoś przystępuje do Bierzmowania w stanie grzechu śmiertelnego? Jeżeli ktoś przystępuje do Bierzmowania w stanie grzechu śmiertelnego, popełnia grzech świętokradstwa, ale Sakrament jest ważny, a bierzmowany tylko wtedy dostępuje łaski, gdy uzyska odpuszczenie grzechów albo przez żał niedoskonały w połączeniu z Sakramentem Pokuty, albo przez żał doskonały z postanowieniem przystąpienia do Sakramentu Pokuty.
369. W jakim wieku udziela się Bierzmowania? Chociaż w Kościele tacińskim udzielanie Bierzmowania odkłada się stosownie mniej więcej do siódmego roku życia, można go przecież udzielać także wcześniej, jeżeli albo dziecku zagraża niebezpieczeństwo śmierci, albo udzielający Bierzmowania dla słusznych i ważnych powodów uzna to za wskazane.
370. Czy Bierzmowanie jest bezwzględnie potrzebne do zbawienia? Bierzmowanie nie jest bezwzględnie potrzebne do zbawienia, nie wolno go jednak z niedbować, jest ono bowiem środkiem, żeby łatwiej i pełniej dostąpić zbawienia.

Art. 3 — O Eucharystii

371. Co to jest Eucharystia? Eucharystia, oznaczająca mniej więcej tyle co dobra łaska czy dziękczynienie, jest najbardziej Boskim darem Zbawiciela i tajemnicą wiary; pod postaciami chleba i wina w Eucharystii jest sam Jezus Chrystus, ofiaruje się i jest ofiarą, daje siebie na pożywienie. Jest to zarazem ofiara i Sakrament Nowego Zakonu. A. O rzeczywistej obecności Jezusa Chrystusa w Eucharystii
372. Kiedy Jezus Chrystus ustanowił Najświętszą Eucharystię? Jezus Chrystus ustanowił Najśw. Eucharystię przy ostatniej wieczerzy przed swoją męką, gdy wziął chleb i błogosławił i dawał uczniom swoim, mówiąc: „Bierzcie i jedzcie; to jest ciało moje”. A wzięwszy kielich, dał im, ręką: „Pijcie, to jest bowiem krew moja” i dodał: „To czyńcie na moją pamiątkę”.
373. Co się stało, kiedy Jezus Chrystus wypowiedział słowa konsekuracyjne nad chlebem i winem? Kiedy Jezus Chrystus wypowiedział słowa konsekuracyjne nad chlebem i winem, dokonała się cudowna i osobliwa przemiana całej substancji chleba w ciało i całej substancji wina w krew Jezusa Chrystusa, a pozostały tylko postacie chleba i wina.
374. Jak się nazywa ta przemiana? Ta przemiana nazywa się transsubstancją czyli przeistoczeniem.
375. Co należy rozumieć przez postacie chleba i wina? Przez postacie chleba i wina należy rozumieć wielkość, kształt, zapach, barwę, smak i to wszystko, co w chlebie i winie podpada pod zmysły.
376. Co postanowił Jezus Chrystus, gdy dodał słowa: „To czyńcie na moją pamiątkę”? Jezus Chrystus przez dodanie słów: „To czyńcie na moją pamiątkę” ustanowił Apostołów kapłanami Nowego Przymierza i rozkazał im oraz ich następcom w kapłaństwie, żeby również konsekrowali, sprawowali ofiarę i rozdawali Jego Ciało i Krew pod postaciami chleba i wina.
377. Kiedy kapłani wykonują tę władzę i spełniają to przykazanie? Kapłani wykonują tę władzę i spełniają to przykazanie wtedy, gdy biorąc na siebie osobę Jezusa Chrystusa, odprawiają ofiarę Mszy św.
378. Cóż się tedy dzieje, gdy kapłan we Mszy św. nad chlebem i winem wymawia słowa konsekracji? Gdy kapłan we Mszy św. nad chlebem i winem wymawia słowa konsekracji, wówczas pod postaciami chleba i wina staje się obecne prawdziwie, rzeczywiście i istotnie Ciało i Krew Pana naszego Jezusa Chrystusa, razem z Jego duszą i Bóstwem.
379. Czy po konsekracji pod postacią chleba jest tylko Ciało Jezusa Chrystusa, a pod postacią wina tylko Krew Jego? Po konsekracji pod postacią chleba jest nie tylko samo Ciało Jezusa Chrystusa, a pod postacią wina nie tylko sama Krew Jego, lecz pod każdą postacią i pod wszystkimi częściami każdej z nich jest utajony cały i nie podzielony Jezus Chrystus, Bóg i Człowiek.
380. Czy Jezus Chrystus, gdy jest utajony pod postaciami sakramentalnymi, przestaje być w niebie? Jezus Chrystus, utajony pod postaciami sakramentalnymi, nie przestaje być w niebie, lecz jest obecny równocześnie w niebie i pod postaciami sakramentalnymi.
381. Jak długo trwa obecność Jezusa Chrystusa pod postaciami sakramentalnymi? Obecność Jezusa Chrystusa pod postaciami sakramentalnymi trwa nie tylko w chwili pożywania, lecz dopóty, aż postacie ulegną zepsuciu.
382. Co jest materią, zdatną do sporządzenia Najświętszej Eucharystii? Materią, zdatną do sporządzenia Najświętszej Eucharystii, jest chleb pszenny i wino z winorośli.
383. Które są słowa, potrzebne do sporządzenia Eucharystii? Słowa, potrzebnymi do sporządzenia Eucharystii, są te same, które wymówił Chrystus Pan przy ostatniej wieczerzy na chlebem i winem, a które powtarza we Mszy św. kapłan w zastępstwie Chrystusa. B. O Ofierze Mszy świętej

384. Co to jest ofiara? Ofiara jest to dar widzialny, który składamy ku czci Boga przez zniszczenie lub przemianę, żeby Go uznać najwyższym Panem, stwórcy i ostatecznym celem naszym.
385. Czy Msza święta jest prawdziwą i właściwą ofiarą Nowego Zakonu? Msza święta jest prawdziwą i właściwą ofiarą Nowego Zakonu, bo Jezus Chrystus, zastąpiony przez kapłana, ofiaruje w niej Bogu w sposób bezkrwawy i tajemniczy swoje Ciało i Krew pod postaciami chleba i wina.
386. Po co Jezus Chrystus ustanowił tę cudowną ofiarę? Jezus Chrystus ustanowił tę cudowną ofiarę, żeby Kościołowi zostawić widzialną ofiarę, jak tego wymaga ludzka natura; Msza święta ma przedstawiać ową ofiarę krwawą, którą Jezus Chrystus miał złożyć raz na Krzyżu; przez Mszę świętą ma aż do końca świata trwać Jego pamiątka, zbawcza moc owej ofiary ma się nam poprzez Mszę świętą udzielać na odpuszczenie grzechów, które popełniamy codziennie.
387. Jakim sposobem Msza święta przedstawia ofiarę krzyżową? Msza święta przedstawia ofiarę krzyżową przez to, że osobna konsekracja chleba i osobna konsekracja wina mocą słów przedstawia owo rzeczywiste rozdzielanie Ciała od Krwi, które Pan nasz Jezus Chrystus wycierpiał w chwili krwawej śmierci na Krzyżu.
388. Czy Msza święta jest tylko prostym przedstawieniem ofiary krzyżowej? Msza święta nie jest tylko prostym przedstawieniem ofiary krzyżowej, lecz jest samą ofiarą krzyżową, która się podczas Mszy świętej ponawia, skoro tu i tam jest ten sam dar, składany Bogu Ojcu w ofierze, i ten sam ofiarujący się za pośrednictwem kapłanów, a tylko sposób ofiarowania jest inny.
389. W jaki sposób przez ofiarę Mszy świętej przydzielają nam się owoce ofiary krzyżowej? Przez ofiarę Mszy św. przydzielają nam się owoce ofiary krzyżowej w ten sposób, że Bóg, przejednany tą ofiarą, użycza łask, które nam wystużył Jezus Chrystus za cenę Krwi swojej.
390. W jakim celu odprawia się ofiara Mszy świętej? Ofiara Mszy św. odprawia się w następujących celach: a. żeby Bogu oddać należną cześć i dlatego jest to ofiara latreutyczna, czyli pochwalna; b. żeby Bogu składać dzięki za Jego wielką chwałę i za wyświadczone nam dobrodziejstwa, i dlatego jest to ofiara eucharystyczna, czyli dziękczynna; c. żeby sobie uprosić łaski i dobrodziejstwa, a dlatego jest to ofiara błagalna; d. żeby od Boga uzyskać pojednanie, to jest przebłagać Go za grzechy, popełniane przez żyjących, i uprosić darowanie kar, na jakie oni zasłużyli, oraz wyprosić zmiłowanie duszom w czyśćcu cierpiącym, i dlatego jest ona ofiarą przebłagalną.
391. Komu składa się ofiara Mszy świętej? Ofiara Mszy świętej składa się tylko Bogu, bo tylko Bóg jest naszym najwyższym Panem, co właśnie wyraża ofiara.
392. A dlaczego Kościół zwykł odprawiać Mszę świętą także ku czci Najśw. Maryi Panny i Świętych Pańskich? Mimo, iż Kościół zwykł odprawiać Mszę świętą także ku czci Najśw. Maryi Panny i Świętych Pańskich, to jednak nie składa on ofiary ani Matce Bożej ani Świętym Pańskim, lecz tylko samemu Bogu, dziękując Mu za to, że łaską swoją pomógł im do takich zwycięstw i takiej im użyczył chwały w niebie, oraz prosząc ich o wstawiennictwo do Boga.
393. Za kogo odprawia się Msza święta? Każda Msza święta, ponieważ jest ofiarą Kościoła powszechnego, składana przez publicznego tego Kościoła sługę, odprawia się nie tylko za samego odprawiającego ją, lecz za wspólny pożytek wiernych, bądź żywych, bądź też zmarłych, głównie zaś za tych, których kapłan we Mszy świętej wymienia.
394. Czy kapłan może ofiarować Mszę świętą za jakąś poszczególną osobę lub jakiś cel szczególny? Kapłan może ofiarować Mszę świętą za poszczególne osoby, bądź żyjące, bądź zmarłe, lub na jakiś cel poszczególny; Msza św. w ten sposób ofiarowana, wychodzi na szczególny pożytek danej osobie, lub przyczynia się w szczególny sposób do osiągnięcia celu, na który była ofiarowana, o ile oczywiście spełnione zostaną warunki skądinąd wymagane, i przy zachowaniu wszystkiego, co należy zachować.
395. Jaki jest najlepszy sposób słuchania Mszy świętej? Najlepszy sposób słuchania Mszy świętej jest ten, żeby wierni, obecni na Mszy świętej, łączyli się z kapłanem odprawiającym ją i razem z nim składali Bogu tę ofiarę; żeby rozpamiętywali w sercu ofiarę na krzyżu, i łączyli się z Panem Jezusem w sakramentalnej, albo przynajmniej w duchowej Komunii świętej. C. O Sakramencie Eucharystii
396. Co to jest Sakrament Eucharystii? Sakrament Eucharystii jest to sakrament, ustanowiony przez Jezusa Chrystusa; pod postaciami chleba i wina jest w nim prawdziwie, rzeczywiście i istotnie obecny sam Jezus Chrystus, dawca łaski, na pokarm duchowny duszom naszym.
397. Po co Jezus Chrystus ustanowił Sakrament Eucharystii? Jezus Chrystus ustanowił Sakrament Eucharystii: a. żeby w nieskończonej miłości ku nam ustawicznie mieszkać między nami, i byśmy Go wzajemnie miłowali i oddawali Mu cześć; b. żeby się jednoczyć z nami przez Komunię świętą; być niebieskim pokarmem duszy naszej, żebyśmy tym pokarmem mogli pielęgnować życie duchowne i zachowywać je, a na końcu życia naszego żeby był nam posiłkiem na drogę wieczności.
398. Czym się różni Sakrament Eucharystii od ofiary? Sakrament Eucharystii różni się tym, że: a. Sakrament dokonuje się przez konsekrację i trwa, ofiara zaś wyczerpuje się i kończy z chwilą dokonania aktu ofiarowania; i dlatego Przensjśw. Hostia, którą się przechowuje w puszcze lub niesie do chorego, ma znaczenie Sakramentu, nie ofiary; b. Sakrament tym, którzy przyjmują Hostie Przenajświętszą, staje się źródłem zasług i pożytków duchowych; ofiara natomiast ma ten skutek, że nie tylko daje możliwość zbierania zasług, lecz także zadośćuczynienia.
399. Czego potrzeba, żeby godnie przyjąć Eucharystię? Żeby godnie przyjąć Eucharystię, prócz Chrztu jak przy wszystkich Sakramentach, przyjętych po tymże Chrście, i prócz stanu łaski jak przy Sakramentach dla żywych, pod grozą grzechu ciężkiego potrzeba zachować post naturalny.
400. Co powinien czynić ten, kto ma przyjąć Komunię świętą, a ma na sumieniu grzech śmiertelny? Kto ma przyjąć Komunię świętą, a ma na sumieniu grzech śmiertelny, zanim przystąpi do Komunii świętej, musi się wyspowiadać, choćby uważał, że ma żal doskonały; w nagłych wypadkach i przy braku spowiednika niech wprzód wzbudzi żal doskonały.
401. Co znaczy post naturalny? Post naturalny znaczy, że od północy aż do chwili Komunii nie wolno spożywać niczego ani na sposób pokarmu, ani na sposób napoju, ani też nawet na sposób lekarstwa.
402. Jaki grzech popełnia ten, kto nie na czczo przyjmuje Komunię świętą? Kto nie na czczo przyjmuje Komunię świętą, popełnia ciężki grzech świętokradstwa.
403. Kiedy wolno przyjąć Komunię świętą nie na czczo? Nie na czczo wolno przyjąć Komunię świętą, gdy tuż zagraża śmierć, albo też gdy zachodzi potrzeba zapobieżenia zniewadze Najświętszego Sakramentu.
404. Kiedy choremu wolno przyjąć Komunię świętą nie na czczo? Chorzy obłożnie od miesiąca bez uzasadnionej nadziei, by mogli rychło wyzdrowieć, za roztropną radą spowiednika mogą przyjąć Komunię świętą raz lub dwa razy na tydzień, choćby przedtem zażyli jakiegoś lekarstwa albo przyjęli coś na sposób napoju.
405. Czego potrzeba, żeby Komunię świętą przyjąć także pobożnie? Żeby Komunię świętą przyjąć także pobożnie, trzeba się do niej pilnie przygotować, a po niej odprawić przystojne dziękczynienie, stosownie do zdolności, warunków i obowiązków każdego z osobna.
406. Na czym polega przygotowanie do Komunii świętej? Przygotowanie do Komunii świętej polega na tym, żebyśmy przez jakiś czas uważnie i pobożnie rozmyślali nad tym, co mamy przyjąć i żebyśmy wzbudzali w sobie serdeczne akty wiary, nadziei, miłości i żalu za grzechy.
407. Na czym polega dziękczynienie po Komunii świętej? Dziękczynienie po Komunii świętej polega na tym, żebyśmy przez jakiś czas uważnie i pobożnie rozmyślali nad tym, cośmy przyjęli, wzbudzali akty wiary, nadziei, miłości, czynili dobre postanowienia, dziękowali i zanosili prośby do Boga.

408. O co powinniśmy Pana Jezusa głównie prosić po Komunii świętej? Po Komunii świętej powinniśmy Pana Jezusa prosić głównie o łaski potrzebne nam i bliźnim do zbawienia, zwłaszcza o łaskę wytrwania w dobrym aż do śmierci, o zwycięstwo Kościoła nad wrogami, i o wieczne odpoczywanie dla dusz zmarłych.
409. Jakie skutki wywiera Eucharystia u tych, którzy ją przyjmują godnie i pobożnie? U tych, którzy Eucharystię przyjmują godnie i pobożnie, Eucharystia wywiera następujące skutki: a. pomnaża łaskę uświęcającą i gorącość miłości; b. odpuszcza grzechy powszednie; c. pomaga walnie do wytrwania w dobrym aż do śmierci, uśmierając pożydlivość, chroniąc od grzechów śmiertelnych i dodając siły do dobrych uczynków.
410. Czy poza Komunią wielkanocną mamy jeszcze inny obowiązek przyjęcia Komunii świętej? Poza przykazaniem Komunii wielkanocnej, jest jeszcze obowiązek przyjęcia Komunii w niebezpieczeństwie śmierci, bez względu na to, skąd ono pochodzi.
411. Czy ten, kto przyjął Eucharystię, może ją przyjąć na nowo tego samego dnia? Kto przyjął Eucharystię, może ją tego samego dnia przyjąć na nowo w postaci wiatyku, jeżeli popadł w niebezpieczeństwo śmierci; a nawet powinien spożyć ją, jeżeli tego zachodzi potrzeba dla zapobieżenia zniewadze Sakramentu.
412. W jaki sposób winniśmy oddawać cześć Panu Jezusowi, obecnemu w Eucharystii? Panu Jezusowi, obecnemu w Eucharystii, winniśmy oddawać cześć: a. przez adorowanie Go z najgłębszym uszanowaniem; b. przez wzajemną miłość; c. przez zanoszenie do Niego serdecznych próśb o łaski.

Art. 4 — O Sakramencie Pokuty

413. Co to jest Sakrament Pokuty? Sakrament Pokuty jest ustanowiony przez Jezusa Chrystusa dla pojednania wiernych z Bogiem, gdyby po Chrzcie popadli w grzechy.
414. Kiedy Jezus Chrystus ustanowił ten Sakrament? Jezus Chrystus ustanowił ten Sakrament głównie wtedy, gdy na uczniów swoich, zebranych po Jego zmartwychwstaniu w jednym miejscu, tchnął i tak do nich przemówił: „Weźmijcie Ducha Świętego, którymkolwiek odpuszcicie grzechu, są im odpuszczone, a którym zatrzymacie, są zatrzymane”.
415. Na jaki sposób Jezus Chrystus ustanowił ten Sakrament? Jezus Chrystus ustanowił ten Sakrament jako trybunał, w który sędzią jest spowiednik; oskarżycielem i świadkiem jest sam grzesznik pokutujący; przedmiotem, o który toczy się sąd, są grzechy, popełnione po Chrzcie, które człowiek pokutujący wyznaje.
416. Kto jest uprawnionym szafarzem Sakramentu Pokuty? Uprawnionym szafarzem Sakramentu Pokuty jest kapłan, należycie zatwierdzony do słuchania spowiedzi; a wszyscy wierni mogą się ze swoich grzechów spowiadać przed każdym kapłanem należycie zatwierdzonym, bez względu na jego obrządek.
417. Z jakich części składa się ten Sakrament? Sakrament ten składa się z dwóch części, czyli z aktów penitenta, tj. żalu za grzechy, ze spowiedzi i zadośćuczynienia, i z rozgrzeszenia udzielonego przez upoważnionego kapłana; tamte stanowią jakby materię Sakramentu, a rozgrzeszenie jest jego formą.
418. Jakim sposobem w trzech aktach penitenta mieści się zarówno rachunek sumienia jako też postanowienie poprawy? W trzech aktach penitenta mieści się zarówno rachunek sumienia jako też postanowienie poprawy, ponieważ wszystkie akty musi poprzedzać rachunek sumienia, a żal za grzechy ani się pomyśleć nie da bez postanowienia poprawy.
419. Które grzechy stanowią konieczną materię tego Sakramentu? Materią konieczną tego Sakramentu stanowią grzechy śmiertelne, popełnione po Chrzcie, które jeszcze nigdy nie były wprost odpuszczone na mocy władzy kluczków.
420. Dlaczego te grzechy nazywamy materią konieczną tego Sakramentu? Te grzechy nazywamy materią konieczną tego Sakramentu, ponieważ istnieje ścisły obowiązek spowiadania się z nich.
421. Które grzechy są materią dowolną i dostateczną tego Sakramentu? Materią dowolną i dostateczną tego Sakramentu są grzechy, popełnione po Chrzcie, bądź powszednie, bądź też śmiertelne, z których się penitent już spowiadał, bezpośrednio odpuszczone mocą sakramentalnego rozgrzeszenia.
422. Dlaczego te grzechy nazywamy materią dowolną i dostateczną tego Sakramentu? Te grzechy dlatego nazywamy materią dowolną i dostateczną tego Sakramentu, ponieważ wprawdzie można się z nimi udawać do świętego trybunału, a nawet dobrze jest, żebyśmy tak czynili, ale nikt nie jest do tego obowiązany. A. O aktach penitenta⁵⁸ a. O rachunku sumienia
423. Co powinien uczynić penitent, zanim przystąpi do trybunału pokuty sakramentalnej? Zanim penitent przystąpi do trybunału pokuty sakramentalnej, powinien odbyć rachunek sumienia.
424. Co to jest rachunek sumienia? Rachunek sumienia jest to staranne zbadanie grzechów, które się popełniło od ostatniej dobrej spowiedzi.
425. Jak się robi rachunek sumienia? Rachunek sumienia robi się tak: wezwawszy pomocy Bożej, należy sobie starannie przywołać na pamięć grzechy, popełnione myślą, mową, uczynkiem lub zaniedbaniem dobrego przeciwko przykazaniom Bożym i kościelnym oraz przeciwko obowiązkowi swego stanu.
426. Nad czym należy się zastanowić w tym rachunku sumienia? W tym rachunku sumienia należy się zastanowić nad liczbą i rodzajem grzechów oraz nad ich okolicznościami, zmieniającymi rodzaj grzechów.
427. Które okoliczności, zmieniające rodzaj grzechów, trzeba koniecznie wyznaczyć? Rodzaj grzechu zmieniają i muszą być wyznane takie okoliczności, przez które albo grzech powszedni staje się śmiertelnym, np. kłamstwo ze znaczną krzywdą bliźniego, albo też grzech śmiertelny powiela się (np. kradzież rzeczy świętej, albo popełniona w miejscu świętym). b. O żalu za grzechy i mocnym postanowieniu poprawy
428. Co to jest żal za grzechy? Żal za grzechy jest to boleść duszy i zniechęcenie do popełnianych grzechów z mocnym postanowieniem nie grzeszenia więcej.
429. Co to jest mocne postanowienie nie grzeszenia więcej? Mocne postanowienie nie grzeszenia więcej jest to szczerza wola nie popełniania grzechów i unikania według możliwości sposobności do nich.
430. Jaki powinien być żal za grzechy? Żal za grzechy powinien być wewnętrzny, nadprzyrodzony, nade wszystko i powszechny.
431. Co to jest żal wewnętrzny? Żal wewnętrzny jest to taki żal, który nie tylko objawia się w słowach, lecz rodzi z serca.
432. Co to jest żal nadprzyrodzony? Żal nadprzyrodzony jest to taki żal, który człowiek wzbudza pod wpływem łaski z pobudek nie ludzkich, lecz nadprzyrodzonych, czyli takich, które człowiek pojmuje z wiary w sposób nadprzyrodzony.
433. Co to jest żal nade wszystko? Żal nade wszystko jest to taki żal, którym nienawidzimy grzechu bardziej, niż wszystkiego innego.
434. Co to jest żal powszechny? Żal powszechny jest to taki żal, który obejmuje wszystkie grzechy popełnione po Chrzcie, a jeszcze bezpośrednio nie odpuszczone przez władzę kluczków.
435. Co należy czynić, jeżeli penitent ma tylko grzechy powszednie, albo śmiertelne już bezpośrednio odpuszczone? Jeżeli penitent ma tylko grzechy powszednie, albo śmiertelne już bezpośrednio odpuszczone, wystarczy i trzeba wzbudzić akt żalu za niektóre z nich albo przynajmniej za jeden.

436. Iloraki może być żal za grzechy? Żal za grzechy może być albo doskonały i ten nazywamy skruczą, albo też mniej doskonały.
437. Co to jest żal doskonały? Żal doskonały jest to boleść z powodu grzechów i zniechęcenie ich z pobudki miłości, czyli dlatego, że się obraziło Boga, który jest dobrem najwyższym i miłości najgodniejszym.
438. Jaki skutek wywiera żal doskonały? Żal doskonały natychmiast gładzi grzechy i jedna człowieka z Bogiem nawet poza Sakramentem Pokuty, ale nie bez pragnienia Sakramentu, które mieści się w takim żalu.
439. Co to jest żal mniej doskonały? Żal mniej doskonały jest to boleść z powodu grzechów popełnionych i nadprzyrodzone zniechęcenie ich, zazwyczaj płynące bądź z myśli o szkaradzie grzechu, bądź z bojaźni piekła i kar.
440. Jaki żal wystarczy do ważnego przyjęcia Sakramentu Pokuty? Do ważnego przyjęcia Sakramentu Pokuty wystarczy żal mnie doskonały, choć pożądany jest żal doskonały.
441. Jaki grzech popełnia ten, kto świadomie przystępuje do Sakramentu Pokuty bez żadnego żalu za grzechy? Kto świadomie przystępuje do Sakramentu Pokuty bez żadnego żalu za grzechy, nie tylko nie otrzymuje odpuszczenia grzechów, z których się spowiadał, lecz popełnia ciężki grzech świętokradztwa. c. O spowiedzi
442. Co to jest spowiedź? Spowiedź jest to wyznanie grzechów przed kapłanem, upoważnionym do spowiadania, w celu otrzymania od niego rozgrzeszenia.
443. Dlaczego Jezus Chrystus postanowił, byśmy się spowiadali i w ten sposób otrzymywali odpuszczenie grzechów? Jezus Chrystus dlatego postanowił, byśmy się spowiadali i w ten sposób otrzymywali odpuszczenie grzechów, żeby się grzesznik upokorzył i przed kapłanem jako sędzią i lekarzem odsłonił swoje złe uczynki i potrzeby, celem otrzymania należytej pokuty i wysłuchania stosownych rad.
444. Jaka winna być spowiedź dla ważnego przyjęcia Sakramentu Pokuty? Dla ważnego przyjęcia Sakramentu Pokuty spowiedź musi się odbyć słowami, albo przynajmniej w taki sposób, który by starczył za słowa, oraz być zupełna.
445. Kiedy spowiedź jest zupełna? Spowiedź jest zupełna, gdy penitent na niej wyznaje wszystkie grzechy śmiertelne, jeszcze nie odpuszczone bezpośrednio, które sobie przypomina po starannym rachunku sumienia, oraz podaje ich liczbę, rodzaj i okoliczności, które zmieniają rodzaj grzechu.
446. Co powinien robić człowiek, który nie pamięta, ile razy popełnił grzech ciężki? Kto nie pamięta liczby grzechów śmiertelnych, winien podać liczbę zbliżoną do prawdziwej, dodając słowo „mniej więcej” lub „około”.
447. Co należy czynić, jeżeli kto bez własnej winy opuścił na spowiedzi grzech śmiertelny? Jeżeli kto opuścił na spowiedzi bez własnej winy grzech śmiertelny, wówczas Sakrament jest ważny i grzech odpuszcza się pośrednio, ale penitent winien grzech opuszczony, gdy go sobie przypomni, wyznać na najbliższej spowiedzi.
448. Jaki grzech popełnia ten, kto z własnej winy zamilcza grzech śmiertelny na spowiedzi? Kto z własnej winy zamilcza grzech śmiertelny na spowiedzi, nie tylko nie odnosi żadnego pożytku ze spowiedzi, lecz nadto popełnia ciężki grzech świętokradztwa.
449. Co powinien uczynić ten, kto z własnej winy zamilczał grzech śmiertelny na spowiedzi, albo spowiadał się z grzechów śmiertelnych bez należytego żalu?
- 61 Kto z własnej winy zamilczał grzech śmiertelny na spowiedzi, albo spowiadał się z grzechów śmiertelnych bez należytego żalu, musi powiedzieć, na ile spowiedziach to popełnił, ile przyjął świętokradzkich Komunii, musi powtórzyć wszystkie grzechy śmiertelne, zamilczane na owych spowiedziach, oraz wyznane, i wypowiadać się zarazem ze wszystkich innych grzechów śmiertelnych, które może później popełnił.
450. Jaka nadto winna być spowiedź dla dozwolonego przyjęcia Sakramentu Pokuty? Dla dozwolonego przyjęcia Sakramentu Pokuty spowiedź winna być nadto pobożna i pokorna, tak, żeby penitent krótko i jasno, a pokornie, prosto i szczerze, bez słów niepotrzebnych, wyznał swoje grzechy, nie usprawiedliwiał ich, nie umniejszał ich ani nie powiększał, i przyjął upomnienia od spowiednika. d. O zadośćuczynieniu
451. Co to jest zadośćuczynienie? Zadośćuczynienie jest to pokuta za grzechy wyznane na spowiedzi, nałożona przez spowiednika, która przez zasługi Jezusa Chrystusa, przydzielone wyrokiem sakramentalnym, ma szczególną moc gładzenia kary doczesnej za grzechy.
452. W jakim celu spowiednik zadaje pokutę? Spowiednik, ile mu podaje duch i roztropność, stosownie do jakości grzechów i do możliwości penitentów, zadaje zbawienną i odpowiednią pokutę, nie tylko dla straży nowego życia i na pomoc słabościom, lecz także jako karę za dawne grzechy i na poprawę.
453. Kiedy penitent powinien odprawić pokutę, zadaną przez spowiednika? Jeżeli spowiednik nie wyznaczył czasu na odprawienie pokuty, penitent niech się stara odprawić zadaną pokutę jak najrychlej.
454. Co ma czynić penitent, jeżeli pokuty, zadanej przez spowiednika, albo zupełnie nie może odprawić albo tylko z wielką trudnością? Jeżeli pokuty, zadanej przez spowiednika, albo zupełnie nie może odprawić albo tylko z wielką trudnością, winien to spowiednikowi powiedzieć pokornie i prosić go o zamianę na coś innego. B. O rozgrzeszeniu sakramentalnym
455. Co to jest rozgrzeszenie sakramentalne? Rozgrzeszenie sakramentalne jest to ta czynność, mocą której spowiednik penitentowi, który się należyście wypowiadał i za grzechy żałuje, odpuszcza grzechy w imię Jezusa Chrystusa, wymawiając przepisane słowa rozgrzeszenia.
456. Czy spowiednik może odmówić rozgrzeszenia sakramentalnego albo je odroczyć? Spowiednik rozgrzeszenia sakramentalnego może i musi odmówić tylko wtedy, jeżeli sobie wyrobił roztropny sąd, że penitent na pewno nie jest tak usposobiony, jak być powinien; czasem jednak spowiednik dla słusznej przyczyny może rozgrzeszenie sakramentalne odłożyć na później, zwłaszcza jeżeli się penitent na to godzi, żeby się mógł lepiej usposobić czyli przygotować.
457. Czy spowiednik jest obowiązany do zachowania sakramentalnej tajemnicy? Spowiednik jest surowo obowiązany do najściślejszej tajemnicy. I nie tylko nie może wyjawić grzechów, które słyszał na spowiedzi, lecz musi się także jak najbardziej wystrzeżać, żeby ani słowem, ani znakiem, ani żadnym innym sposobem i dla żadnej przyczyny nie zdradził grzesznika w czymkolwiek; co więcej, spowiednikowi zabronione jest ponadto robienie użytku z tego, czego się dowiedział na spowiedzi ze szkodą penitenta; musi też być wykluczone wszelkie niebezpieczeństwo wyjawienia; również przełożeni, którzy w danej chwili pełnią swój urząd, oraz spowiednicy, którzy później zostają przełożonymi, nie mogą w żaden sposób przy zewnętrznym kierownictwie posługiwać się znajomością grzechów, nabytą na spowiedzi.
458. Kto prócz spowiednika ma podobny obowiązek? Prócz spowiednika podobny obowiązek mają wszyscy ci, którzy w jakikolwiek sposób dowiedzieli się czegoś ze spowiedzi sakramentalnej. C. O skutkach Sakramentu Pokuty i o odpustach
459. Jakie są skutki Sakramentu Pokuty, gdy penitent po należytych przygotowaniach i z należytych usposobieniem w sercu wypowiadał się z grzechów śmiertelnych jeszcze nie odpuszczonych? Gdy penitent po należytych przygotowaniach i z należytych usposobieniem w sercu wypowiadał się z grzechów śmiertelnych jeszcze nie odpuszczonych, wówczas przez ten Sakrament: a. odpuszcza mu się wina i kara wieczna, oraz, przynajmniej częściowo, kara doczesna za grzechy; b. zasługi penitenta, uśmiercone przez grzech, odżywają, to jest odzyskują na nowo tę skuteczność dla żywota wiecznego, którą miały przed popełnieniem grzechu; c. udziela mu się osobliwa łaska do unikania grzechów na przyszłość.

460. Jakie są skutki Sakramentu Pokuty, gdy penitent, należycie przygotowany i z należyтым usposobieniem w sercu wyspowiadał się tylko z grzechów powszednich albo z takich grzechów śmiertelnych, które już mu były odpuszczone? Gdy penitent po należyтым przygotowaniu i z należyтым usposobieniem w sercu wyspowiadał się tylko z grzechów powszednich albo z takich grzechów śmiertelnych, które już mu były odpuszczone, wówczas Sakrament Pokuty odpuszcza grzechy powszednie, pomnaża łaskę uświęcającą, pomaga do unikania grzechów na przyszłość i skuteczniej maże dług kary doczesnej za grzechy.
461. Czy przez rozgrzeszenie sakramentalne i odprawienie pokuty zadanej na spowiedzi odpuszcza się zawsze cała kara doczesna za grzechy? Przez rozgrzeszenie sakramentalne odprawienie pokuty, zadanej na spowiedzi, nie zawsze odpuszcza się cała kara doczesna za grzechy, ale można dostąpić jej odpuszczenie przez inne pokuty dobrowolne, głównie zaś przez Odpust.
462. Co to jest Odpust? Odpust jest to darowanie wobec Boga kary doczesnej, należnej za grzechy, już odpuszczone co do winy; tego odpuszczenia kar doczesnych udziela Kościół poza Sakramentem Pokuty.
463. W jaki sposób Kościół przez Odpusty daruje karę doczesną za grzechy? Kościół przez Odpusty daruje karę doczesną za grzechy w ten sposób, że żywym przez zwolnienie, a umarłym przez modlitwę przydziela nieskończone zadośćuczynienia Jezusa Chrystusa i nieprzebrane zadośćuczynienia Najśw. Maryi Panny, stanowiące skarb duchowny Kościoła.
464. Kto może nadawać Odpusty? Odpusty może nadawać Ojciec Święty, któremu Chrystus Pan powierzył szafarstwo całym skarbem duchownym Kościoła; mogą to czynić także inni, którym tej władzy udzielił bądź sam Ojciec Święty, bądź prawo kościelne, np. Biskupi.
465. Ilorakie są Odpusty? Odpusty są dwojakie: zupełne, czyli odpuszczenie całej kary doczesnej za grzechy, i częściowe, czyli odpuszczenie tylko części kary doczesnej za grzechy.
466. Co to znaczy, gdy się mówi, że został nadany Odpust zupełny? Gdy się mówi, że został nadany Odpust zupełny, znaczy to, że jeśli go kto nie może uzyskać w zupełności, to jednak może go dostąpić częściowo, zależnie od warunków, które posiada.
467. Czego potrzeba, żeby ktoś mógł zyskać dla siebie Odpusty? Żeby ktoś mógł zyskać dla siebie Odpusty, potrzeba, żeby: a. był ochrzczony i nie ekskomunikowany; b. miał przynajmniej ogólną intencję ich dostąpienia; c. należycie wypełnił przepisane uczynki; d. był w stanie łaski, przynajmniej na końcu przepisanych uczynków, i nie był przywiązany do żadnego grzechu powszedniego, gdy idzie o uzyskanie Odpustu zupełnego.
468. Za kogo może ofiarować Odpusty ten, kto je zyskuje? Kto zyskuje Odpusty, może – o ile inaczej nie jest postanowione – wszystkie Odpusty, nadane przez Ojca Świętego, ofiarować za dusze w czyśćcu; za inne zaś osoby żyjące nie może on ofiarować żadnych Odpustów.

Art. 5 — O Sakramencie Ostatniego Namaszczenia

469. Co to jest Sakrament Ostatniego Namaszczenia? Sakrament Ostatniego Namaszczenia jest to Sakrament, ustanowiony przez Jezusa Chrystusa, dzięki któremu dorosły człowiek chory w niebezpieczeństwie życia otrzymuje pomoc duchowną, potrzebną zwłaszcza w chwili śmierci, a częstokroć także ulgę w chorobach ciała.
470. Jakie więc skutki wywiera Ostatnie Namaszczenie? Ostatnie Namaszczenie: a. pomnaża łaskę uświęcającą; b. podnosi chorego na duszy i pomaga mu w walce z pokusami, zwłaszcza w chwili zgonu; c. gładzi pozostałości grzechów o odpuszcza grzechy powszednie, a nawet śmiertelne, gdy chory nie mający świadomości ich, ma przynajmniej niedoskonały żal za nie, a już się nie może spowiadać; d. czasem odwraca chorobę, jeżeli to jest z korzyścią dla duszy chorego.
471. Kto udziela Ostatniego Namaszczenia? Ostatniego Namaszczenia zwyczajnie udziela proboszcz tej miejscowości, w której chory przebywa; w razie potrzeby jednak albo za zgodą tegoż proboszcza lub biskupa diecezjalnego Sakramentu tego może udzielić każdy kapłan; jeżeli za tym pozwoleniem przemawiają względy rozumne, to można przyjąć, że zostało ono udzielone.
472. Co stanowi materię Ostatniego Namaszczenia? Materie dalszą Ostatniego Namaszczenia stanowi olej z drzewa oliwnego, poświęcony przez Biskupa lub przez kapłana, który od Stolicy Apostolskiej otrzymał taką władzę; namaszczenie tym olejem jest materią bliższą.
473. Co stanowi formę Ostatniego Namaszczenia? Formę Ostatniego Namaszczenia stanowią słowa, który udzielający tego Sakramentu podczas namaszczania wymawia według zatwierdzonych ksiąg swego obrządku.
474. Komu można udzielić tego Sakramentu? Tego Sakramentu można udzielić każdemu chrześcijaninowi katolikowi, który przyszedł do używania rozumu, a z powodu choroby lub starości znajduje się w niebezpieczeństwie śmierci.
475. Ile razy można udzielić tego Sakramentu? Tego Sakramentu w tym samym niebezpieczeństwie śmierci można udzielić raz tylko. Jeżeli jednak to niebezpieczeństwo zagraża – po minięciu – ponownie, wówczas Sakrament ten można powtórzyć.
476. Czy Sakramentu tego można udzielić choremu, gdy już nie jest przytomny? Tego Sakramentu można udzielić także choremu, który, kiedy był przytomny, prosił o niego przynajmniej milcząco, albo byłby prawdopodobnie prosił, chociażby potem stracił przytomność lub używanie rozumu.
477. Co winien czynić chory przed przyjęciem Ostatniego Namaszczenia? Przed przyjęciem Ostatniego Namaszczenia chory powinien: a. wyspowiadać się, jeżeli może, a w przeciwnym razie wzbudzić żal za grzechy; b. wzbudzać w sobie akty wiary, nadziei, miłości i zupełnego zdania na wolę Bożą.
478. Czy ten Sakrament jest koniecznie potrzebny do zbawienia? Ten Sakrament nie jest koniecznie potrzebny do zbawienia, nie wolno go jednak zaniedbywać; przeciwnie, należy dołożyć wszelkich starań, żeby chory, gdy tylko znajdzie się w niebezpieczeństwie śmierci, przyjął go zawczasu, dopóki jeszcze jest przytomny.

Art. 6 — O Sakramencie Kapłaństwa

479. Co to jest sakrament Kapłaństwa czyli święceń kapłańskich? Sakrament Kapłaństwa, czyli święceń kapłańskich, jest to sakrament ustanowiony przez Jezusa Chrystusa na to, aby dać Kościołowi Biskupów, kapłanów i sługi, z odpowiadającymi każdemu z nich władzami i łaskami do należytego sprawowania świętych obowiązków według właściwego każdemu z nich stopnia.
480. Czy te stopnie są równe? Te stopnie nie są równe, lecz jedno są wyższe, a drugie niższe, i stanowią świętą hierarchię kapłaństwa.
481. Kiedy głównie ustanowił Jezus Chrystus ten Sakrament? Jezus Chrystus Sakrament ten ustanowił głównie wtedy, gdy Apostołom i ich następcom w kapłaństwie dał władzę sprawowania ofiary Mszy świętej oraz odpuszczania i zatrzymywania grzechów.
482. Jak jest godność kapłaństwa? Godność kapłaństwa jest nader wielka, bo kapłan jest sługą Chrystusa i szafarzem tajemnic Bożych, pośrednikiem między Bogiem a ludźmi, mającym władzę nad ciałem Chrystusowym, zarówno realnym jako też mistycznym.
483. Co jest materią a co formą święceń kapłańskich? Materią święceń kapłańskich jest włożenie rąk lub podanie świętych przyborów, przepisane w zatwierdzonych księgach do użytku Biskupów; formą zaś są słowa, które wymawia udzielający święceń przy wkładaniu rąk lub podawaniu świętych przyborów.
484. Jak wierni powinni się zachowywać względem kapłanów? Wierni winni kapłanom okazywać wszelką cześć i szacunek i prosić Boga, żeby Kościołowi używał sług godnych i świętych.

485. Czy grzeszą rodzice, którzy zmuszają synów do kapłaństwa, albo od niego odwodzą? Grzeszą ci rodzice, którzy zmuszają synów do kapłaństwa, bo sobie przywłaszczają prawo, przysługujące Bogu, a Bóg sobie samemu zastrzega wybór sług za pośrednictwem Biskupa; grzeszą jednak również ci rodzice, którzy synów odmawiają od kapłaństwa, bo się przez to sprzeciwiają woli Bożej, niesprawiedliwie odmawiają synom prawa pójścia za Boskim powołaniem, a siebie i synów pozbawiają licznych i wielkich łask.
486. Kto może udzielić Sakramentu Kapłaństwa? Sakramentu Kapłaństwa zasadniczo może udzielić tylko Biskup, do którego diecezji należy kandydat na kapłana, albo inny Biskup, przezeń do tego upoważniony; w wypadkach nadzwyczajnych może to czynić ten, kto mocą prawa lub osobnym przywilejem apostołskim otrzymał władzę udzielania niektórych święceń.

Art. 7 — O Sakramencie Małżeństwa

487. Co to jest Sakrament Małżeństwa? Sakramentem Małżeństwa jest sam związek małżeński, ważnie zawarty między osobami ochrzczonymi, do godności Sakramentu wyniesiony przez Jezusa Chrystusa dla udzielania małżonkom łaski, żeby obowiązki, które biorą na siebie względem siebie samych i względem potomstwa, mogli spełniać należycie.
488. Czy między osobami ochrzczonymi może przyjść do skutku małżeństwo, które by nie było Sakramentem? Między osobami ochrzczonymi nie może przyjść do skutku ważne Małżeństwo, które by nie było przez to samo Sakramentem, bo Jezus Chrystus do godności Sakramentu raczył wynieść właśnie samo ich Małżeństwo.
489. Kto udziela tego Sakramentu? Sakramentu tego udzielają sobie sami oblubieńcy, którzy zawierają Małżeństwo.
490. Co jest materią a co formą Sakramentu Małżeństwa? Materią sakramentu Małżeństwa jest wzajemne oddanie sobie prawa do ciała dla osiągnięcia calu małżeństwa; formą jest wzajemne przyjęcie tego prawa.
491. Jakie są istotne właściwości Małżeństwa? Istotnymi właściwościami Małżeństwa są: jedność i nierozzerwalność, które w Małżeństwie chrześcijańskim zyskują osobliwą siłę ze względu na Sakrament.
492. Na czym polega jedność Małżeństwa? Jedność Małżeństwa polega na tym, że ani mąż, dopóki żyje jego żona, nie może mieć innej żony, ani też żona nie może mieć innego męża, dopóki żyje jej mąż.
493. Na czym polega nierozzerwalność Małżeństwa? Nierozzerwalność Małżeństwa polega na tym, że węzeł małżeński nigdy nie może być rozerwany jak tylko przez śmierć.
494. Jakiemu prawu podlega Małżeństwo ochrzczonych? Małżeństwo ochrzczonych podlega nie tylko prawu Boskiemu, ale także kanonicznemu, co nie przesądza o kompetencji władzy świeckiej co do czysto cywilnych skutków tegoż Małżeństwa.
495. Co to są czysto cywilne skutki Małżeństwa? Czysto cywilne skutki Małżeństwa są to te skutki, które można oddzielić od istoty Małżeństwa, jak np. wysokość posagu, prawa spadkowe rodziców i dzieci etc.
496. Co to jest przeszkoda małżeńska? Przeszkodą małżeńską jest to wszystko, co sprawia, że zawarcie Małżeństwa jest albo tylko niedozwolone (przeszkoda wzbraniająca), albo także nieważne (przeszkoda unieważniająca).
497. Kto może orzekać o przeszkodach małżeńskich dla ochrzczonych albo je ustanawiać? Tylko naczelną władza kościelna ma prawo zarówno orzekać, kiedy prawo Boże czyni Małżeństwo niedozwolonym lub nieważnym, jako też ustawami ogólnymi lub częściowymi ustanawiać inne przeszkody, które by Małżeństwa między ochrzczonymi albo wzbraniały, albo czyniły nieważnymi.
498. Jakie są przeszkody małżeńskie tylko wzbraniające? Przeszkodami małżeńskimi tylko wzbraniającymi są: a. zwyczajny ślub albo dziewictwa, albo doskonałej czystości, albo bezżennego życia, albo przyjęcie wyższych święceń i ślub wstąpienia do zakonu; b. odmienne wyznanie; c. powinowactwo legalne z adopcji w tych krajach, w których ustawodawstwo cywilne powinowactwo prawne (adopcję) uważa za przeszkodę wzbraniającą;
499. Jakie przeszkody czynią Małżeństwo niemożliwym? Przeszkody, które czynią Małżeństwo niemożliwym, są następujące: a. wiek; b. niemoc płciowa, istniejąca przed zawarciem Małżeństwa i trwała; c. węzeł małżeński; d. różność religii; e. wyższe święcenia; f. uroczyste śluby zakonne; g. uprowadzenie; h. występki; i. pokrewieństwo; j. powinowactwo; k. przyzwoitość publiczna; l. powinowactwo duchowe powstałe ze Chrztu; m. powinowactwo legalne powstałe z adopcji, w tych krajach, w których ustawodawstwo cywilne uważa je za przeszkodę unieważniającą.
500. Czego potrzeba do ważnego zawarcia Małżeństwa? Do ważnego zawarcia Małżeństwa trzeba, żeby narzeczeni: a. byli wolni od wszelkiej przeszkody unieważniającej; b. dali przyzwolenie na Małżeństwo z dobrą a nieprzymuszoną wolą; c. ochrzczeni w Kościele katolickim albo do niego nawróceni wzięli ślub wobec proboszcza lub Biskupa miejscowego, albo wobec kapłana upoważnionego przez jednego z nich i wobec przynajmniej dwóch świadków.
501. Czego potrzeba nadto, żeby Małżeństwo można zawrzeć w sposób dozwolony? Żeby Małżeństwo można zawrzeć w sposób dozwolony, potrzeba nadto, żeby narzeczeni: a. byli w stanie łaski; b. byli dostatecznie pouczeni o wierze chrześcijańskiej; c. byli wolni od wszystkich przeszkód wzbraniających; d. zachowali przepisy, które Kościół wydał celem zawarcia Małżeństwa.
502. Czy Kościół kiedy udziela dyspensy od przeszkody różności religii albo różności wyznania? Kościół tylko dla nader ważnych powodów udziela dyspensy od przeszkody różności religii albo różności wyznania, zezwalając na Małżeństwo między osobą katolicką a niekatolicką.
503. Jakie Kościół stawia warunki, zezwalając na to Małżeństwo za dyspensą? Kościół, zezwalając na to Małżeństwo za dyspensą, żąda od strony niekatolickiej rękojmi, że od strony katolickiej będzie usuwać niebezpieczeństwo utraty wiary, a od jednej i drugiej strony żąda się gwarancji, że wszystkie dzieci będą ochrzczone po katolicku i po katolicku wychowane.
504. Do jakiego sędziego należą sprawy małżeńskie? Sprawy małżeńskie między ochrzczonymi, dotyczące związku małżeńskiego, na mocy prawa własnego i wyłącznego należą do sędziego kościelnego, bez naruszania kompetencji władzy świeckiej w tych rzeczach, które się odnoszą do skutków czysto cywilnych.
505. Czy wierni powinni władzy kościelnej wyjawiać przeszkody małżeńskie? Wierni powinni władzy kościelnej wyjawiać przeszkody małżeńskie, zwłaszcza gdy są głoszone zapowiedzi, które Kościół zaprowadził w tym celu, by móc odkryć przeszkody.

Rozdział X

O cnotach

506. Co to jest cnota? Cnota jest to stała zdolność woli do czynienia dobrego a unikania złego.

507. Iloraka jest cnota? Cnota ze względu na jej przedmiot jest dwojaka: teologiczna i obyczajowa.

Część I

O cnotach teologicznych

Art. 1 — O cnotach teologicznych w ogóle

508. Co to jest cnota teologiczna? Cnota teologiczna jest to cnota, której przedmiotem bezpośrednim jest Bóg jako cel nadprzyrodzony, i która człowieka wprost do Niego.

509. Ile jest cnót teologicznych? Cnót teologicznych jest trzy: wiara, nadzieja i miłość.

510. Czy cnót teologicznych można nabyć przez akty przyrodzone? Cnót teologicznych nie można nabyć przez akty czysto przyrodzone, bo cnoty te z natury swej są nadprzyrodzone, i dlatego tylko Bóg wlewa je razem z łaską uświęcającą.

511. Kiedy następuje wlanie człowiekowi cnót teologicznych? Wlanie cnót teologicznych człowiekowi następuje w chwili dostąpienia usprawiedliwienia przez odpuszczenie grzechów albo na Chrzcie, albo przez akt żalu z pragnieniem Sakramentu.

512. Czy cnoty teologiczne są potrzebne do zbawienia? Cnoty teologiczne są do zbawienia konieczne potrzebne, bo bez nich ani rozum ani wola nie może się należycie skierować do celu nadprzyrodzonego.

513. Która z cnót teologicznych jest najprzedniejsza? Spośród cnót teologicznych najprzedniejsza jest miłość, która jest udoskonaleniem zakonu i nawet z niebie nie ustaje.

514. Kiedy jesteśmy obowiązani wzbudzać akty wiary, nadziei i miłości? Akty wiary, nadziei i miłości obowiązani jesteśmy wzbudzać częściej w życiu, głównie zaś wtedy, gdy człowiek, doszedłszy do używania rozumu, zdobył dostateczną znajomość objawienia Bożego, a zwłaszcza wtedy, gdy tych aktów potrzeba bądź do spełnienia obowiązku, bądź do zwyciężenia pokusy, oraz w niebezpieczeństwie śmierci.

Art. 2 — O cnotach teologicznych w szczególności A. O wierze

515. Co to jest wiara? Wiara jest to cnota nadprzyrodzona, która pod natchnieniem i z pomocą łaski sprawia, że przyjmujemy za prawdę to, co Bóg objawił, a przez Kościół do wierzenia podaje; przyjmujemy zaś to za prawdę nie dlatego, żebyśmy przyrodzonym światłem rozumu przejrzeni wewnętrzną prawdziwość tych prawd, lecz przez wzgląd na powagę samego Boga, który to objawił, a który się ani mylić nie może ani w błąd wprowadzać.

516. Czy musimy wierzyć we wszystkie prawdy objawione? Musimy wierzyć we wszystkie prawdy objawione, przynajmniej ogólnie, np. wierzę we wszystko, co Bóg objawił, a Kościół do wierzenia podaje, albo krócej: wierzę we wszystko, w co wierzy Kościół, Matka Święta; szczegółowo zaś i wyraźnie musimy wierzyć, że jest Bóg, że za dobre nagradza, a za złe karze, że jest Trójca Święta, że Jezus Chrystus stał się człowiekiem dla naszego zbawienia.

517. Czy wiara może być przeciwna rozumowi? Wiara, choć przewyższa rozum, w żaden sposób nie jest przeciwna rozumowi, ani też między wiarą a rozumem nigdy nie może zachodzić żadna sprzeczność.

518. Dlaczego między wiarą a rozumem nigdy nie może zachodzić żadna sprzeczność? Między wiarą a rozumem nigdy nie może zachodzić żadna sprzeczność, ponieważ ten sam Bóg, który objawia tajemnice i wlewa wiarę, dał duszy ludzkiej światło rozumu; Bóg siebie samego zaprzeczyć nie może, ani też jedna prawda nie może się sprzeciwiać drugiej.

519. Czy wiara i rozum mogą sobie nieść wzajemną pomoc? Wiara i rozum mogą sobie nieść wzajemną pomoc, gdy zdrowy rozum dowodzi podstaw wiary i oświecony jej światłem przyczynia się do rozwoju znajomości rzeczy Bożych, wiara zaś zachowuje rozum od błędów i broni go oraz ułatwia mu poznanie wielu rzeczy.

520. Kiedy musimy wiarę publicznie wyznawać? Wiarę musimy publicznie wyznawać, ilekroć nasze milczenie, ociąganie się albo zamieszanie powodują pośrednio zaprzeczenie wiary, wzgardę religii, obrazę Boga czy zgorzenie bliźniego.

521. W jaki sposób wyznajemy wiarę na zewnątrz? Wiarę objawiamy na zewnątrz, wyznając ją słowem i uczynkiem, w razie potrzeby nawet śmierć ponosząc za nią.

522. W jaki sposób traci się wiarę? Wiarę traci się przez odstępstwo lub herezję, gdy mianowicie człowiek ochrzczony albo odrzuca bądź wszystkie, bądź niektóre prawdy wiary, albo też dobrowolnie podaje je w wątpliwość.

523. Prócz odstępców i heretyków kto jeszcze grzeszy przeciwko wierze? Prócz odstępców i heretyków przeciwko wierze grzeszą: a. nieochrzczony, który odrzuca wiarę dostatecznie sobie przedstawioną (niedowiarstwo pozytywne); b. kto nie stara się o dostateczne wykształcenie religijne, odpowiadające jego stanowi i wiekowi; c. kto wyznaje błędy, przez Kościół potępione, zbliżające się mniej lub więcej do niedorzeczności heretyckiej; d. kto dobrowolnie wystawia się na niebezpieczeństwo utraty wiary, np. czytając bez wymaganego pozwolenia i ostrożności książki zakazane przez Kościół, zwłaszcza książki apostatów, heretyków lub schizmatyków, szerzące apostazję, herezję lub schizmę. B. O nadziei

524. Co to jest nadzieja? Nadzieja jest to cnota nadprzyrodzona, która sprawia, że dla zasług Jezusa Chrystusa, oparci na dobroci, wszechmocy i wierności Boga, z ufnością oczekujemy żywota wiecznego i łask potrzebnych do jego osiągnięcia, bo Bóg obiecał żywot wieczny tym, którzy będą wykonywać uczynki dobre.

525. Jak objawiamy nadzieję? Nadzieję objawiamy nie tylko słowem, lecz także uczynkami, gdy ufając szczerze obietnicom Boskim, cierpliwie znosimy dolegliwości i przykrości życia, a nawet prześladowania.

526. Jak się traci nadzieję? Nadzieję traci się przez grzech rozpacz lub zuchwałą ufności oraz przez te grzechy, które pociągają za sobą utratę wiary.

527. Co to jest rozpacz? Rozpacz jest to dobrowolny i świadomy brak ufności, by człowiek mógł otrzymać od Boga szczęście wieczne i środki, które do niego wiodą.

528. Co to jest zuchwała ufność? Zuchwała ufność jest to lekkomyślne liczenie na to, że się dostąpi szczęścia w niebie bez uzyskania łaski Bożej albo bez dobrych uczynków. C. O miłości

529. Co to jest miłość? Miłość jest to cnota nadprzyrodzona, która sprawia, że miłujemy Boga nade wszystko dla Niego samego, a siebie samych i bliźniego dla Boga.

530. W jaki sposób mamy przede wszystkim okazywać Bogu swą miłość? Miłość swą mamy Bogu okazywać przede wszystkim przez zachowanie jego przykazania.

531. Jakim jeszcze sposobem możemy Bogu okazać swoją miłość? Swoją miłość możemy Bogu jeszcze okazać czynkami, które wprawdzie nie są nakazane, Bogu są miłe, a nazywają się nadobowiązkowymi.
532. Jak przepada miłość ku Bogu? Miłość ku Bogu przepada przez każdy grzech śmiertelny; ale utrata łaski przez grzech śmiertelny niekoniecznie pociąga za sobą utratę wiary i nadziei.
533. Jak winniśmy miłować siebie samych? Siebie samych winniśmy miłować, szukając we wszystkim chwały Bożej i naszego wiecznego zbawienia.
534. Czy winniśmy miłować bliźniego? Bliźniego winniśmy miłować aktami wewnętrznymi i zewnętrznymi, to jest darować urazy, wystrzegać się wyrządzenia mu szkody i krzywdy i dawania mu zgorzienia, spieszyć mu według sił z pomocą w potrzebach, a zwłaszcza przez czyny miłosierdzia co do duszy i co do ciała.
535. Jakie są czyny miłosierne co do duszy? Czyny miłosierne co do duszy są następujące: a. wątpiącym dobrze radzić; b. nieumiejących pouczać; c. grzeszących upominać; d. strapionych pocieszać; e. urazy chętnie darować; f. przykrych cierpliwie znosić; g. za żywych i umarłych się modlić.
536. Jakie są czyny miłosierne co do ciała? Czyny miłosierne co do ciała są następujące: a. łaknącego nakarmić; b. spragnionego napoić; c. nagiego przyodziać; d. podróżnego w dom przyjąć; e. chorego odwiedzić; f. więźnia nawiedzić; g. umarłego pogrzebać.
537. Czy miłość, którą winniśmy miłować bliźniego, obejmuje także nieprzyjaciół? Miłość, którą winniśmy miłować bliźniego, obejmuje także nieprzyjaciół, bo oni także są bliźnimi naszymi, a Bóg sam dał nam to przykazanie i zostawił nam przykład.

Część II

O cnotach obyczajowych

538. Co to jest cnota obyczajowa? Cnota obyczajowa jest to taka cnota, która za bezpośredni przedmiot ma czyny uczciwe zgodne ze zdrowym rozumem.
539. Iloraki może być akt cnoty obyczajowej przez wzgląd na cel, któremu służy? Przez wzgląd na cel, któremu służy, akt cnoty obyczajowej może być albo naturalny, np. gdy ktoś pości, żeby pokarm nie szkodził na zdrowiu, albo nadnaturalny, np. gdy ktoś pości, aby mu Bóg odpuścił grzechy, albo żeby zgnębić ciało swoje i poddać je w niewolę.
540. Ile jest cnot głównych obyczajowych? Głównych cnot obyczajowych jest cztery: roztropność, sprawiedliwość, męstwo i wstrzeźliwość; nazywają się one także cnotami kardynalnymi.
541. Dlaczego te cnoty nazywają się kardynalnymi? Te cnoty dlatego nazywają się cnotami kardynalnymi, ponieważ stanowią jakby zawiasy i fundament całego gmachu obyczajowego, a inne cnoty do nich się sprowadzają.
542. Co sprawiają cnoty kardynalne? Roztropność sprawia, że we wszystkich sprawach poznajemy, co należy czynić albo czego unikać, żeby osiągnąć żywot wieczny; Sprawiedliwość sprawia, że każdemu oddajemy to, co mu się należy od nas; Męstwo sprawia, że się nie pozwalamy odstraszyć od dobrego żadnymi trudnościami lub prześladowaniami, ani nawet śmiercią; Wstrzeźliwość sprawia, że poskramiamy niedozwolone zmysłowe skłonności, a w używaniu tego, co jest dozwolone, zachowujemy miarę.

Część III

O darach Ducha Świętego

543. Przy usprawiedliwieniu z odpuszczeniem grzechów i z cnotami teologicznymi – co jeszcze Bóg wlewa człowiekowi? Przy usprawiedliwieniu wraz z odpuszczeniem grzechów i z cnotami teologicznymi Bóg wlewa człowiekowi jeszcze dary Ducha Świętego.
544. Ile jest darów Ducha Świętego? Darów Ducha Świętego jest siedem: mądrość, rozum, rada, męstwo, umiejętność, pobożność i bojaźń Boża.
545. W jakim celu Bóg wlewa te dary? Te dary Bóg wlewa człowiekowi sprawiedliwemu, żeby łatwiej i szybciej przyjmował natchnienia Ducha Świętego i szedł za nimi, gdy go nimi Duch Święty różnorako nakłania do dobrego a unikania złego.
546. Co sprawiają w nas dary Ducha Świętego? Mądrość daje nam pomoc, żebyśmy znajdowali radość w rozważaniu rzeczy Boskich, i żebyśmy o sprawach Boskich i ludzkich myśleli po Bożemu; Rozum, żebyśmy, o ile to jest możliwe u człowieka, coraz lepiej poznawali tajemnice wiary jako godne wiary; Rada, żebyśmy się strzegli zasadzek szatana i świata, a w wątpliwościach zrozumieli, co się bardziej przyczynia do chwały Bożej i do naszego oraz bliźnich zbawienia; Męstwo, żebyśmy doznawali szczególnej mocy do zwyciężania pokus i innych przeszkód w życiu duchownym; Umiejętność, żebyśmy należycie odróżniali między tym, w co należy wierzyć a w co nie, i żebyśmy się trzymali właściwego kierunku w sprawach życia duchownego; Pobożność, abyśmy należytą Cześć i służbę oddawali Bogu, Świętym i tym ludziom, którzy nam zstępują Boga, i abyśmy wspomagali biednych i nieszczęśliwych dla miłości Boga; Bojaźń Boża, żebyśmy unikali grzechów przez bojaźń obrazy Boskiej, płynącą z dziecięcej czci dla majestatu Bożego.

Część IV

O błogosławieństwach ewangelicznych i owocach Ducha Świętego

547. Jakie są skutki cnot teologicznych i darów Ducha Świętego? Skutkami cnot teologicznych i darów Ducha Świętego są błogosławieństwa ewangeliczne i owoce Ducha Świętego.
548. Które to są błogosławieństwa ewangeliczne? Błogosławieństwa ewangeliczne są to te, które ogłosił sam Jezus Chrystus w kazaniu na górze, a mianowicie: a. Błogosławieni ubodzy duchem, albowiem ich jest królestwo niebieskie; b. Błogosławieni cisi, albowiem oni posiadają ziemię; c. Błogosławieni, którzy płaczą, albowiem oni będą pocieszeni; d. Błogosławieni, którzy łakną i pragną sprawiedliwości, albowiem oni będą nasyćeni; e. Błogosławieni miłosierni, albowiem oni miłosierdzia dostąpią; f. Błogosławieni czystego serca, albowiem oni Boga oglądają; g. Błogosławieni pokój czyniący, albowiem nazwani będą synami Bożymi; h. Błogosławieni, którzy cierpią prześladowanie dla sprawiedliwości, albowiem ich jest królestwo niebieskie.
549. Dlaczego Jezus Chrystus błogosławionymi nazywa tych, którzy mają to usposobienie zewnętrzne? Jezus Chrystus tych, którzy mają to usposobienie wewnętrzne dlatego nazywa błogosławionymi, ponieważ dzięki temu usposobieniu mają oni w tym życiu jakby pewien przedsmak przyszłego szczęścia w niebie.
550. Którzy to są ubodzy duchem, nazwani błogosławionymi? Ubodzy duchem, nazwani błogosławionymi, są to ci, co się w duszy odrywają od dóbr wewnętrznych, zwłaszcza od bogactw i zaszczytów, a nawet w razie potrzeby gardzą nimi dobrowolnie; jeżeli zaś je mają, używają ich umiarkowanie i dobrze; a jeżeli ich nie mają, nie szukają ich chciwie; gdy je utracą, znoszą to z poddaniem się woli Bożej.
551. Którzy to są cisi? Cisi czyli łagodni są to ci, co z bliźnim żyją zgodnie, znosząc cierpliwie przykrości od niego doznawane, bez skargi lub zemsty.

552. Którzy to są ci, co płaczą, a jednak są błogosławieni? Ci, co płaczą, a jednak są błogosławieni, są to ci, którzy się nie uganiają za rozkoszami tego świata; z weselem znoszą dolegliwości tego życia, posłuszni woli Bożej, pokutują za popełnione grzechy i serdecznie boją się nad złem, co się na świecie dzieje, nad zgorzzeniami i niebezpieczeństwami zbawienia.
553. Którzy łakną i pragną sprawiedliwości? Sprawiedliwości łakną i pragną ci, co starają się codziennie postępować w uczynkach sprawiedliwości i miłości.
554. Którzy są miłosierni? Miłosierni są to ci, co z miłości ku Bogu dzielą się z bliźnim tym, co mają, i starają się oddalić od niego nędzę moralną i materialną.
555. Którzy są czystego serca? Czystego serca są ci, co nie tylko uciekają od grzechu śmiertelnego, a zwłaszcza od grzechu nieczystości, lecz unikają także wedle możliwości grzechu powszedniego.
556. Którzy są pokój czyniący? Pokój czyniący są to ci, co nie tylko zachowują pokój z bliźnim, lecz starają się także o pokój między drugimi.
557. Którzy są ci, co cierpią prześladowanie dla sprawiedliwości? Prześladowanie dla sprawiedliwości cierpią ci, co cierpliwie znoszą pośmiewiska, oszczerstwa i prześladowania dla miłości Jezusa Chrystusa.
558. Ile jest owoców Ducha Świętego i które mianowicie? Apostoł wylicza dwanaście owoców Ducha Świętego, a mianowicie: miłość, wesele, pokój, cierpliwość, dobroć, długomyślność, cichość, wierność, skromność, wstrzeźliwość, czystość.

Rozdział XI

O grzechach uczynkowych czyli osobistych

559. Co popełnia ten, kto mimo łaski, której Bóg zawsze udziela do zbawienia, przestępuje prawo Boskie? Kto mimo łaski, której Bóg zawsze udziela do zbawienia, przestępuje prawo Boskie, świadomie i dobrowolnie, popełnia grzech uczynkowy czyli osobisty.
560. Cóż to więc jest grzech uczynkowy? Grzech uczynkowy jest to świadome i dobrowolne przekroczenie prawa Boskiego.
561. Jakim sposobem może być popełniony grzech uczynkowy? Grzech uczynkowy może być popełniony myślą, mową i uczynkiem, zarówno dokonany jak zaniedbany, i to albo przeciw Bogu, albo przeciw nam samym, albo przeciw bliźniemu, zależnie od tego, czy prawo, które się przekracza, dotyczy wprost Boga, czy też nas samych czy bliźniego.
562. Co powstaje z powtarzania tego samego grzechu uczynkowego? Z powtarzania tego samego grzechu uczynkowego powstaje skłonność do złego, zwana nałogiem.
563. Iloraki jest grzech uczynkowy? Grzech uczynkowy jest albo śmiertelny albo powszedni.
564. Co to jest grzech śmiertelny? Grzech śmiertelny jest to przekroczenie prawa, popełniane z wiedzą i wolą przy świadomości ciężkiego przewinienia.
565. Dlaczego ten grzech nazywa się śmiertelnym? Dlaczego ten grzech nazywa się śmiertelnym? Ten grzech nazywa się śmiertelnym dlatego, ponieważ odwracając duszę od jej celu ostatecznego, pozbawia ją jej życia nadprzyrodzonego, czyli łaski uświęcającej, skazuje ją na śmierć wieki w piekle, uśmierca zdobyte zasługi, tak, że już się nie mogą przydać na żywot wieczny, dopóki nie odżyją przez odzyskanie na nowo łaski; w końcu grzech śmiertelny czyni człowieka niezdolnym do nabywania dalszych zasług na niebo.
566. Co to jest grzech powszedni, czyli lekki? Grzech powszedni, czyli lekki, jest to przekroczenie prawa, popełnione z wiedzą i wolą przy świadomości lekkiego przewinienia.
567. Dlaczego ten grzech nazywa się lekkim? Ten grzech nazywa się lekkim, bo skoro duszy nie odwraca od jej celu ostatecznego i zadaje duszy śmierci duchowej, łatwo może być odpuszczony nawet bez spowiedzi sakramentalnej, i stanowi pewną chorobę duszy, która z natury swej może być łatwo wyleczona.
568. Które są główne skutki grzechu powszedniego? Główne skutki grzechu powszedniego polegają na tym, że: zmniejsza on ciepło miłości, usposabia duszę do grzechu śmiertelnego i czyni człowieka winnym kary doczesnej, którą trzeba odpokutować albo w tym życiu albo w przyszłym.
569. Czy wszystkie grzechy powszednie i śmiertelne są równe między sobą? Grzechy czy to powszednie czy też śmiertelne nie wszystkie są między sobą równe, lecz jak jedne grzechy powszednie są lekkie a drugie mniej lekkie, tak też jedne grzechy śmiertelne są ciężkie, drugie zaś cięższe.
570. Które grzechy śmiertelne są z natury swej najcięższe? Grzechy śmiertelne z natury swej najcięższe są te, które ktoś popełnia wprost przeciw Bogu.
571. Ile jest grzechów przeciwko Duchowi Świętemu? Sześć jest grzechów przeciwko Duchowi Świętemu: a. o łasce Bożej rozpaczać; b. przeciwko miłosierdziu Bożemu zuchwale grzeszyć; c. uznanej prawdzie chrześcijańskiej się sprzeciwiać; d. bliźniemu łaski Bożej zazdrościć; e. na zbawienne napomnienia zatwardziałe mieć serce; f. rozmyślnie trwać w niepokucie.
572. Dlaczego te grzechy nazywamy grzechami przeciwko Duchowi Świętemu? Te grzechy dlatego nazywamy grzechami przeciwko Duchowi Świętemu, ponieważ ten, kto je popełnia, w przewrotności swojej odczuwa, co go może powstrzymać od grzechu, gardząc łaską, którą się zazwyczaj przypisuje Duchowi Świętemu, jako źródłu wszystkiego dobra.
573. Ile jest grzechów przeciwko bliźniemu wołających o pomstę do nieba? Cztery są grzechy przeciwko bliźniemu, wołające o pomstę do nieba, a mianowicie: a. rozmyślne zabójstwo; b. grzech sodomski; c. uciemiężenie ubogich oraz wdów i sierot; d. zabieranie lub zatrzymywanie umówionej zapłaty sługom i robotnikom.
574. Dlaczego mówi się, że te grzechy wołają o pomstę do nieba? Dlatego się mówi, że te grzechy wołają o pomstę do nieba, ponieważ przed innymi grzechami mają w sobie nadzwyczajną i jawną niegodziwość i ściągają gniew i zemstę Bożą na tych, którzy je popełniają.
575. Które są grzechy główne? Następujące są grzechy główne: a. pycha; b. łakomstwo; c. nieczystość; d. zazdrość; e. obżarstwo i pijaństwo; f. gniew; g. lenistwo.
576. Dlaczego te grzechy nazywają się głównymi? Te grzechy nazywają się głównymi, ponieważ są jakby źródłem i korzeniem wszystkich innych grzechów i nałogów.
577. Które cnoty są przeciwne grzechom głównym? Grzechom głównym są przeciwne następujące cnoty: a. pysze – pokora; b. łakomstwu – szczodrość; c. nieczystości – czystość; d. zazdrości – życzliwość e. obżarstwu i pijaństwu – mierność; f. gniewowi – łagodność g. lenistwu – pilność w pracy i służbie Bożej.
578. czy prócz grzechu powinniśmy unikać także okazji do grzechu? Prócz grzechu powinniśmy wedle możliwości unikać także bliskich okazji do grzechu, to jest takich okoliczności, wśród których człowiek naraża się na wielkie niebezpieczeństwo popełnienia grzechu; bo „kto miłuje niebezpieczeństwo, w nim zginie”.
579. Czy może się zdarzyć, że będziemy musieli odpowiadać wobec Boga za cudze grzechy? Może się zdarzyć, że będziemy musieli wobec Boga odpowiadać za cudze grzechy, mianowicie wtedy, jeżeli i o ile byliśmy albo przyczyną cudzych grzechów, bądź nakazując je i doradzając do nich, bądź też zgardzając się na nie, albo też nie przeszkodziliśmy cudzym grzechom, choć mogliśmy i powinni byli przeszkodzić.

580. Co w Piśmie świętym Bóg poleca nam jako nader skuteczny środek uchronienia się grzechów? W Piśmie świętym Bóg jako nader skuteczny środek uchronienia się grzechów poleca nam pamięć na rzeczy ostateczne, tak nas upominając: „We wszystkich sprawach swoich pamiętaj na ostateczne rzeczy swoje, a na wieki nie zgrzeszysz”.
581. Co to są rzeczy ostateczne? Rzeczy ostateczne są to te rzeczy, które człowieka spotkają na ostatku, to jest śmierć, sąd, piekło, niebo; ale po sądzie przed niebem może być czyściec.
582. Co powinniśmy sobie głównie przypominać o śmierci? O śmierci powinniśmy sobie przypominać głównie, że jest ona karą za grzechy, że jest chwilą, od której zależy wieczność, tak, iż po śmierci nie ma już miejsca na pokutę i zasługę, i że nie wiemy, kiedy i jak umrzemy.
583. Co się dzieje z duszą zaraz po śmierci? Zaraz po śmierci dusza staje przed trybunałem Chrystusa na sąd szczegółowy.
584. Z czego odbywa się sąd szczegółowy nad duszą? Na sądzie szczegółowym dusza będzie sądzona ze wszystkiego, a więc z myśli, słów, uczynków i z opuszczenia dobrego; a wyrok ten zostanie zatwierdzony na sądzie powszechnym, który jest jakby ujawnieniem na zewnątrz wyroku na sądzie szczegółowym.
585. Co się stanie z duszą po sądzie szczegółowym? Po sądzie szczegółowym dusza, jeżeli nie będzie mieć łaski z powodu grzechu śmiertelnego, zaraz idzie do piekła; jeżeli jest w stanie łaski, a jest także wolna od wszystkich grzechów powszednich i od wszystkich kar doczesnych, idzie zaraz do nieba; jeżeli zaś jest wprawdzie w stanie łaski, ale jeszcze ma na sobie jakiś grzech powszedni, albo jakąś nie odpokutowaną. Karę doczesną dostaje się do czyścica, dopóki nie uczyni w zupełności zadość sprawiedliwości Bożej.
586. Co będzie z potępionymi w piekle? W piekle, które Pismo św. nazywa także przepaścią lub gehenną, wieczne męki cierpią złe duchy, a razem z nimi ludzie potępieni, na samej tylko duszy przed sądem powszechnym, a na duszy i ciele po sądzie powszechnym.
587. Na czym polegają kary potępionych? Kary potępionych polegają na tym, że: nie mogą oni nigdy oglądać Boga; doznają najstraszliwszych mąk ognia piekielnego, który jest ogniem rzeczywistym, co pali a nie niszczy; doznają też potępieni mąk z powodu ciemności, wyrzutów sumienia i niewymownego smutku i rozpacz, oraz z powodu towarzystwa szatanów i innych potępionych.
588. Czy kara utraty Boga jest jednakowa dla wszystkich? Kara utraty Boga jest jednakowa dla wszystkich; inne natomiast kary i męki nie są jednakowe dla wszystkich, lecz rozmaite, zależnie od liczby i ciężkości grzechów.
589. Co będzie z duszą w czyścicu? Dusza w czyścicu cierpi kary doczesne za grzechy, za życia jeszcze nie odpokutowane zupełnie, dopóki w pełni nie uczyni zadość sprawiedliwości Bożej i nie dostanie się do nieba.
590. Jakie męki cierpi dusza w czyścicu? Dusza w czyścicu cierpi z tego powodu, że jeszcze nie ogląda Boga; cierpi ona też inne dotkliwie męki.
591. Czy kary doczesne dusz w czyścicu cierpiących są jednakowe dla wszystkich? Kary dusz w czyścicu cierpiących nie są jednakowe dla wszystkich, lecz różnią się między sobą stopniem surowości i długością, zależnie od tego, za jakie grzechy powszednie każda dusza cierpi i jaką karę doczesną odpokutowuje; nadto męki te mogą być skrócone i złagodzone przez pomoc, z jaką się im spieszy.
592. Czy czyściec skończy się po sądzie ostatecznym? Po sądzie ostatecznym czyściec skończy się: sprawiedliwości Bożej za dusze, które wtedy będą jeszcze w czyścicu, stanie się zadość w sposób od Boga ustanowiony i te wszystkie dusze pójdą do nieba.
593. Co będzie z duszami w niebie? W niebie dusze sprawiedliwych bez ciał przed sądem ostatecznym, a z ciałami po sądzie ostatecznym, cieszą się oglądaniem Boga twarzą w twarz, a przez to zażywają na wieki wszelkiego szczęścia, bez domieszki czy bojaźni jakiegokolwiek zła, w towarzystwie Pana naszego Jezusa Chrystusa, Najświętszej Maryi Panny i wszystkich Świętych.
594. Czy wszyscy Święci w niebie zażywają jednakowej szczęśliwości wiecznej? Święci w niebie nie wszyscy zażywają jednakowej szczęśliwości wiecznej, lecz jedni zażywają jej w mniejszym stopniu, drudzy zaś w większej.
595. Jaka jest przyczyna tej różnicy? Przyczyna tej różnicy jest ta, że Święci w niebie do oglądania Boga twarzą w twarz są dopuszczenie dzięki światłości chwały; tę światłość Bóg wlewa każdemu z nich, Aniołom zaś według godności i łaski, jaką każdy z nich posiada, a ludziom według ich zasług, ale tak, że wszyscy, choć w stopniu nierównym obdarzeni światłością chwały, są zupełnie szczęśliwi.